STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02344

ARUM VOKZAL

David Bergelson

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דוד בערגעלסאָן.

אָרום וואָקזאַל

(ערצעהלונג)

דריטע אויפלאַגע.

ווילנער פערלאַג פון ב. א. קלעצקין.

ווילנער פערלאג
ב. א. קלעצקין

דאָס רעכט אויף איבערדרוקען און איבערזעצען בעהאלט דער מחבר פאַר זיך. (לויט דעם אַרטיקעל 33 פון דעם געזעץ פון 20-טען מערץ 1911 יאָהר).

דרוקעריי ב. א. קלעצקין, ווילנא
קליין-סטעפען-גאַס אייגענע הויז

ארום וואקזאל.

אין פערשידענע ארימע שטעדטליך הויבען זיך אן ציהען שמאלע וועגען און שניידען דורך פערשלאפענע דערפער. אויף שטילע גרינע בערג דראפען זיך די וועגען, צום גרונד פון טיפע טאלען נידערען זיי אראב און וויט, וויט, ביי דער הויך פון א קליינעם בארג, קומען זיך די וועגען צענויף און בוקען זיך פון דארט צום שטיינערנעם און רויטען וואקזאל.

א הויכער איז ער דער וואקזאל, א רויטער און א צוויי־גארענדיגער. און שטעהן שטעהט ער דא שוין פון יאהרען א פערגליווערטער און טויטער און וויזט דער געגענד אוים, ווי א פערבישופטער היטער, וועלכען ס'האט אמאל עמיץ אויף א שפיצעל פערשלעפערט מיט א אייביגען מעלאנכאלישען דרימעל. יענער אומבעקאנטער און שווייגענדיג־בייזער, וואס האט אמאל אויף איהם דעם שלאף אנגעווארפען איז שוין לאנג א שוכן־עפר, די ביינער זיינע זענען שוין אין דער פייכטער ערד דונקעל געווארען, און דער וואקזאל קאן זיך נאך אלץ פונ'ם דרימעל ניט בעפרייען. דרימלענדיג היט ער אב די וועגען, וואס בוקען זיך צו איהם, די נאהענטע און וויטע בערגליך און טאלען מיט יענעם שענעם און צעווארפענעם דארף, וואס ליעגט אין דער טיף פון א לאנגען טאל, דראפעט זיך שוין פון יאהרענלאנג אויף די שפיצים פון די צוויי שכנ'ישע בערג און קאן זיך נאך אלץ ביז זייערע שפיצען נישט ארויפדראפען. דערפאר וואס דאס דארף מיט'ן געגענד האבען געשוויגען, האט אויך געשוויגען דער אלטער פערגליווערטער וואקזאל און מיט א בעהאלטענער בענקשאפט אריינגעקוקט אין דער טיפעניש פון דער בלויער און אונבעקאנטער וויטקייט, גלייך ווי די וויטקייט, וואלט דא אינגאנצען דער עיקר געווען און נאר פון איהר האט אין איינעם א טאג געדארפט א שטארקער און שטאלצער העלפער זיך מיט געוויש ארומטראגען אין אלע

שלאפענדיגע ווינקעלעך און מיט זיין קראפט און מאכט צום לעבען אומקעהרען אלעס, וואס איז דא שוין פון יאהרען פערשטיינערט און פערשמאכט. נאר די וויטקייט איז תמיד רוהיג געווען, תמיד מרה־שחורה'דיג און תמיד שטיל, און נמאס איז איהר שוין געווען צו קוקען אויף דער שלעפריגער געגענד, און אליין איז זי שוין אויך שלעפריג געווען. דערפאר האט זי אפט א נודנעם געניץ געטון, געעפענט פאמעליך איהר גרוים, אלט און ליידיג מויל און מיט גרוים פוילקייט אויסגעשפיגען א לאנגען און לויפענדיגען פאסאזשיר־צוג. פון וויט איז דער צוג געלאפען און געטראגען האט ער מיט זיך א גוטע און א פרייליכע בשורה פאר'ן וואקזאל און פאר דער געגענד, און געאיילט האט ער זיך די בשורה צו ברייגגען, אבער נאך אינ'ם ערשטען טרויעריגען אבהילכען פון זיין לאנגען און פרייליכען פייף האט ער זיך שוין איבערצייגט, אז די מרה־שחורה איז דא זעהר טיעף און אייביג. ער איז שוין צום וואקזאל צוגעקראכען פאמעליך מיט א געפאלענעם געמיט און דארט שטעהן געבליבען מיט א שווערען און לאנגען זיפץ פון דעם בעפרייטען און הייסען טארמאזדאמפף.

— אמזיסט... אומזיסט... און פערפאלען... אלעס פערפאלען — האט זיך א טויבער קלאנג צו זאמען מיט'ן זיפץ ארומגעטראגען.

און ביי די רייזענדע, וואס אין צוג, האט זיך דערפאר מאדנע פערקוועטשט דאס הארץ, און א בלאז האט אויף זיי געטון מיט טרויער. זיי האבען באלד ארויסגעשטעקט זייערע אומבעקאנטע פנים'ר און שווייגענדיג בעטראכט דעם אלטען און שלעפריגען וואקזאל. אזוי פוסט, מרה־שחורה'דיג און נודנע איז דא געווען; ס'האט זיך קיינעם נישט געוואלט ריידען און פונ'ם ארט זיך א ריהר טהון. און די מענשען האבען געשוויגען, געשטאנען אהן א שום בעוועגונג און שוין אויסגעזעהען אזוי מעלאנכאליש און שלעפריג, ווי זעלבסט דער אלטער פערשטיינערטער וואקזאל. עטליכע אומעטיגע טרוימער זענען דא פאמעליך ארומגעגאנגען און שווייגענדיג געקוקט אויף די פער־חלומ'טע רייזענדער. זיי האבען ניט געוואוסט, פון וואנען און וואוהין די רייזענדער פאהרען, מיט וואס זיי פערנעמען זיך

און וועגען וואָס זיי קלערען. דערפאַר האָבען זיי געהאַט דרך־אֶרץ, געשוויגען און געוואָלט אויסזעהען פיינער און לייטישער, ווי זיי זענען. און נמאָס איז די וואָקזאַל־דינער נישט געווען צו ציהען זיך מיט זייער גאַנצער הויך, נמאָס איז דעם טרעגער, וואָס איז ביים גלאָק געשטאַנען, נישט געוואָרען צו אַרויסשטעקען זיין שטאָלצע ברוסט פאָראויס, נמאָס איז אויך קיינמאָל נישט געוואָרען די יונגע קאָמיסיאָנערען צו שטעהן מיט ערנסטע פנים׳ער אָן אַ זייט און חאַפּען אַלע מאָל אַ קוק אויף אַ שענער דורכפאָהרענדער נקבה. ערגעץ וואו אויפ׳ן וואָקזאַל־פּלאַץ זענען פערקלערטע סוחרים געשטאַנען. זיי האָבען געקוקט אויפ׳ן צוג, געביסען די בערד און געטראַכט וועגען זייערע מסחרים; ערגיץ וואו איז אַ שוואַרצער, נידעריגער און איבערגעשראָקענער מעקלער געשטאַנען. ער האָט אויך געשוויגען, אויך געקוקט אויף דעם צוג און פערטיעפט געווען אין איבערגעשראָקענע, נישט קיין זיכערע געדאַנקען פון אַ יורד. וועגען צוג האָט ער געקלערט, וועגען די אונבעקאַנטע און שווייגענדיגע רייזענדער און וועגען דעם, וואָס ער האָט אויך אַ מאָל געלד געהאַט און געדענקט שוין איצט נישט, ווי אַרום ער האָט עס בעקומען און ווי אַרום פערלוירען.

נאָר איין גראָהער אויסגעדיענטער און בלינדער אויף איין אויג משולח איז איינזאַם געזעסען אויף אַ באַנק, געקלאַפּט מיט זיין אַלטען שטעקען אינ׳ם האַרטען שטיינערנעם וואָקזאַל־פּלאַץ און גענודעט. אֶפשר איז ער דאָ דער איינציגער געווען, ווען ס׳האָט זיך די אַרומיגע פּוסטקייט צוגעגעסען און וועלכער האָט געוואָלט עמיצען דערצעהלען וועגען זיין אָרעמקייט, וועגען זיין תמיד־אָפענעם און בלינדעם אויג, וועגען זיינע קינדער, וואָס זענען אין אַמעריקאַ, און וועגען זיין ווייב, וועלכע איז שוין צעהנדליגער יאָהרען טויט. נאָר קיינער איז צו איהם נישט צוגעגאַנגען און קיינער האָט אויף איהם נישט געקוקט. ער האָט דערפאַר קינדערשען שכל בעקומען און זיך געשפּילט מיט די טויטע קלעפּ פון זיין שטעקען. און אַז די שפּיל איז איהם נמאָס געוואָרען, האָט ער מיט זיין איינציגעם אָפענעם אויג געקוקט און געזעהען, ווי פיניע ליסאַק געהט צו אַ פרעמדען סוחר צו, פערקרימט זיך, ווי אויף אַ נדבה בעטען און איז איהם אויף שטום־לשון מודיע:

כ'בין פיניע ליסאַק, כ'האָב שוין אַמאָל געלד געהאַט און איצט אַ מעקלער געוואָרען... אפשר וועט איהר עפּעס קויפען?

נאָר דער פרעמדער סוחר קוקט אויף איהם נישט, און פיניע גלייכט זיין פּנים נישט אויס. ווען דער צוג געהט אָב, דערזעהען די סוחרים אַז ליסאַק'ס פּנים איז נאָך פערקרימט. זיי ווינקען צו איהם פון וויטען און שמייכלען.

— ווי איהר זעהט מיך אַ יודען — שווערט זיך לוי פיווניאַק — אַ הויכער איינגעהויקערטער מעקלער מיט גרויסע, אַרויסגעקראָכענע און ווערטעלדיגע אויגען — ער האָט שוין אַ פּנים פון אַ קבצן.

אַרום איהם שטעהען קאָמיסיאָנערען, סוחרים און מעקלערס. און, בעווייזענדיג דער געלע, דער פערדיכערטע ציינער, לאַכען זיי אויף אַ קול. דער געלעכטער קלינגט שטיל אָב אויף דעם ליידיגען וואָקזאַל-פּלאַץ און ערוועקט אין יעדען פון זיי אַ פּחד פאַר זיין אייגענער צוקונפט. ס'לאַכט נישט נאָר איין פיווניאַק. אַנ'איינגעהויקערטער און ברייטביינערדיגער שטעהט ער רוהיג אין מיטען בינטעל, די הענד פערלעגט אין די אַרבעל און דעם קאָפּ עטוואָס אָן אַ זייט.

פאַמעליך געהט צו צום בינטעל אַברהמ'ציק קויפמאַן — אַ דיקער סוחרישער בחור מיט ברייטע נגידישע פּלייצעס. זיינע הענד זענען פערלעגט הינטער די פּאָלעס פון זיין נייעם רעקעל, דער קאָפּ אַרויסגערוקט פאָראויס און אויף זיין דיקען פּנים ליגט אַ שטענדיגער שמייכעל. אַ רוהיגער איז דער שמייכעל, אַ פוילער און אַ זיכערער, ער וואַרפט זיך יעדען אין די אויגען און גיט צו וויסען:

— חאַפּט זיך נישט און קלערט נישט, אַז איהר וועט מיך אָבנאַרען.

די וואָקזאַל-לייט ווייסען, אַז קויפמאַנ'ס אַנצוג איז אַ טייערער; אַז זיין פאָטער איז אַ קמצן און דער נגיד פון דעם נאָהענטען שטעדטעל; אַז ער אַליין איז אַ בחור — אַ סוחר און פערמאָגט שוין היבש געלד. דערפאַר פיהלט זיך נעבען זיי אַברהמ'ציק היימיש און פריי און שמייכעלט צו, בשעת זיי קלאַפּען איהם פריינדליך אין זיינע נגידי'שע פּלייצעס. שמייכלענדיג

בעטראַכט ער ליסאַק'ן פון דער זייט, הערט אוים די ווערטלעך און זאָגט פּאַמעליך און רוהיג:

— ער האָט נאָך אַ טחוירענעם טולופּ. ווען ער וויל וואָלט איך איהם פאַר'ן טולופּ הונדערט קלינגעדיגע „געסלק'ט", וואָלט ער ווידער אַ נגיד געוואָרען. חברה לאַבען און ביי פּיוניאַק'ן טהוען אַ ציטער די ווערטעלדיגע אויגען און ווערען מיט אַ מאָל ערנסט.

— וואָס, וואונדערט ער זיך, ווילסט דעם טולופּ? אָט מעקלער איך איהם אוים.

ער לאָזט זיך אויף צו כּלומר'שט לויפען צו ליסאַק'ן.

פערהאַן נאָך אַ צווייטע זייט וואָקזאַל, וואו קיין סוחרים דרעהען זיך נישט אַרום. זיצענדיג אויף די זיינגעשפּאַנטע בריצקעס, דרימלען דאָרט אונטערגעגאַרטעלטע „שמייסער'ס" און מיט אונמענשליכען געדולד וואַרטען זיי אויף זייערע אָנקומענדע בעלי־בּתּים. אַז אַ בּעל־הבּית קומט אָן, קריכט ער באַלד אויף זיין בּריצקע אַרויף און טהוט דעם שמייסער אַ שרעפּ פאַר'ן אַרבּעל. דער „שמייסער" חאַפּט זיך אויף און טוט אַ טרייב די פערד. די בּריצקע הויבּט זיך אָן צו וויעגען און דער בּעל־הבּית ווערט גיך אַנדרימעלט. נאָר די פערד לויפען שוין צווישען גרינע פעלדער, אָנגעוואָרפענע בּערג, און קליינע פערוואַקסענע טאָלען. אויף די פערדישע העלזער קלינגען איינטאָניג די גלעקער, און אַז דער בּעל־הבּית חאַפּט זיך אויף, הערט ער שלעפריג אוים, ווי די גלעקער דערצעהלען דער פעלד־שטילקייט אַלעם, וואָס ער האָט פאַר דער צייט פון זיין נסיעה געזעהן. ער פערגעסט, אַז ער פאָהרט אַהיים און ווערט ווידער אַנטשלאָפען. ערגעץ ווייט, אין אַ שטעדטיל וואָס אין אַ טאָל, קוקט אויף איהם אַרוים אַ שטוב מיט איהרע פענסטער, חדרים און מענשען. און אַ קליין קינד זיינס לויפט דאָרט באָרפיס אַרום און בעריהמט זיך, אַז ער וועט באַלד אַ מתנה בעקומען.

און ער וויעגט זיך נאָך אַלץ אויף דער לויפענדער בּריצקע, וויעגט זיך און דרימעלט.

I.

אַ וואַרימער פריהלינג האָט איינמאָל אַ שמייכעל געטהון צום וואָקזאַל מיט זיינע פערשלאָפענע סוחרים און אויף זיין פריהלינג־לשון געפרעגט :

— בעוויזען אַ קונץ ?

דער וואָקזאַל האָט זיך ניט הערענדיג געמאַכט און ווידער געדרעמעלט , און די סוחרים האָבען אין דעם שמייכעל געזעהען אַ סימן אויף אַ זאַט יאָהר און מורא געהאַט צו האַנדלען .

אַרום זיי האָבען אונטער פערחלום'טע הימלען געדרימעלט גרינע בעאַרבייטע פעלדער . אויף די פעלדער זענען נאָהענטע און ווייטע בערגליך געלעגען און געהערט , ווי שטילע ווינטען סוד'ען זיך מיט זייער גראָז .

וועגען דעם , וואָס אַלעם וועט בזול זיין האָבען זיך די ווינטען מיט'ן גראָז געסוד'ט .

ערגיץ אין אַ גרינעם טאָל , וואָס הינטער אַ שטיל דאָרף , האָבען זיך צוויי פאָהרענדע סוחרים בעגעגענט , זיך אָבגעשטעלט און זיך פונאַנדער געשמועס'ט אויפ'ן קול :

— פון וואַנען פאָהרט מען ? פון דער קאַצעבּיפּקער פערמע ?

— און איהר ? פון די שלאַהעטקעס , מן הסתם ?

— פון וואַנען דען ? אַ טאַפּ געטהון דעם וואָגען .

— נו ?

— וואָס נו ?... דער גוי בעט זיך .

— פיעל וואַנאָנעם וועט ער האָבען ?

— קיין מעשה ניט .

— דהיינו ?

— וואָס האָסטו וואָס צו קלערען , קוק ...

אוןביידע סוחרים האָבען זיך פערקוקט אויף די גרינע פעלדער , וואָס אין די זייטען פון דעם שמאָלען וועג . דאָס גראָז איז דאָרט געווען שטאַרק בעשעפטיגט מיט'ן וואַקסען , זיך געבוקט מיט לאַנגזאַמע און פרומע שאָקלען און איבערגע'חזר'ט אלץ איין טיפע און קורצע כונה :

— אַ גערעטעניש ... אַ גערעטעניש .

דאָך האָט אין מיטען פריהלינג פלוצים אויפגעהערט צו רעגנען און דאָס גראָז האָט אָנגעהויבען פערדאַרט ווערען.

ווען אויף דעם וואָקזאַל האָבען די סוחרים די „זאַסוחע" דערפיהלט, האָט שוין דער שטויב געוואַקסען אויף די בוימער און אויף די גרעזער, זיך מיט די ברענענדע ווינטען אומגעטראָגען אין אויר און דונקעל געמאַכט די שיין פון לאַנגע און הייסע זומער־טעג. די סוחרים זענען שוין געווען פערשטירט, אָבגעברענט און דערשראָקען בעשעפטיגט. דער שטויב איז שוין געלעגען ביי זיי אויף די פנים'ער און די בערד, און אין די רויטע ניט דערשלאָפענע אויגען, נאָר זיי האָבען נאָך אַלץ אַרומגעשנאָרעט אין דער גרויסער וואָקזאַל־סביבה און אויסגעחאַפּט איינער ביי'ם צווייטען די קניות, זיך פון צייט צו צייט בעוויזען אויף דעם וואָקזאַל, זיך דאָרט געלאָדען, געזידעלט, פערקויפט און צוריק געקויפט.

גרויסשטעדטיגע סוחרים זענען יעדען טאָג מיט די צוגען אָנגעקומען און אין איילעניש געהאַנדעלט מיט פערשמירטע און אָבגעברענטע וואָקזאַל־לייט. שטעהענדיג אויף די טרעפליך פונ'ם אָבגעהענדיגען צוג האָט נאָך איינער צו אַ וואָקזאַל־סוחר געשריען:

— איז געענדיגט? שיקט איהר מאָרגען אַרויס.

דער וואָקזאַל־סוחר האָט געפּרובט ענטפערען אויף'ן קול, נאָר הינטער די לאַנגע אָבגעהענדיגע וואַגאָנעס האָבען שוין הויך געקלאַפּט די רעדער. ער האָט זיין קול ניט דערקאָנט און נאָר געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ:

— געענדיגט, געענדיגט.

זיין מוח האָט נאָך וועגען דער מכירה געקלערט און די פערטראַכטע אויגען האָבען געקוקט אַהין, וואו דער צוג ווערט פערשוואונדען, אַהין, וואו ווילדע ווינטען און שטויב־שטראָמען יאָגען דעם צוג נאָך און מאַכען דעם הימעל מיט דעם אויר דונקעל. ער האָט שוין געפיהלט, אַז עמיץ האָט זיך אין דער מכירה אָבגענאַרט, נאָר ער האָט ניט געוואוסט ווער: ער, צי ענער גרויסשטעדטיגער סוחר, וועלכען ס'האָט צוזאַמען מיט'ן צוג נאָר וואָס איינגעשלונגען די וואָלקענדיגע ווייטקייט.

און אַ בינטעל סוחרים זענען שוין אַרום איהם געשטאַנען און איהם בעשיט מיט שאַלות:

— וואָס, פערקויפט?

— טאַקע?

— ווי טייער?

דער סוחר האָט ניט פערשטאַנען, וואָס מען פרעגט איהם און ווי פון שלאָף געפרעגט:

— אַ?...

ווען די סוחרים האָבען שוין אַלעם אין געגענד אויפגעראָמט און דאָס איבערגעפעקעלט אין פערשידענע ווייטע גובערניעס, איז אויפ'ן וואָקזאַל ווידער שטיל און רוהיג געוואָרען. די מעקלערס זענען ווידער אַרומגעגאַנגען פוסט און פאָס און געשמועסט פון דער אונגעוועהנליכער מהפכה:

עלי דערבאַרעמדיגער — אַ הויכער און דאַרער יונגערמאַן, אַ משכיל, אַ גוטער און אַ בעל־מדות מיט צוויי קולות: איינס אַ גראָבס, אַ מאַנסבילש, דאָס צווייטע אַ דינס און ווייבערש — האָט דעם זומער אַ קערבעל צעהען טויזענד בעקומען. צום וואָקזאַל איז ער געפאָהרען מיט זיינע אייגענע פערד און אייגענעם „שמייסער” און געטרונקען כהיי אין „ערשטען קלאַס”.

שלומ'קע פערעל — אַ יונגערמאַן אַ שווינדלער, ניט לאַנג געטראָגען געלאַטעטע הויזען און געבעטעלט אַ ציגאַר טיטון — האָט געהאַנדעלט אויפ'ן גביר'שען אופן, געקויפט און פערקויפט וואַגאָנעם־ווייז.

חיים מענדעל מאַרגולים — אַ יוד אַ פאָסעסאָר און אַ „גרויסער פערלעבער” מיט אַ אידעלען פריצ'שען פנים און אויך אַזעלכע אידעלע פריצ'שע מאַניערען האָט פיעל געלד אָנגעזעצט, און קיינער האָט ניט געוואוסט צו איהם זעלבסט איז פון דעם אָנזעץ געלד געבליבען. צום וואָקזאַל איז ער, ווי פריהער געקומען מיט'ן נייעם פאַעטאָן און הייסע פאָר פערד, ווי פריהער זיך געפיהרט ברייט און געהאַט עסקים מיט די דורכפאָהרענדע רייכע פריצים. צו ליעב איהם איז אָפט מאָל אויפ'ן וואָקזאַל אַראָבגעקומען חנינא שפירא — אַ רייכער ברייטביינערדיגער און

הוסטענדיגער בעל־הלואה. גלעטענדיג זיין געלע און פערפלאָנטעטע באָרד, האָט זיך חנינא איינזאַם אַרומגעדרעהט אויף דעם וואָקזאַל־פּלאַץ; די וואָקזאַל־לייט האָבען אויף איהם געקוקט פון דערווייטענס און צוגעשמייכעלט. ס'האָט זיך געמאַכט, אַז די חברה איז אויפגעלעגט געווען: מ'האָט דעמאָלט בעטראַכט אויף פּיוניאַקען דעם נייעם שוואַרצען פאַלטאָ און איהם צו חנינאָ'ן אונטערגעשיקט. האָט פּיוניאַק געפאָלגט, איהם אָבגעשטעלט און געפרעגט:

— עפּעס האָט איהר מיר, ר' חנינא, אַ פּנים, ווי איהר לאָדט זיך ביים „מיראָוואָי" און דער משפּט דאַרף זיין דעם זעכצענטען. וואָס איז די מעשה, אַ?

דער עולם האָט ווילד הנאה געהאַט און געלאַכט. און דער הויכער וואָקזאַל חאָט דעם געלעכטער גלייכגילטיג אויסגעהערט און ווידער געדרימעלט. חנינא האָט געוואָלט עפּעס ענטפערען, זיך בעטראַכט אַז ס'איז ניט כדאי, געטהון אַ הוסט און אַ סמאַרע מיט'ן נאָז. פון הסח־הדעת וועגען האָט ער פאַמעליך פון דער פאַלטאָ־קעשענע אַרויסגענומען אַ פערשמאָציוועטס און צונויפגעלעגטעס שטיקעל פּאַפּיער, דאָס צוגעטראָגען צו זיינע גרויסע און קורצזיכטיגע אויגען און דאָס בעשמעקט מיט'ן נאָז, גלייך ווי אָט דאָס שטיקעל פּאַפּיער האָט עמיצן נאָר וואָס אויף אַ שפּיצעל אַריינגעוואָרפען צו איהם אין קעשענע, און ער אַליין וואָלט דערפאַר מורא געהאַט, ווי פאַר אַ מסוכ'נדיגער באָמבע.

אין מיטען פלאַץ, ווי אַ פערגעסענער און איבערגעלאָזטער, איז געשטאַנען ביינוש רובינשטיין — אַ מיטעלוואוקסיגער און שוואַרצער יונגערמאַן מיט אַ קליינעם פערוואַקסענעם שטערען, טיפע שוואַרצע אויגען און קליינע, שפּיציב'יגע נאָז.

אַליין איז ער אַ למדן, אַ יחסן און אַ שטאַרק פרייער. ניט לאַנג האָט ער חתונה געהאַט מיט דער צווייטער ווייב און גענומען דאָס צווייטע מאָל נדן. זי אַ קליינע אַ גרינגע, אַ אויפגעקומענעם גביר'ס אַ טאָכטער, און ער — אַ שטיק קמצן מיט נידעריג־צוגעשוירענע באַקען און פערבליבענע בית־המדרש־טיפקייט. ס'טהוט איהם באַנג אַלמאי סוחרים פערדינען און ער עסט גרייט געלד, ער חאָט דערפאַר די סוחרים פיינד, טראַכט פיעל און בייסט די נעגעל. צייטענווייז געהט צו איהם צו

אברהמ'ציק קויפמאַן קלאַפּט איהם פריינדליך אין די פּלייצעס און קוקט איהם שמייכלענדיג אַריין אין זיין פערמוח'טען פּנים.

— ביינעש, שרייט ער צו איהם, איך איז גוט.

ביי ביינעש'ן לייכטען זיך און שמייכלען עטוואָס די טיפע און שוואַרצע אויגען. ער ווייסט ניט, צו ער זאָל זיך בעליידיגען, צו ניין, נאָר אברהמ'ציק האָט שוין פאַמעליך אוועקגעשפּאַנט, די הענד אונטער'ן פּידזשאַק און דעם קאָפּ עטוואָס פאָראויס. ער האָט דעם זומער גוט פערדינט, אוועקגעשלעפּט דערצו ביים קאַרגען פאָטער אַ היבשע סוממע און אָבגעקויפט דעם „רעזערוואואַר". וואָס ביים וואָקזאַל. אליין איז ער געוואָרען קרעפּטיגער, דער פּנים רויטערער און דער שמייכעל פוילער. ער בעגעגענט איציק-ברוך'ן, האַפּט איהם פאַר די הענד, שאָקעלט איהם אהין און צוריק און פרעגט קריצענדיג מיט די ציין:

— נו, איציקעל, בעדאַרף מען זיך מוטשען, אַ?

אַמאָל האָבען זיי געלערענט אין איין חדר. איציק פלעגט איהם שטענדיג אָבנאַרען, אויסשמירען זיין פּנים מיט סאַזשע און צוקלעפּען צו די פּלייצעס אַ ווייסען פּאַפּיער מיט גרויסע און שוואַרצע אותיות: «дуракъ». נאָכדעם איז איציק אוועקגעפאָהרען און געוואָרען אַנ'עקסטערן. ער האָט זיך לאַנג געוואָלגערט אין די גרויסע שטעדט און דאָרט לאַנג געלערענט. זיין קלענערער ברודער איז שוין אַריין אין אוניווערזיטעט און ער האָט געלערענט. דער פאָטער — אַ ליטוואַק פון די ערשטע קאָמיסיאָנערען — איז אַלט געוואָרען, און ער האָט נאָך אַלץ געלערענט. דער פאָטער איז געשטאָרבען, האָט ער זיך צו־ליעב דער מוטער געזעגענט מיט די גרויסע שטעדט און אַראָבגעקומען אויף דעם וואָקזאַל. די וואָקזאַל־לייט האָבען פאַר איהם דרך־אֶרץ דערפאַר, וואָס ער איז אַ ניי־אָנגעקומענער, אַ הויכער, אַ געזונדטער און טראָגט לאַנגע האָר, און אויך דערפאַר, וואָס ער איז אין די ווייטע שטעדט אַ רעוואָלוציאָנער געוועזען און האָט מיט זיי ווייניג שייכות. אברהמ'ציק'ן שטופּט ער פון זיך אָב מיט אַ שמייכעל און רוימט איהם איין אין אויער:

— ס'אַרא רחמנות אויף דיר, אברהמ'ציק. אַזאַ געזונד־טער ביזטו, אַזאַ קרעפּטיגער און — אַזאַ שוטה.

אברהמציק הערט רוהיג אויס, צעראכט זיך אויפ'ן קול און בעלוינט איהם וויעדער מיט א פריינדליכען קלאפ אין די פלייצעס.

II.

אין דעם זומער האט אברהמ'ציק א שטוב געבויט.

געבויט האט עד פאמעליך און פויל, ווי פאמעליך און פויל ס'זענען געווען זיין פעטער מוח מיט די שמעלצעדיגע סוחר'ישע געדאנקען. דאך איז שוין אין אנהויב אלול געבען רעזערוואר, אביסעל אן א זייט פונ'ם וואקזאל, געשטאנען א היבשע הויכע און איינגארענדיגע שטוב, געטראגען אויף זיך מיט א מהיכי־תיתי'מינע דעם ווייסען און פלאטשיכיגען דאך און ערנסט בעטראכט די דורכפאהרענדע פוהרען, גלייך ווי אין איהר פערערשטע וואנד וואלט ניט געווען קיין פיער לאנגע און גלעזערנע פענסטער, נאר גאר פיער גרויסע און שטארק אפענע אויגען. בארפיסע פויערשע קינדער האבען דא ניט ווייט ווייסע גענז אויף דעם גראז געפאשעט, זיי פלעגען אפטמאל צו די אפענע פענסטער צוגעהן, בעטראכטען די פינף געפארבטע, געשפאלירטע און ליידיגע חדרים, און זיך צוהערען, ווי ס'הילכען דארט די שטיינדלעך, וועלכע זיי ווארפען בגנבה אריין. אויף דעם געשניצטען און ניט דערענדיגטען באלקאן איז צייטענווייז געשטאנען אברהמ'ציק אליין, די הענד פערלעגט אונטערן פידזשאק, דעם קאפ עטוואס אנגעבויגען און שמייכלענדיג געווינקען צו די דורכפאהרענדע קאמיסיאנערען און סוחרים. די סוחרים האבען ניט פערגונען, דער באלקאן האט זיך אבער ביסלעכווייז געענדיגט. דאמאלס האט אברהמ'ציק געמאכט א בחור'שען חנוכת־הבית, און פונ'ם נאהענטען שטעדטיל זענען אראבגעקומען געבעטענע און אומגעבעטענע געסט.

ענג איינגעזעצטע אין צוויי גרויסע, בעל־עגלה'שע פאטאנעס, ס'רוב מעדלעך מיט אבגעטראגענע היטעלעך, זענען די געסט מיט א ליארעם און געפילדער צוגעפאהרען צו דער נייער און ליידיגער שטוב און געבליבען זיצען אין די פאטאנעס.

זיי האבען זיך געשעמט אראבקריכען דערפאר, וואס דער

בעל־הבית איז געווען אַ בחור און אַ ווילד־פּרעמדער. זיי האָבען דערפאַר געלאַכט, געווען שטאַרק רויט און זיך הינטען־אַרום געקנייפּט. דערנאָך האָבען זיי זיך אַוועקגעלאָזען אויפ'ן וואָקזאַל־פּלאַץ און אַרומשפּאַנענדיג האַלב־שעמעודיג, געגריזשעט וואַל־וועלע, צוגעשימעלטע קאָנפעקטען.

צווישען זיי איז אַ הויכע און געזונדטע געגאַנגען אברהמ'ציקס שוועסטער — אַ מעדעל פון אַ יאָהר 17, און שטאַרק געמאַכט מיט איהרע לאַנגע און אונגעוועהנליך גרויסע הענד. איהר פּנים איז געווען אַ מאַנסבילשער, דער גאַנג אַ מאַנסבילשער און די מאַניערען מאַנסבילשע. קוקענדיג אויף איהר האָט זיך געדאַכט, אַז ווען זי איז נאָך אַ קינד געווען, האָט זיך עמיץ טועה געווען און פערביטען איהרע מאַנסבילשע קליידער אויף ווייבערשע, נאָר סוף כל סוף וועט מען זיך אַרומזעהן און זי וועט מוזען אָבשערען איהר לאַנגען צאָפּ און צוריק אָנטהון אַ פּידזשאַק מיט לאַנגע הויזען.

די קאָמיסיאָניערען האָבען געקוקט אויף די אונגעוועהנליכע געסט, זיך געוועדטעלט און גערעדט נבול־פּה, און ביינוש רובינשטיין איז אַ צוטראָגענער געשטאַנען אָן אַ זייט און פער־טראַכטערהייד געביסען די נעגעל. ס'האָט איהם פערדראָסען דאָס, וואָס אברהמ'ציק האָט אויף דעם וואָקזאַל אַראָבגעבראַכט אַזוי פיעל מעדלעך מיט געזונדטע רויטע פּנימ'ער. ער האָט געפונען איציק ברויך, צו איהם שמייכלענדיג אַ וואונק געטהון און געפרעגט:

— ווי איז אייער מיינונג, איציק?

ער האָט תמיד ליעב געהאַט צו רעדען טיעף, מיט האַלבע ווערטער און אָנהויבען פון דער מיט.

— אָט אָ די מעדעלע, האָט איציק אָנגעוויזען, האָט אַ שענעם פּנים, אַ געזונדטען און אַ רויטען.

ער האָט זיך פערטראַכט און פאַמעליך געענדיגט:

— אַ שענעם, נאָר אַ נאַרישען.

אַ יונגער קאָמיסיאָניער מיט אַ שטאַרק רויטען פּנים, ווי ביי אַ קצב, האָט די מעדלעך אָבגעשטעלט און מיט זיי אַ שמועס פערפיהרט. די מעדלעך האָבען זיך פונאַנדערגעלאַכט, זיך

פערשעמט און פונאַנדערגעלאָפען אין פערשידענע זייטען פונ'ם גרויסען וואָקזאַל־פּלאַץ.

— נו, איציק? האָט רובינשטיין ווידער געפרעגט.

נאָר איציק האָט נאָך אַלץ געשוויגען. ער האָט פון איהם קיין אויג ניט אַראָבגענומען און איהם בעטראַכט מיט דרך־ארץ: אַ הויכער און קרעפטיג, אַ אָנגעקומענער פון אַ פרעמדע און ווייטע וועלט, און קיין זאַך בעריהרט איהם ניט...

— פערהאַן ביי איך גוטע מדות — האָט ער איהם געלויבט. און נאָך אַ ווײַלע טראַכטען צוגעגעבען:

— איהר האָט דאָך קיינעם ניט פײַנד איציק?

איציק האָט זיך אומגעקוקט און געענטפערט:

— כ'האָב פײַנד זויערען באָרשטש, נאַראָנים און מענשען, וועלכע ווייסען ניט וואָס זיי ווילען.

רובינשטיינס אָנגעבלאָזענע און נידעריג־צוגעשוירענע באַקען זענען מיט אַמאָל רויט געוואָרען. ער האָט זיך מאָדנע פער־קרימט און אַ שמייכעל געטהון.

— עט, איציק.

נאָר איציק איז שוין נעבען איהם ניט געווען און רובינשטיין האָט פלוצים דערפיהלט, אַז ער איז אַ קליין איינזאַם בעשעפעניש, וואָס טרינקט זיך אין אַ ים פון גיפטיגער שנאה, וואָס בשעת ער טרינקט זיך, וואַרגט איהם עמיץ הינטען אַרום פאַר'ן האַלז, וואַרגט איהם פאַמעליך אָהן מיטלייד און אַלע טאָג שטאַרקער. און ער אַליין ווייסט ניט ווער ס'וואַרגט איהם און קיינמאָל וועט ער דאָס ניט וויסען, און ניט וויסענדיג וועט ער אַמאָל ברוין און בלוי ווערען, אַרויסשטעקען אויך אַזאַ מין ברוינע און בלויע צונג און אַרויסלאָזען פון זיך די נשמה, אַזוי מיאוס און נאַריש, ווי מיאוס און נאַריש ער האָט זי צו זיך אַרײַנגענומען, ווי מאוס און נאַריש ער האָט מיט איהר די גאַנצע צײַט געלעבט.

ער האָט אָנגעהויבען מיט מעהר הימפּעט בײַסען די נעגעל, געקוקט מיט שטאַרק פערקלערטע אויגען און געוואָלט אויפ'ן קאָפּ צענויפרעכנען וויפיעל געלד ער פערמאָגט. ס'האָט זיך איהם ניט ווילענדיג געקלערט וועגען די סוחרים, וועלכע זענען אין דעם זומער רײַך געוואָרען, וועגען חיים־מענדעל מאַרגוליס, פון וועלכען ס'קומט איהם היבש געלד און וועגען דעם, וואָס ער

אַליין טהוט גאָר ניט, דרעהט זיך אַרום אויף דעם וואָקזאַל און עסט גרייט געלד.

— אַ קבצן, האָט ער צו זיך אַליין אַ שמייכעל געטהון — אַ מלאכה צו ווערען אַ קבצן?

איינזאַם האָט ער אַרומגעבלאָנזעט אויף דעם וואָקזאַל־פּלאַץ און פֿאַמעליך צוגעשפּאַנט ביז דער צווייטער זייט וואָקזאַל, וואו די קאָמיסיאָניערען און סוחרים האָבען זיך שוין אַרויפֿגעזעצט אויף די גרויסע, בעל־עגלה'שע ברִיצקעס און אָבגעפֿאָהרען אין נאָהענטען שטעדטיל אויף נאַכט־לעגער.

פֿון איין גרויסער ענג־אַנגעזעצטער בריצקע האָט פּיוניאַק אַרויסגעשטעקט צו איהם זיין גרויסען קאָפּ און אַ געשריי געטהון:

— נו, ביינוש, אַרויף, אַ היים, צום ווייב.

נאָר ער האָט זיך ניט גערירט און געטראַכט, אַז זיין ווייב איז אַ קליינע, אַ גרינע מיט אַ גראָבליכע, עטוואָס־פֿערריסענע נאָז; אַז יעדעס מאָל, ווען זי דאַרף צו דער שפּייז־שאַפֿע האָבען, דראַפּעט זי זיך אויף אַ בענקעל, פֿאַלט אַראָב און צוברעכט עפּעס; אַז זי איז עפּעס אַ משונה'דיגע און אַ קראַנקע, וואָס וועט קיינמאָל מיט איהם קיין קינדער ניט האָבען, און ער וועט דאַרפֿען תמיד קוקען אויף איהר גרינעם פּנים, און פֿערריסענע נאָז; זעהען, ווי זי ברעכט טעלער און גלעזער,

ס'איז פֿערגאַנגען די זון. אַ גרויסע און שטאַרק רויטע האָט זי זיך נאָך איינמאָל בעוויזען אויף דעם עק פֿונ'ם וואָלקענדיגען מערב, אָנגעצונדען די געלע בלעטלעך, וואָס אויף די שפּיצען פֿון איינציגע אַקאַציען־בוימער און זיך בעהאַלטען הינטער אַ וויישטען און נאַקעטען באַרג.

— פֿאַני רובינשטיין, האָט זיך נאָך עמיץ צו איהם געווענדעט, — איהר בלייבט אויף נאַכט דאָ?

נאָר ער האָט ניט אָבגעענטפֿערט און געקוקט אַ הין, וואו צווישען דריי בעל־עגלה'שע פֿוהרען האָט זיך נאָך איינזאַם אַרומגעדרעהט דער קליינינקער פּיניע ליסאַק, אַ אָנגעטהונענער אין זיין לאַנגען און שוואַרצען ראָק. ער האָט ניט געהאַט צו בעצאָהלען פֿאַר דער פֿוהר, האָבען דערפֿאַר די בעלי־עגלות אויף איהם ניט געקוקט און איהם ניט געוואָלט נעהמען. אלי

דערבארעמדיגער האט איהם ארויפגענומען אויף זיין פוהר און איהם געזעצט גלייך מיט דעם אנטרייבער. דער אנטרייבער — א היבשער פויערשער בחור מיט שווארצע הענד, ווי ביי א שוסטער, איז דערפאר ברוגז געווארען. ער האט ליסאק'ן הינטען ארום געשטארצעט מיט א עלענבויגען, געקוקט אויף איהם מיט בייזע אויגען און געקריצט מיט די ציינער. און ליסאק איז געזעסען א איינגעהויקערטער, א שווייגעדיגער מיט א שווארצען, איבערגעשראקענעם און שטארק דאנקבארען פנים.

ס'איז אוועקגעפאהרען די לעצטע פול אנגעזעצטע פוהר. ער האט געקוקט אויף די פריילינגע פנים'ער פון די, וואס פאהרען צום לעצטען א היים; געזעהען, ווי דער בעל־עגלה, ווייל די אבגעפאהרענע פוהרען דעריאגען און שטייסט דערפאר זיינע מאגערע פערד; ווי דאס קיהלע פארנאכט־ווינטעל יאגט זיך נאך דער פוהר און פערטרייבט דעם שטויב צום שטעדטיל צו.

פונ'ם וואקזאל איז ארויסגעגאנגען דער הויכער און גלייכער זשאנדארם, נאך איהם האט א שטארקען קלאפ געטהון די טהיר, גלייך ווי דער וואקזאל וואלט ניט בעשטאנען פון חדרים און קארידארען, נאר פון איין גרויסע און פוסטע פאס. דערזעהענדיג רובינשטיינען אײנגעזאמען און פערמוח'טען האט ער איהם ארומגעקוקט און געוואלט עפעס זאגען, נאר ער האט זיך באלד בעטראכט, אז ס'פאסט ניט פאר איהם און זיך מיט א מאל געלאזט געהן א היים שטאלץ און גרייט אויף אלעס, גלייך ווי פון דעם גאנצען ליידיגען פלאץ און הויכע, שאקלענדיגע בוימער וואלטען אויף איהם ארויסגעקוקט טויזענדטער אפענע אויגען פון זיין „נאטשאלסטווא”.

קוקענדיג אהין, וואו די פוהרען דראפען זיך איינע נאך דער צווייטער אויף דעם בארג און ווערען איינגעזונקען אינ'ם וואלקענדיגען האריזאנט, האט זיך ביינוש דערפיהלט מאדנע איבערגעבליבען און פערגעסען. ער האט געזעהען פאר זיך דאס בעהאלטענע אינ'ם האריזאנט שטעדטיל, גלייך ווי ער וואלט איצט דארט געשטאנען, געזעהען ווי מען טרייבט די טשערעדע איבער דער לאנגער און שמאלער גאס, ווי ווייבער זיצען אין די אפענע טהירען, ווארטען אויף די פאהרענדע מאנען און קלאגען זיך אויף דער פריהער אלול־קעלט.

דאָרט אין עק־גאַס שטעהט די שטוב זײַנע. זי איז אַרומגעצאַמט מיט אַ נידעריגען פּאַרקען, און אויף דער טהיר העננט אַ שלעסעל. ווען ער קומט איצט אָן, וואָלט ער דאָס שלעסעל אַ טאָפּ געטהון, אַרײַנגעקוקט דורך דעם פערמאַכטען פענסטער אין דער פּוסטער שטוב און זיך געלאָזט דאָס ווײַב זוכען. ער וואָלט זי געפינען בײַ איהר פאָטער. זי וואָלט זיך ניט דערפרעהט און וואָלט ניט טרויעריגער געוואָרען און דאָס פּנים איהרס, וואָלט, ווי תמיד, מרה־שחורה׳דיג גרין געוועזען, נאָר די שוויגער וואָלט זיך אויפגעהויבען און געזאָגט:

— זעה נאָר, בײַנוש איז געקומען! געה, טאָכטער, גיעב איהם טעה.

און זיי וואָלטען געגאַנגען.

און ווײַט, ווײַט, פון יענער זײַט האָריזאָנט ליגט נאָך אַ שטעדטיל. ס׳שלינגט דאָס איין די נאַכט. אין יענעם שטעדטיל איז אויך אַ לאַנגע גאַס פערהאַן, נאָר אַ ברײַטע איז זי און אַ קרומע.

דאָרט אין מיט גאַס שטעהט זײַן פאָטער׳ס שטוב, אַ אַלטע און אַ אויסגעקרימטע מיט שטאַרק אויסגעקרימטע פענסטער. אין יענער שטוב איז ער געבוירען געוואָרען און אין דעם נאָהענטען אַלטען בית־המדרש זײַנע יונגע יאָהרען פערבראַכט. זײַן פאָטער זיצט איצט געוויס אין בית־המדרש און יודען האָבען פאַר איהם דרך־ארץ, — אַ יחסן, קלערען זיי — און אַ סך געלד האָט אַ מאָל זײַן שוועהר געהאַט.

און ער שטעהט דאָ, בײַם פּוסטען וואָקזאַל. ער האָט ניט קיין היים, און אין יענעם שטוב, אויף וועלכען ס׳העננט דאָס שלעסעל, איז שטיל און פּוסט, פּוסט...

פון דעמאָלסט אָן איז בײַנוש רובינשטיין שוין מעהר צו זיך אין שטעדטיל ניט געפאָהרען. ניט ווײַט פון׳ם וואָקזאַל האָט ער זיך בײַ איין פּויער אַ חדר אָבגעדונגען און דעם אַ נאָמען געגעבען „די היים״.

אויף צו־להכעיס דער גרינער און משונה׳דיג־קראַנקער

ווייב האט ער דאס געטהון און אויף צו'להכעיס נאך עמיצען, א שטארק שלעכטען און פערמיאוסטען, וועגען וועלכען ער האט טראכטען ניט געוואלט. אפשר איז דער עמיץ זיין אנגעבלאזענע שוויגער געוועזען, וועלכע האט געמוזט זיין ווייב אויף צו לעבען געבען. אבער ניט דאס ווייב, ניט די אנגעבלאזענע און קארגע שוויגער האבען ביי איהם געפרעגט פאר וואס ער וויל א היים ניט קומען; אזוי קליין איז ער שוין ביי זיי אין די אויגען געוועזען און בעמערקט האבען זיי אפילו ניט, צו ער קומט א היים, צו ניין. ער האט זיך דערפאר נאך מעהר פערעקשנ'ט און ניט געשריבען קיין בריעף.

אויף דעם וואקזאל איז דאס לעבען געקראכען פאמעליך און נודנע. אלע גאנץ פריה זענען זיך די סוחרים צענויפגע־פאהרען. נאך דעם הונגער האבען זיי אויף דעם וואקזאל קיין ארבייט נישט געהאט, זיך א גאנצען טאג געוועריטעלט מיט די מעקלערס, און בעגלייט מיט די אויגען די לאנגע און ברוג'זע פאסאזשיר־צוגען. ער האט מיט די סוחרים ווינציג שייכות געהאט, דערפאר וואס זיי אלע זענען צופרידען געוועזען פון דעם, וואס ער דערלעגט געלד און האט א מיאוסע ווייב. אזעלכע שלעכטע און פערביסענע זענען זיי געוועזען, און פערדינט האבען זיי אלע חוץ איהם... ער האט זיי טאקע דערפאר שטארק פיינד געהאט און זיך געהאלטען מיט זיי פון דער ווייטענס. דאך איז יעדען פאר נאכט, ווען די סוחרים זענען זיך פונאנדערגעפאהרען, אויף דעם וואקזאל נאך פוסטער און אומעטיגער געווארען. ער האט דעמאלסט איינזאם ארומגעבלאנזעט אויף דעם ליידיגען פלאץ און זיך געפיהלט, ווי א בעליידיגטער און פערגעסענער. געטראכט האט זיך איהם דעמאלסט טרויעריג און ניט גוט וועגען זיין פוסטער שטוב, וואס שטעהט דארט איינזאם צווישען די פרייליכע שטיבער פונ'ם לעבעדיגען שטעדטיל, וועגען דעם שלעסעל, וואס הענגט דארט אויף דער טהיר און וועגען דעם, וואס ער וועט זיך דא אייביג ארומבלאנקען א איינזאמער, א טרויעריגער און א שוויינענדיגער. די וואקזאל־דיענער, האט ער זיך, ווי ס'האט אויסגעוויזען, גיך צו געגעסען. זיי האבען איהם אפילו גאר ניט געזאגט, נאר דורכגעהענדיג פערביי דעם בענקעל, אויף וועלכען ער איז געזעסען, האבען זיי אויף איהם קורצע

און בייזע בליקען געווארפען און הי געפרעגט : וואס וואלגערט זיך נאך אט דער דא ?

אפילו דעם טרעגער, וועלכער האט יעדען פארנאכט דעם ליידיגען פלאץ אבגעקעהרט, האט ער זיך שוין אויך איינגעגעסען. דאכט זיך, וואס האט ער געהאט צו פערקעהרען דעם שטויב גלייך צו איהם אין פנים און צו קוקען אויף איהם מיט בייזע אויגען ? נאר ס'האט איהם פערדראסען : בלאנקעט זיך א מענש גלאט אזוי ארום, סוחרים פאהרען א היים אוועק, צו ווייב און קינדער פאהרען זיי, און דער וואלגערט זיך ווי א הונד, צו ליעב וואס ? צו ליעב וועמען ? פארנאכטען זענען ווי אויף צו'להכעים געגאנגען קיהלע, וואלקענדיגע, אלול'דיגע. שטילע ווינטען האבען מרה־שחורה'דיג ארומגעבלאזעט אינ'ם דונקעלען אויר און די הויכע גלייכע טאפאליעס, וועלכע זענען אנטקעגען אין סעדיל אין צוויי שורות, ווי די סאלדאטען, געשטאנען, האבען זיך ניט געשאקעלט, נאר די בלעטליך זייערע האבען זיך אויף זייערע לינקע זייטלעך איבערגעקעהרט, זיך געטרייסעלט און שטיל געדאוועט.

א מאל פלעגט צום וואקזאל צו לויפען אברהמ'ציק קויפמאן, חאפ'ן א קוק צו מיט דעם משא־צוג איז איהם ברעטער מיט קעראסין אנגעקומען און באלד לויפען צוריק צום רעזערוואר. ווען ס'איז אין דרויסען פינסטער געווארען, האט זיך געזעהען, ווי דארט ווייט לייכט זיך אין זיין שטיבעל ; און געהערט האט זיך אין דער שטילקייט און פוסטקייט, ווי ס'היט איהם דארט אב זיין אלטער סטרוזש און קלאפט דארט פאמעליך אינ'ם דרימעלדיגען הילצערנעם פארקאן.

אויף דעם עק פון דעם וואקזאל־פלאץ פלעגט זיך אמאל בעוויזען איציק ברוך און עמיצ'ן שלעפען ער זאל זיך מיט איהם צו דער „וואדאקאצקע" באדען גיהן ; אזא קרעפטיגער און אונפערשטאנדיגער איז דער קאלטבלוטיגער בחור געוועזען, און געבאדען האט ער זיך נאך אקוראט צוויי מאל אין טאג, חאטש אין טייך איז שוין דאס וואסער שטארק קאלט געוועזען און געשניטען דאס לייב ווי מיט מעסער'ס. זיינע פערדינסטען האט ער אלע מאל זיין טוטער מיט די שטאדט־בעלי־עגלות אבגעשיקט, אליין געזעסען ביים וואקזאל, זיך מיט קיינעם ניט אנגעקעהרט

און געהאט אלץ איין פנים אי שבת אי וואך. איינמאהל ביינאכט איז ביינוש צו איהם אריינגעגאנגען און איהם געטראפען ליגען אויף דער נידעריגער קאנאפע מיט'ן פנים צו דער סטעליע.

— ס'איז אייך אומעטיג? — האט ער איהם געפרעגט.

נאר איציק האט געענטפערט „ניין" און ווידער געקוקט אויף דער סטעלי. ער איז ביי איהם דעמאלסט אבגעזעסען א פאר שעה און נאכדעם אנגעהויבען אריינקומען צו איהם אלע אבענד. איציק האט ס'רוב געשוויגען און געקוקט אויף דער סטעלי מיט גרויס אינטערעס, גלייך ווי ער וואלט אין איהרע דונקעלע ווינקלען געזעהען יענע גרויסע און ווייטע שטעדט, אין וועלכע ער האט זיין יוגענד איבערגעלאזט; ס'האט איהם ניט בעריהרט וואס די וואקזאל-סוחרים פערדינען, און צופרידען איז ער ניט געווען דערפון, וואס ער דערלעגט. טאקע דערפאר האט ער זיך געגעבען איציק'ן געפיהלט גרינג און פריי און איז גיך געוואוינט געווארען דערצו, וואס ער האט גערעדט און איציק האט געשוויגען.

איינמאל איז ער זיך ביי איציק'ן שפעט פערזעסען און געבליעבען נעכטיגען. ער האט זיך טאקע דאס מאל אויסדער-צעהלט פאר איציק'ן. נאר איציק האט, ווי געוועהנליך, געשוויגען און א פנים געהאט, ווי מען רעדט ניט צו איהם; די לאמפ איז געווען ארומגענומען מיט א רויטען פאפיער, דערפאר זענען אין חדר רויט געווען דער איר, די וואנד, דער טיש מיט'ן זודיגען סאמאוואר און אנגעגאסענע גלעזער טעה און איציק אליין, וועלכער איז, ווי תמיד, געלעגען אויף דער נידעריגע קאנאפע די הענד אונטער'ן קאפ און די אויגען צו דער סטעלי. אזוי שטיל איז אין חדר געווען, אזוי אנגענעהם, וואס אין נאהענטען קארידאר קוויטשעט אין דער פינסטער א קליינער חזיר און וואס אין דער צווייטער העלפט פון דער שטוב שרייט דער גוי'עשער בעל-הבית און קריעגט זיך דארט מיט זיין יונגע און שענע ווייב. דאך האט צווישען דער שטילקייט און רוהיגקייט שטארק גענאגט דאס הארץ, זיך געפרעסט און וועה געטהון.

ביינוש רובינשטיין האט שוין גערעדט שטיל און אין זיין ארא-געלאזטען קול האט זיך געהערט א איינגעהאלטענע קלאג:

— איהר פערשטעהט, איציק! מען שטעלט אייך

אַ נידער און מען זאָגט אײך: נאַ קוק און ווער צו זעצט. די זאַך איז פשוט.

אויף זײַן פּנים איז פערקיהלט געווען אַ פערדראָס, אַ פערדראָס אויף זײַן ווײַב, אַ פערדראָס אויף די סוחרים, וועלכע פערדינען, אַ פערדראָס אויף דעם גאַנצען לעבען, וועלכעס פיהרט זיך ניט אַזוי ווי ס'דאַרף צו זײַן און טהוט אַלץ אויף צו'להכעיס. די טיעפע און קלײנע אויגען האָבען געלויכטען און אויסגעזעהען בעלײַדיגט און הילפלאָז.

— אומעטום זעהסטו אַ זעלכע דברים־אַחרים, ווי אַברהם'ציק קויפמאַן, און ס'איז זײ גוט און זײ שמײכלען.

נאָר איציק האָט זיך פלוצים אויסגעצויגען מיט זײַן גאַנצער קרעפטיגער לענג, געטהון אַ געניץ אויף'ן קול און אויסגעצויגען צו איהם אַ פאָר פערמאַכטע און קרעפטיגע הענד.

— מ'זאָגט, רובינשטײן, אַז די ערשטע ווײַב אײערע איז געווען אַ שענע און אַ קלוגע.

בײַ רובינשטײנען האָבען די קלײנע אויגען שטאַרקער צו לײַכטען אָנגעהויבען. ער האָט געוואָלט זאָגען: און הײַנט לעב איך מיט אַזאַ מיאוסע און נאַרישער; ער האָט זיך אָבער אײנגעהאַלטען און געשוויגען.

ס'איז אַרײַנגעקומען דעם בעל־הבית'ס שענע און יונגע ווײַב. זי האָט צו געשטעלט בענקליך צו דער קאַנאַפּע און מיט איהרע פולע, האַלבנאַקעטע הענד געמאַכט אַ געלעגער. ער האָט זיך האַלב אויסגעטהון און זיך געלעגט בײַ דער וואַנד. נאָכדעם האָט איציק פערלאָשען די לאָמפּ, זיך אויסגעצויגען נעבען איהם און באַלד אַנטשלאָפען געוואָרען. דער קלײנער חזיר האָט זיך פערשטופּט אין טיעפען ווינקעל פון דעם פינסטערען קאָרידאָר, זיך דאָרט צעגויפגעקנײצט און אויפגעהערט צו קוויטשען. מיט אַ מאָל איז געוואָרען שטיל און פּוסט, און דורך די נידעריגע, האַלב־פערהאָנגענע פענסטער, האָט אַרײַנגעקוקט די שוואַרצע, וואָלקענדיגע און קיהלע אלול־נאַכט, זיך געצויגען הויט ווײַט און גערדימעלט. פון יענער זײַט איז דורכגעגאַנגען דער אָנגעפּעלצטער בעל־הבית מיט'ן לאַמטערען אונטער'ן אָרעם און פאַמעליך אַוועקגעשפּאַנט ערגיץ אויף דער דריטער ווערסט, וואו ער האָט אײנער אַלײן בעדאַרפט אָבשטעהן די גאַנצע נאַכט.

מ'האָט נאָך לאַנג געזעהן ווי ביים אוועגעהענדיגען ציטערט
דער לאַמטערען אונטער'ן אָרעם, בייגט זיך און פינקעלט, ווי
אַ גרויסע רויטע און פייערדיגע אויג, וואָס קאָן ערגיץ אוועקגעהן,
זיך ערגיץ בעהאַלטען, אָבער קיינמאָל ניט אויסגעלאָשען ווערען.
ס'האָט ווידער געגאָגט דאָס האַרץ און דער מוח האָט געטראַכט
וועגען דאָס ערשטע געשטאָרבענע ווייב. אַזאַ שענע איז זי געווען,
אַ שטילע און אַ ווייכע מיט אויך אַזעלכע שטילע און ווייכע
געפיהלען. און ליעב געהאַט האָט זי איהם, דעם שוואַרצען און
ניט שענעם, מיט די נידעריג-צוגעשוירענע באַקען און אָבגעביסענע
נעגעל. ער האָט זי, ווי ס'האָט אויסגעזעהען, שטאַרק ליעב
געהאַט, וואָרום ווען ער זאָל זי ניט געווען ליעב האָבען, וואָלט
ער זיך, בשעת זי איז געשטאָרבען, ניט געווען אַזוי שטאַרק
איבערגעשראָקען, וואָלט ניט געיועען אַרויסגעלאָפען אויף דער
גאַס, ווי אַ חסר־דעה און וואָלט דאָרט ניט געווען אָבגעשריען
גאַנצע צוויי שעה „גוואַלד”, אַזוי אַז אַלע ווייבער זאָלען זיך
צענויפלויפען. אַ מענש שרייט ניט אומזיסט און איבערהויפט
ער — ביינוש רובינשטיין. דאָך איז ער באַלד נאָך איהר טויט
צו זיין פאָטער געקומען, צוריסען איהר שענעם בילד, וועלכעס
זי האָט איהם נאָך כלה-ווייז געשענקט, און די שטיקלעך פער-
שטופּט ערגעץ הינטער אַ פּלאַט פון אַ טיש, און אין פיער חדשים
אַרום האָט ער מיט דער צווייטע ווייב חתונה געהאַט און גענומען
דאָס צווייטע מאָל נדן. ווען ער איז מיט איהר אין אַ פּאָר
חדשים אַרום צום פאָטער צו-גאַסט געקומען, האָט די מוטער,
אַ קלוגע און לייטישע יודענע, איהר כבוד אָבגעגעבען, ווי איין
אָנגעלעגטער שנור, נאָר זיין קלענערע שוועסטער — אַ געזונדטע
קליינשטעדטילדיגע מעדעל מיט אַ בראָדיוואַקע אונטער'ן נאָז,
האָט זיך איינמאָל צעוויינט אויפ'ן קול און געקלאָגט ווי
אויף אַ מת:

— אוי אויסגעביטען האָסטו.

און זי — די נייע אויסגעביטענע איז דעמאָלסט געווען אין
צווייטען חדר, אַליין אויסגעהערט און אַפילו ברוגז ניט געוואָרען.
אַזאַ הילצערנע און לעבעדיג-טויטע איז זי געווען. איינמאָל ווען
מ'האָט דעם טיש איבערגעטראָגען, זענען די שטיקלעך פון דעם
צעריסענעם בילד אַרויסגעפאַלען. דאָס ווייב האָט זיי אויפגע-

הויבען און זיי בעטראכט. אויף איין שטיקעל איז געווען נאר איין אויג, וואס האט געקוקט רוהיג און אהן שום פארוואורף.

— פון וועמעס בילד איז דאס? האט זי איהם געפרעגט.

ער איז דעמאלסט שטארק רויט געווארען און אין הערצ האט איהם עפעס מאדנע נעווארגען, נאר ענטפערען האט ער געמוזט, אבער אויף זיין ווייב האט זיין ענטפער קיין שום איינדריק ניט געמאכט, און איהם האט דערפאר אויך שטארק פערדראסען אויף איהר; ער האט געוואלט, אז די שוועסטער זאל זיך פאר איהר אין די אויגען נאך אמאל צוכליפען: „אויס־געביטען, אויסגעב ט ָן האסמו".

ווען ער האט שוין אנגעהויבען דרעמלען, האט פלוצים עמיץ אנגעהויבען קלאפען אין א פענסטער פון דער צווייטער האלבער שטוב. ער האט א ציטער געטהון און אויפגעעפענט די פערשלאפענע אויגען. שטילע קלעפ האבען זיך דארט פאמעליך געשאטען אויף א דינער, גלעזערנער שויב. די שויב האט געציטערט מיט א שלעפריגען קול און עפעס קאלט בלוטיג אויסדערצעהלט דער נאכט, און די נאכט האט געשוויגען און געהערט. נאכדעם האט זיך געהערט, ווי מען עפענט פאמעליך די טהיר פונ'ם פינסטערען פארהויז און מען סוד'ט זיך דארט שטיל דורך, ווי עמיץ געהט פונ'ם קארידאר ארויס און געהט באלד צוריק אריין.

— אט א שד! האט א מורמעל געטהון פונ'ם שלאף איציק, זיך דורכגעווארפען און איהם עטוואס צוגעקוועטשט צו דער וואנד.

— ווער? האט ער ביי איציק'ן געפרעגט.

— אברהמ'ציק, האט ווי פונ'ם שלאף איציק געענטפערט, אלע נאכט... און באלד איז ער שוין געשלאפען, און אין חדר האט זיך שוין געהערט, ווי ער אטעמט גלייך און פעסט.

— אברהמ'ציק? ביינוש רובינשטיין האט זיך ניט געגלויבט און זיינע טיעפע און קליינע אויגען האבען אין דער פינסטער געלויכטען מיט א שמייכעל פון ערשטוינונג. שפעטער, ווען ס'איז פאר איהם קלאר געווארען, אז אין דער צווייטער פינסטערער האלבער זייט שטוב איז איצט פערהאן אברהמ'ציק מיט יענער יונגער און שענער גויע, וועלכע האט זיך דא ניט לאנג ארומ־

געדרעהט און צוגעשטעלט בענקליך מיט פולע האלבנאקעטע
תענד, האט ער שוין געטראכט, אז דער זעלבער פעטער און
תמיד שמייכלענדיגער אברהמ'ציק האט געלד, א רעזערוואואר,
א נייע שטוב מיט נייע מעבעל.

— א חזיר האט דאס א ביסעל פון עולם-הזה הנאה. ניט
אומזיסט שמייכעלט ער.

ער האט איהם ניט מקנא געווען, נאר ס'האט איהם
גלאט אזוי פערדראסען און ער האט ליעגענדיג אין בעט געביסען
די נעגעל.

— פאר וואס קומט דאס איהם?

און גאנץ פריה, ווען ער האט איציק'ן ביים וואקזאל בע-
געגענט, האט ער איהם אבגעשטעלט און געזאגט:

— אט וועט איהר זעהען: אברהמ'ציק וועט נאך האבען
א שענע ווייב אויך — איציק האט צום אנהויב ניט פערשטאנען
וועגען וואס ס'געהט. ער האט זיך אבער באלד דערמאנט און
גלאט אזוי אויסגעשפיגען.

III.

פיניע ליסאק האט זיך איינגעהויקערט, ארומגעקוקט צו
ס'קוקט איהם קיין מענש נאך און שטילערהייד זיינע ביינער פון
וואקזאל אב געטראגען. אויף דעם וואקזאל איז ער שוין סיי ווי
סיי איבעריג געווען און געגרעדט האט ער שוין נישט מיט קיינעם
און מורא געהאט האט ער שוין פאר יעדען. א שטיק צייט
האבען די סוחרים טאקע זיין פלטה ניט בעמערקט; מען האט
זיך אבער צום סוף אומגעקוקט און זיך געוואונדערט:

— הערט א מעשה?!

— איך זעה איהם שוין אבער טאקע א שטיק צייט
ניט — האט זיך דאס מאל צום עולם צוגעשארט לוי פיוו-
ניאק און געגעבען צו וויסען:

— וואס, פיניע ליסאק? ער געהט ארום אין די הייזער.

א מזיק, אט דער איינגעהויקערטער פיווניאק; קיין זאך
איז פון זיינע נישט אויגען צוגעדעקט. און א מינע א וואונדער-
בארע בעוויזט ער נאך דערצו, גלייך ווי ער וואלט וועלן זאגען:

— אַ בושה כ׳רעבען, אַזאַ נאַרישקייט ניט צו וויסען.

און אַז דער נאַיווער עולם האָט זיך נאָך אַלץ ניט גע־גלויבט, האָט ער קאַלטבלוטיג די הענד אין די אַרבעל אַריינגע־שטעקט, דעם קאָפּ פּאַמעליך אויף דער ברוסט אַראָבגעלאָזט און, ניט קוקענדיג אויף קיינעם, אויפ׳ן קול אויסגעשריען:

— נחום פּיאַטקע! וואו ביזטו ערגיץ!

האָט זיך צוגערוקט אַ רויטער יונגער מאַן מיט אַ רויטען קליינעגדיגען פּנים מיט אַ פערבונדענער באַק און שטאַרק בלאַסע ליפּען און עדות געזאָגט:

— מיין שוויגער אַליין האָט איהם אין אָדעם געזעהן; ער געהט אַרום אויף דעם לימאַן און זאָגט, אַז ער איז פון די קאַליבעלאָדער נשרפים.

דערמאָנט, האָט פּיוונעאַק גלאַט אַזוי אַ הוסט געטהון און ניט אויפהויבענדיג דעם קאָפּ, פּאַמעליך אַוועקגעשפּאַנט.

און די סוחרים זענען נאָך פערוואונדערטע געוועזען און מיט עטוואָס שמייכלענדע פּנים׳ער זיך געקוקט אין די אויגען.

זיי האָבען שוין געגלויבט, געשוויגען און געקלערט וועגען ליסאַק׳ס שוואַרצען אין אָבערגעשראָקענעם פּנים, וואָס בלאָנקעט ערגיץ אַרום וויים, וויים הינטער די פלייצעס און פערקרימט זיך פאַר אָבגעברענטע ווייבער, וואָס שמירען זיך אַלע טאָג דאָס לייב מיט בלאָטע:

— פון די קאַליבעלאָדער נשרפים.

און נעבען זיי איז נאָך געשטאַנען דער רויטער יונגערמאַן מיט׳ן קליינענדיגען פּנים און שטאַרק בלאַסע ליפּען און זיך ערנסט געשוואָרען:

— זאָל איך אַזוי אַ גוט יאָהר האָבען...

ס׳איז געווען מאָדנע אויף דער נשמה.

אין אַ פּאָר וואָכען אַרום, ווען די צונגען זענען איינמאָל אָבגעגאַנגען און אויפ׳ן וואָקזאַל האָט שוין דער עולם אָנגעהויבען קלענער ווערען, האָבען די סוחרים בעמערקט ליסאַק׳ס ווייב. אַ שוואַנגערע און אַ גראָבע מיט גלאַטע געלע האָר און אויך אַזאַ גלאַטען און געלבליבען פּנים איז זי געשטאַנען מיט׳ן פּנים צו דער וואַנד און שטיל, אָהן אַ קול אין אָהן לשון געוויינט. די סוחרים האָבען זיך אַרומגעדרעהט פון ווייטענס, געחאַפּט אַ קוק אויף

איהרע פלייצעס, וואס האבען געציטערט, און זיך דערמאנט, אז ניט לאנג האבען איהרע האר מיט פערפום געשמעקט און אליין איז זי געזעסען מיט ליסאק'ן אין קליינעם קאבינעט און זיך אין מסחר געמישט. זיי זענען טאקע געריהרט געווארען און איהר געמאכט א נדבה. צענויפגענומען די נדבה האט אלי דערבארעמדיגער אליין; ער האט צו יעדען געשמייכעלט מיט זיינע גוטע אויגען און צו געגאנגען מיט זיין דינעם, וויבערשען קול:

— אויף אזא זאך דארף מען צומאכען די אויגען און געבען. און סוחרים האבען רחמים בעקומען און געגעבען.

ווען מען איז נאכדעם אויך צו ביינוש רובינשטיין צוגעגאנגען, האט פיוניאק אריינגערוקט די נאז און צוגעמורמעלט:

— גיט, גיט, אי"ה ביי אייך, וועלען מיר אויך געבען.

דער עולם האט הנאה געהאט און געלאכט, און ביי ביינושען האבען די טיעפע אויגען א ציטער געטהון און מיט אמאל צו לייכטען אנגעהויבען.

דאכט זיך, וואס האט צו איהם אט די בריטבערנדיגע און איינגעהויקערטע בריאה, ער האט איהם קיינמאל קיין שלעכטס נישט געטהון. ער איז דער פאר אויף אלע סוחרים אין כעס געווען, צוגעגאנגען צו מאיר העכט, איהם אנגעוויזען אויף ליסאק'ס ווייב און איהם דערצעהלט:

— אט דעם ווייבעלס מאן האבען זיי פאר א קבצן געמאכט. איהם האבען זיי קיין אדעס נדבות בעטען משלח געווען און איהר מאכען זיי דא א נדבה. ער האט זיך מיט בעלייטיגטע אויגען אויף די סוחרים אומגעקוקט און אויף שטום-לשון געפרעגט ביי העכטען:

— גוט אזוי, א?

העכט האט געקוקט אויף דעם כליפענדען ווייבעל מיט זיין אינטערגעהויבענעם פנים, היבשער נאז און צונומענע נאזלעכער, די נאזלעכער זענען ביי איהם תמיד אנגעשטרענגט געווען, און דער פנים תמיד אונטערגעהויבען, גלייך ווי עמיץ וואלט איהם מיט גרויס ליעבע האלטען פאר זיין שווארצע און נאר וואס שפראצענדע בערדיל און וואלט ביי איהם מיט ליעבע פרעגען:

— זאג זשע נור, מיין קינד: וואס האסט דו היינט אין חדר געלערנט? ניט לאנג איז ער פון טשערניגאווער גובערניע

אַ פאַרטיעֶ קלײַעֶן קויפעֶן אַראָבגעֶקומעֶן. עֶר האָט מיִט סוחריִם קײַן גרויסעֶ איִנטערעֶסעֶן געֶהאַט, האָבעֶן זײַ איהם אַ נאָמעֶן געֶגעֶבעֶן „דעֶר יום טוב'דיִגעֶר".

אֶפשר האָבעֶן זײַ איִהם דעֶם נאָמעֶן געֶגעֶבעֶן דעֶרפאַר, וואָס עֶר האָט תמיד אַ שוואַרצעֶן און נײַעֶם סורדוט געֶטראָגעֶן און געֶרעֶדט מיִט גרויסעֶ הפסקות און מיִט אַ נגון פון פרק, ווי אַנ'עֶרליִכעֶר יוד אום שבת, און אֶפשר גאָר דעֶר פאַר, וואָס זײַן דונקעֶלעֶר פניִם איִז זעֶלבסט יום טוב'דיג געֶוועֶן און מיִט עֶפּעֶס וואָס, ווי זײַדעֶנס, גלאַטעֶס געֶוועֶן בעֶצויגעֶן.

אַ מאָדנעֶר נפש איִז דעֶר העֶכט געֶוועֶן. עֶר האָט פײַנד געֶהאַט האַנדעֶל און סוחריִם מיִט אַלעֶ איִידעֶלעֶ געֶפיִהלעֶן פון זײַן האַרצעֶן און אַלײן אַ סוחר געֶוועֶן.

געֶהאַט עֶרגעֶץ אַ ווײַבעֶלעֶ איִן טשעֶרניִגאָווער גובעֶרניעֶ— אַ קלײניִנקעֶ און אַ שעֶניִנקעֶ.

זיִ האָט איִהם געֶשריִעבעֶן, אַז זיִ האָט איִהם ליִעב און עֶר האָט איִהר געֶעֶנטפעֶרט, אַז קלײַעֶן „האַלט אַ מקח".

פון דיִ בוימעֶר זעֶנעֶן געֶפאַלעֶן האַלב געֶלעֶ, האַלב פעֶרטריִקעֶנטעֶ בלעֶטלעֶך. פאַלעֶנדיִג האָבעֶן זײַ זיִך נאָך עֶטליִכעֶ מאָל איִן אויר איִבעֶרגעֶקעֶהרט, פאַמעֶליִך אַרומגעֶשוועֶבט איִן אַלעֶ זײַטעֶן פון דעֶר נאָהעֶנטעֶר לופט און סוף כל סוף ליִגעֶן געֶבליִעבעֶן אויף דעֶם וואָקזאַל-פּלאַץ, געֶפאַלעֶנעֶ און דעֶרשלאָגעֶנדיִג-פרעֶגעֶנדעֶ:

— איִז אָט דאָס, הײסט עֶס, דעֶר סוף?

ס'האָט זײַ געֶעֶנטפעֶרט אַ קעֶהר פון אַ בעֶזעֶם מיִט אַ בלאָז פון דעֶם קיִהלעֶן, חושב'דיִגעֶן בין-השמשות-וויִנט. זײַ האָבעֶן זיִך אַוועֶקגעֶקײַקעֶלט עֶרגיִץ ווײַט איִבעֶר דיִ רעֶלסעֶן, געֶפלויגעֶן פון אײן אָרט אויף דעֶם צווײטעֶן, און פון דיִ האַלב נאַקעֶטעֶ בוימעֶר זעֶנעֶן אויף דעֶם וואָקזאַל-פּלאַץ געֶפאַלעֶן נײַעֶ בלעֶטעֶר—און אויך אַזעֶלכעֶ האַלב-געֶלעֶ און האַלב-פעֶרטריִקעֶנטעֶ.

טרויעֶריִגעֶ פאַרנאַכטעֶן האָבעֶן זיִך בײַם וואָקזאַל אָנגעֶהויבעֶן. דיִ בריִאים האָבעֶן זיִך כלומר'שט געֶשעֶמט אויסזאָגעֶן, אַז זײַ האָבעֶן פאַר דיִ פאַרנאַכטעֶן מורא, און דאָך זעֶנעֶן זײַ זיִך אַלעֶ

פאַר פחד פונ'ם וואָקזאַל פונאַנדערגעלאָפען, זיך אַרייַנגעחאַפּט אין בעלויכטענע, וואַרעמע שטיבעלעך און איבער געלאָזט בייַנוש רובינשטייַן איינעם אַלייַן.

זיי האָבען זיך דאָרט רוהיג געטרונקען טהיי, פּאַמעליך געשמייכעלט צו די שטוב-מענשען, געהאַלטען אַ קינד אויף די הענד. דערצו געצמאָקעט, גערעדט, כדי דעם טרויער פון יענער זייט בעלויכטענעם פענסטער צו פערטרייַבען, האָט זיך דער טרויער פון דאָרט צום וואָקזאַל פערקליבען און דאָ פערשפּרייט זייַן מרה'שחורה'דיגע שליטה. צוזאַמען מיט דער גרייַכער רעלסען-שנור און הויכע סלופּעס פון טעלעגראַף האָט ער זיך אַלץ העכער און העכער אויף דער ערד געדראַפּעט און צוזאַמען מיט זיי שטעקען געבליבען אינ'ם ווייַטען עק הימעל, וואָס אין האָריזאָנט. די רעלסען מיט די סלופּעס האָט לאַנגזאַם אייַנגעשלינגען די אָנקומענדע נאַכט. און דער טרויער האָט פון זיך די לעבעדיגע נאָך אַ זכר געלאָזט — אַ לאַנגע שורה פון רויטע לאַמטערענס, וואָס האָבען געציטערט און זיך געבוקט אַהין, פון וואַנען ס'איז געקראָכען די נאַכט. לאַנגע משא-צוגען זענען בייַ'ם וואָקזאַל געשטאַנען, שווערע זענען זיי געווען און אויף עמיצ'ן ברוגז'ע. זיי האָבען זיך פּאַמעליך און שווער צוריקגערוקט, דערהערט אַ פייַף פון אַ אָנגעפּעלצטען און שלעפריגען קאָנדוקטאָר, און ווידער שטעהן געבליבען ברוגז'ע און שווייַגענדיגע. האָט בייַנוש רובינשטייַן אויף די משא-צוגען געקוקט און געקלערט:

— אָנגעפּאַקטע וואַגאָנעס, פון וועלכע סוחרים האָבען הנאה געהאַט, וואַגאָנעס מיט ברעטער און האָלצוואַרג פון אַברהמ'ציקס וועגען און פון וועגען פיעל אַנדערע זאַטע אַברהמ'ציקס, וואָס געפינען זיך אויף ווייַטע, אומעדיגע אין האַלבשלאָפענדע וואָקזאַלען. מענשען האָבען פונ'ם לעבען הנאה.

און נעבען איהם, אויפ'ן לייַדיגען וואָקזאַל-פּלאַץ האָבען נאָך אַרומגעשפּאַנט ישראל-זאַזאָלי — אַ רויטער אָנגעשטאָפּט-רייַבער דאָרפס-יודעל און ניט ווייַט פון איהם — דער אייַנציגער פערשפּעטיגטער וואָקזאַל-גימנאַזיסט. זאַזאָלי האָט פערטראַכטערהייד גערעדט מיט זיך, ווי מיט אַ זייַטיגען און זיך אַלייַן אָפּט מכבד געווען מיט אַ וואַרעמען „רוח אין טאַטען”. און דער גימנאַזיסט האָט נאָך אַלץ האַרציג געטענה'ט מיט דעם שענעם מעדעל,

וואָס האָט אויף דעם וואָקזאַל ביכער און בלעטער פערקויפט .
אֶפשר האָט ער איהר דאָס דערצעהלט, פאַר וואָס ער איז ביז
אזא שפּעטער צייט אויף דעם וואָקזאַל געבליעבען און איהר
געוואָלט איינרעדען, אַז זי מעג איהם ליעב האָבען, ניט
קוקענדיג אויף זיין פעררינסענע נאָז, אומגעלומפּערטע הויך און
גרויסע, גלעזערנע אויגען. —

ס'איז געוועזען אומעדיג צו הערען.

האָט ביינוש געפּרובט אין אַ ביכעל אַריינקוקען, איז נאָך
אומעטיגער געוואָרען. אַמאָל האָט ער געקאָנט גאַנצע טעג
אַריינקוקען און לערנען, און היינט...

עפענט ער נאָר אַ ביכעל אויף, אַזוי דערמאָנט ער זיך אָן
די יונגעלשע יאָהרען, אָן דעם, וואָס זיין ערשטע ווייב האָט
ליעב געהאַט צו אָנשפּאַרען איהר קאָפּ אויף זיין אַקסעל, פער-
מאַכען די אויגען און שווייגען, שווייגען... און אַלעס קריכט,
קריכט-צו, ביז דער נייער משונה'דיג קראַנקער ווייב מיט דער
גראָבער שוויגער. ס'דוכט זיך, אַז זי רעדט דאָ גאָר נאָהענט
מיט איהר פאַלשען קול:

— זעה נאָר: ביינוש איז געקומען? געה, טאָכטער,
גיעב איהם טהיי.

וויל ער אויף צו להכעיס וועגען זיי ניט טראַכטען און
שפּאַנט פּאַמעליך אַוועק צו מאיר העכט.

מאיר העכט האָט אויך אַמאָל פיעל געלערענט און געלייענט,
און היינט רויכערט ער פּאַפּיראָסען און טראַכט.

— דאָס לעבען, זאָגט ער, איז מעהר אינטערעסאַנט פאַר
יעדען בוך. און דאָס פּנים זיינס, דאָס דונקעל-זיידענס און
אונטערגעהויבענס איז דעמאָלסט אַזוי ערנסט און שטאָלץ און
די אויגען זיינע זענען דעמאָלסט גרויס, שטאַרק גרויס.

און אַ וואונדערבאַרע און אַלטע מעשה דערצעהלט ער
דעמאָלסט — אַ מעשה מיט אַ פּויפּס, וועלכער האָט אויף דער
נאַטור אָנגעוויזען און געזאָגט:

— אַט דאָס זענען מיינע ביכער.

האָט זיך ביינוש איינמאָל דערמאָנט אָן זיין אייגענעם
לעבען: — אַ אָרעם אַ שוואַרץ לעבען. און פאַר אַ האַלבען קבצן
האָט דאָס איהם שוין געמאַכט, און מענשען וועלען שוין

באַלד חוזק מאַכען פון איהם. ער האָט אַ ביטערען שמייכעל געטהון:

— נו, און מײַן לעבען, אַ?

וועגען ביי מאיר העכט די אויגען נאָך גרעסער געוואָרען און נאָך מעהר גלאַנצען אָנגעהויבען:

— און אײַער לעבען — האָט ער, רויכערנדיג דעם פאַפּיראָס, צו איהם מיט'ן קאָפּ געשאָקעלט — און יעדען מענשענ'ס לעבען. האַ האַ... גוט איז געווען אַזוי צו קלערען איהם — העכט'ן. געלד האָט ער נישקשה'דיג פערדיענט און אַ ווײַבעלע האָט ער געהאַט אַ לעבעדיגע, אַ קליינינקע און אַ שעניגקע. ווען זי איז צו איהם איינמאָל אויף עטליכע טעג אַראָבגעקומען, האָט זי צו איהם די גאַנצע צײַט געשמייכעלט מיט איהרע בלויע און פריליכע אויגעלעך און געשפיעלט מיט איהם אין „פאַטשערלעך". ער האָט יעדעם מאָל איהרע קליינע אויפגעבלאָזענע הענדטליך אָנגעפאַטשט אַזוי שטאַרק, אַז זיי זענען העליש־רויט געוואָרען און זי האָט, אַוועקלויפענדיג פון איהם, געשריען:

— געה, כ'האָב דיך שוין פײַנד.

זי האָט מיט איהם אויך אַלע אָבענד ביים וואָקזאַל אַרום געשפּאַצירט, אַרײַנגעקוקט מיט קוועלענדע אויגען אין זײַן דונקעל זײַדענעם פּנים, און איהם אַלץ דערצעהלט וואונדערבאַרע און מאָדנע פריליכע מעשה'ליך, וואָס האָבען זיך אָבגעטהון אַלץ דאָרט — אין טשערניגאָווער גובערניע.

חברה האָבען פון איהר קיין אויג ניט אַראָבגענומען און זיך פאַר קנאה געווערטילט:

— אַ קליינס און אַ שענס...

— אַ?!...

און אַברהמ'ציק איז דאַמאָלס אַלע טאָג אין זײַן נײַעם קאָסטיום צום וואָקזאַל געקומען.

פּיוּוניאַק האָט איהם אַפילו איינמאָל אָבגעשטעלט און אויסגעשריען אין דער הויך:

— גוט יום־טוב אײַך, ר' אַברהמ'ציק!

האָט ער צו פּיוּוניאַק'ען מיט זײַן זאַטען און פוילען שמייכעל געקוקט און אָנגעוויזען אויף העכט'ס ווײַבעל.

— ווילסט אויך אַזעלכע ? — האָבען צו איהם פּיוניאַק׳ס זוערטילדיגע אויגען געוואונקען.

און איהם, ביינוש׳ן, האָט זיך שטאַרק געוואָלט צו געהן צו אַברהם׳ציקען און זאָגען:

— העכט׳ן קומט אַזאַ ווייבעל, פערשטעהסט ? ער איז אַ יונגערמאַן מיט מעלות, אָבער דו, גראָבער חזיר...

ער האָט זיך אָבער באַלד דערמאָנט אָן אַברהם׳ציקס טרפה׳נע הצלחה אין אָנגעהויבען צו בייסען די נעגעל.

ס׳איז שוין פאַר איהם אַלעס קלאָר געווען.

אַלע ווערען לעבען גליקליך און שען און נאָר ער... ער האָט אין נאָהענטיגן שטעדטיל אַ שטוב, אויף דער טהיר פון וועלכע ס׳הייגגט אַ שלעסעל. ער האָט דאָרט אויך אַ משונה׳דיגע קראַנקע ווייב, וואָס שרייבט, אַז זי איז אי געזונד אי ניט געזונד, אַז ניט לאַנג איז זי פון עפּעס אַראָב געפאַלען, זיך געטהון אַ שטאַרקען קלאַפּ און צובראָכען די גרויסע פאָרצעלייענע וואַזע.

און די געשעפטען זיינע... די געשעפטען ?!

ס׳האָט זיך געצויגען דער לאַנגזאַמער הערבסט. קורצע און דונקעלע טעג אָהן זונען און אָהן הימלען, לאַנגע מעת־לעת׳דיגע רעגענס מיט פרישע און שוואַרצע שבת־בראשית׳דיגע בלאָטעס. די וואָקזאַל־בעלי־עגלות האָבען דאָס אַביסעל טרחא געהאַט — געהאַלטען אין איין בינדען די האַרטע פערדישע ווייַדלען, זיך געהיט אין גראָבע און נאַסע רעדנעס, און מורא געהאַט פאַר די פינסטערע נעכט, ווי פאַר׳ן מלאך המות.

— אונמעגליך צו פאָהרען — האָבען זיי, שמייסענדיג די פערד, געזיפצט, האָטש נעהם אַרויס די אויגען. וויאָה!...

דאָרט אין יענע שטעדטליך, וואוהין זיי האָבען די פאַר־שוינען געפיהרט, זענען שוין יונגעלעך געגאַנגען ביי נאַכט אין חדר, בעלויכטען מיט זייערע לאַמטערענדליך די אויסגעקנעטע־נע בלאָטע און זיך פאַר פרייליכקייט צו־געזונגען:

„הנה לא ינום ולא יִשָׁן שומר ישראל״...

און דאָ האָט דער נעבעל דעם דונקעל בעלויכטענעם און שטאַרק אָבגעוואַשענעם וואָקזאַל געשלונגען און איהם אָבגעזונדערט פון דער גאַנצער געגענד.

די דורכפאָהרענדע זענען אויך וועניגער געוואָרען און בּיינוש'ן איז געווען שרעקליך אומעטיג.

מאיר העכט איז אויף אַ פּאָר וואָכען פּונ'ם וואָקזאַל אָבגעפאָהרען; אַברהמ'ציק האָט שוין ערגיץ אַ שענע כלה געהאַט און זיך בּעריהמט, אַז שבת חנוכּה וועט בּיי איהם די חתונה זיין. און איציק? אַ מאָרנעם לעבען האָט ער דאָ געפיהרט. אַ איינזאַמעס און אונבּעוואוסטזיניגעס, ווי אונבּעוואוסטזיניג ס'איז געווען זיין לעבען אין יענע גרויסע און וויטע שטעדט, פון וועלכע ער איז צום וואָקזאַל אַראָבּגעקומען. דעם גאַנצען טאָג איז ער בּיים וואָקזאַל פערנומען געווען, און פאַרנאַכט האָט ער אַ גראָבּען שטעקען אין האַנד גענומען, און ניט אויסרעדענדיג צו קיינעם אַ וואָרט, פאַמעליך אַוועק געשפּאַנט אין יענעם צעשפּרייטען דאָרף, וואָס האָט זיך געדראַפּעט, אויף זיינע צוויי שכנישע בּערג. צו וועמען איז ער דאָרט געגאַנגען? קיין יודען האָבּען דאָך דאָרט ניט געוואוינט, חוץ חיים מענדעל מאַרגוליס, דער פאָסעסאָר, וואָס האָט געהאַט אַ פּריצי'שען פּנים מיט פּריצישע מאַניערען און בּעוואוינט דעם גרויסען און שענעם פּריצי'שען הויף.

IV.

אין איין פּראָסטיגען און וואָלקענדיגען בּין־השמשות האָבּען די וואָקזאַל־לייט בּעמערקט אַברהמ'ציק'ן בּשעת ער איז אָנגעקומען מיט אַ לאַנגען פאַסאַזשיר צוג. זיי האָבּען מיט אַמאָל בּעקומען שטאַרק נייגעריגע פּנימ'ער, זיך אַרומגעשטעלט אַרום איהם און געשלעפּט דער פאַר די פּלייצעס און דער פאַר די הענד.

— נו, אַברהמ'ציק, וואו איז זי?

מען האָט איהם געשטופּט און געשליידערט פון איינעם

צום צווייטען. ער האָט געהאַלטען אַ פּעקיל אין האַנד, געשמייכעלט און געשריען:

— זעה נאָר, ווי ס'חאַפּט זיי דער רוח אַוועק?! וואַרט, האָט צייט... באַלד אָבער האָבען זיך די סוחרים אַרומגעקוקט און מיט אַמאָל שטיל געבליבען.

אַ מיטעל-וואוקסיגע און גלייכע מעדעל איז געשטאַנען נעבען אַברהמ'ציק'ן און אָהן ווערטער ביי זיי געפרעגט:

— איז דאָס, הייסט עס, זענט איהר וואָקזאַל-סוחרים?

זי האָט געהאַט אַ איידעלען שוואַרצחנ'ודיגען פּנים און אויגען שוואַרצע און קלוגע, וואָס האָבען געלייכטען און געטוב'לט זיך אין טרוימען.

דאָס איז געוועזען „זי" — אַברהמ'ציק'ס ווייבעל.

יונגוואַרג איז טאַקע דערפאַר רויט געוואָרען און עלטערע האָבען זיך הינטען אַרום געקנייפּט. ס'האָט זיך געמאַכט אַ קניפּ איז פערבלאָנדזעט געוואָרען צו אַברהמ'ציק'ן, האָט ער שיער ניט אַ געשריי געטהון, זיך אַרומגעקוקט און ניט געוואוסט וועמען דאַרף ער פאַר דעם קניפּ אָבדאַנקען: ביי אַלע סוחרים זענען די פּנים'ער געווען ערנסטע און לייטישע, און די אויגען זייערע האָבען עפּעס מאָדנע געפינקעלט. זיי האָבען זיך, אַ פּנים, ניט אינגאַנצען גוט געפיהלט.

האָט זיי אַברהמ'ציק דערפאַר נעוואָלט ווייזען, אַז ער איז מיט איהר גאָר היימיש, זי גענומען אונטער'ן האַנד און מיט איהר אַוועקגעשפּאַנט אַ היים צום רעזערוואואַר.

די סוחרים זענען, ווי פון עפּעס וואָס נצול געוואָרען און נאָכגעקוקט די אָבגעהענדע מיט פריילּיכע און ווערטעלדיגע פּנים'ער.

דער ערשטער איז פון זיין ערנסטקייט און אַרטיגקייט בעפרייט געוואָרען לוי פּיוניאַק, ער האָט פערלעגט די הענד אין די אַרבעל און געזאָגט זיין מיינונג:

— ניט שטאַרק שען, אָבער כלל ניט מיאוס. און אַ פּאָר אויגלעך.

האָט זיך באַלד נאָך עמיץ אַרויסגעהאַפּט:

— און אַ פּאָר...

האָבען איבער דעם לעצטען וואָרט אַציטער געטהון די סוחר'ישע מוחות און מיט אַמאָל פערטומעלט געוואָרען:

— דוקא אַ אײדעלע, נאָר . . .

— אַ ?

— וואָס זאָגסטו ?

כ'װען האָט שוין גערעדט מיט האַלבע ווערטער, מיט וואונקען און תנועות פון פינגער, און הונגעריגע מוחות זענען שוין שכור געווען און שוין געוועבט אין דער פינסטער דאָס, וואָס די וואונקען מיט די תנועות האָבען געמאָלט.

— וואַרט צו.

ס'האָט גערעדט אַ הויכער און געזונדער קאָמיסיאָנער מיט אַ פעטען רויט־נאַרישען פנים און גרויסע פערדרעהטע וואָנצען. נאַ־יש איז זיין פנים געווען דוקא אויף דעם אָרט, וואו ס'האָבען דאָס בעדעקט די שוואַרצע און פערדרעהטע וואָנצען, דערפאַר האָבען דאָס פרעמדע מענשען ניט באַלד בעמערקט אין געפיהלט אַ טעמ־פען פחד פאַר זיין הויכקייט און געזונדקייט. אין דעם משך פון זיין פוסטען לעבען האָט ער פיעל אינטריגעם געהאַט מיט אויך אַזעלכע געזונדע און נאַרישע ווייבלעך, איז ער דערפאַר שטענדיג געווען שטאָלץ און זיכער.

ס'איז איהם געפעלען אַברהמ'ציק'ס שענע ווייבעל, האָט ער זיך בעריהמט, אַז ער וועט געשווינד מיט איהר אַ אינטריגע פערפיהרען. און די סוחרים האָבען איהם געגלויבט און מקנא געווען.

אין אַ פאָר שעה אַרום איז אַברהמ'ציק שוין ווידער בײַם וואָקזאַל געווען. די וואָקזאַל־לייט האָבען איהם שוין ווידער איינער צום צווייטען געשליידערט, און ער האָט געשמייכעלט און שוין געענטפערט אויף יעדער קניפּ און שטורך.

אין דער פינסטער האָט איינער — נאָך גאָר אַ יונגער מיט ווייכען מאָך אויף דעם אָרט פון וואָנצען געטהון אַ הוסט און אַנ'אַנדערער — אַ עלטערער און אַ גרויסער „בקי" האָט אויסגעשריען אויפ'ן קול:

— כ'האָב פיינד אַ אײדעלע נקבה, פערשטעהסט ?

דער עולם האָט זיך מיט אַ מאָל צולאַכט, און צוזאַמען מיט איהם האָט שוין געלאַכט אַברהמ'ציק אַליין, גלייך ווי די אײדעלע און חנ'ודיגע נקבה, וועגען וועלכער מען האָט זיך דאָ געווערטעלט, וואָלט מיט איהם ניט מעהר שייכות געהאַט, ווי

מיט די איבעריגע, און אויף דעם וואָקזאַל וואָלט זי אָראָבגעבראַכט ניט ער, נאָר גאָר אַ צווייטער, ווײַטיגער און פרעמדער, וועלבער איז שוין דאָ איצט ניט געווען. עמיץ האָט איהם דערפאַר פרײַנדליך אַ קלאַפ געטהון אין די פלייצעס; צווישען קלאַפערײַ און רעש פונ'ם אָבגעהענדיגען משא־צוג האָט זיך געהערט אַ צוגעוואָרגענער „מאָלאָדיעץ" און זיך איבערגעחז'רט ערגיץ הויך און ווײַט:

— מאָלאָדיעץ! מאָלאָדיעץ!

דעמאָלסט האָט זיך ביינוש רובינשטיין דערמאַנט אָן יענער שענער גוי'ע, צו וועלכער אַברהמ'ציק האָט איינמאָל בײַנאַכט אין פענסטער געקלאַפט. זײַנע אויגען האָבען שוין געלויכטען און מיט כעס געפרעגט:

— האָב איך דען פריהער ניט געוואוסט?

און נעבען איהם איז נאָך עמיץ געשטאַנען, געשאָקעלט צו איהם מיט'ן קאָפ און זיך געוואונדערט:

— אַזאַ שענע, אַ?

און אַ צווייטער האָט זײַן שטערען שטאַרק פערקנייצט און צו פערשטעהן געגעבען:

— שוטה, טאָ וואָסזשע איז דאָ דער חדוש?

די אויפגערודערטע וואָקזאַל־לײַט האָבען געפילדערט. זיי האָבען זיך געשטופט, געשלײַדערט און געשלעפט אַברהמ'ציק'ן צו דעם בעלויכטענעם צווייטען קלאַס, אַ הין, וואו בײַם, אָנגעשטעלטען מיט פלעשליך, טיש איז נאָך געשטאַנען דער אָנגעברוגז'טער טאָטער און נאָך געהאַלטען זײַן האַנד בײַ איין גרין פלעשעל.

קליינע און מיאוסע זענען זיי געוועו און ער איז, ווי איינער פון זיי, קליין און מיאוס געוועו. ס'איז ניט געווען וואוהין פונ'ם וואָקזאַל אַוועקצוגעהן, איז ער דאָ געשטאַנען, געהערט פיוניאַקס ווערטעלדיגען קול מיט יענעם צווייטען קול, וואָס שאַצט אָב אין געלד די לאַנגע פערשכורטע נאַכט, וואָס שטעהט פאַר'ן זאַטען אַברהמ'ציק'ן, און שרײַט צו איהם:

— ס'קומט, ס'קומט פון דיר, אַברהמ'ציק.

ס'איז שוין אויף דעם וואָקזאַל־פּלאַץ געווען קאַלט און פּוסט. נאָר אין איינעם פון זיינע שטאַרק פינסטערע עקען זענען נאָך עטליכע אויסגעטרונקענע סוחרים געשטאַנען און צווישען זיי — צווי, וועלכע האָבען זיך געקריגט פאַר אַ מכירה ביי אַ פּריץ.

פון דאָרט האָט דער קאַלטער ווינט אַלע מאָל געבראַכט אָבגעריסענע סוחר'ישע קולות און זיי צושפּרייט אין פערשידענע עקען פונ'ם פינסטערען און קאַלטען אַויר:

— הלואי זאָלסטו חאָטש האַלב פערקרענקען, וויפיעל דו האָסט מיר קאַליע געמאַכט.

אַלאַנגע שורה פון אַנגעצונדענע לאַמטערנס זענען געווען שווייגענדע עדות פון דער קללה. אין יעדען פון זיי האָט פאַמעליך געציטערט דער קליינער פלאַם, זיך געניי.גט און געשאָקעלט, ווי קליינע טענשליכע קעפּ, גלייך ווי יענער אונבעוואוסטער, וואָס אין דער פינסטער, וואָלט ביי זיי גובה עדות זיין און זיי וואָלטען איהם ענטפערען:

— געהערט, געהערט.

עמיץ איז פון יענעם שטאַרק פינסטערען עק אַרויסגעקראָכען, זיך אין דער פינסטער איינגעהויקערט און פערקרימט און נאָך פון ווייטענס אויסגעשטרעקט די האַנד נאָך אַ נדבה. נאָר ביינוש האָט איהם קיין נדבה נישט געגעבען און זיך אַוועקגעדרעהט אַן אַ זייט און שוין בשעת מעשה געפיהלט, ווי ס'רייצט זיך מיט איהם עמיץ אַ שטאַרק שלעכטער און פערעקשנ'טער:

— גיעב יאָ, גיעב ניט, סיי ווי סיי וועסטו, ביינוש, זיין אַ קבצן.

ער האָט געביסען די נעגעל און פאַמעליך אַוועקגעשפּאַנט פונ'ם וואָקזאַל. מורא'דיגע געדאַנקען האָבען איהם געפּרעסט דעם מוח:

ער וועט זיין אַ קבצן, אַזאַ מרה־שחורה'דיגער און איבערגעשראָקענער קבצן, ווי פּיניע ליסאָק. די וואָקזאַל־לייט וועלען לאַכען פון איהם אַזוי, ווי זיי לאַכען פון ליסאָק'ן. ער וועט שוין דאָ ניט זיין. ער וועט זיך וואַלגערען ערגיץ אַ אָבגעריסענער מרה־שחורה'דיגער און פאַר כעס־משוגע'נער, און דער אַלטער און רויטער וואָקזאַל וועט נאָך שטעהן אויף דעם זעלבען אָרט, קוקען מיט זיינע פערגליווערטע און האַלב אָפענע אויגען

אויף די אָנקומענדע און אָבגעהענדע צוגען, אויף די בעשעפטיגטע און פרייליכע סוחרים.

אַרום איז געוואַקסען דאָס פינסטערניש. אַ שוואַרצע און אַ טיפע האָט זי אָנגעפילט דעם קאַלטען אַויר, צוגעדעקט די פערוואָלקענטע הימלען און אַיינגעשלונגען די הייזער, די בוימער אין רעלסען. פון יענער זייט פינסטערניש האָט ערגיץ געפרובט אַ פייף טהון איינער פון די רעזערוו-לאָקאָמאָטיווען, זיך אין דער מיט איבערגעריסען און באַלד אַנטשוויגען געוואָרען מיט אַ שווערען און הייזעריגען זיפץ. דעם זיפץ האָט באַלד אונטערגעכאַפּט דער קאַלטער ווינט, איהם פערטראָגען אין קליינעם וועלדעל, וואָס אין דרום-זייט וואָקזאַל און דאָרט אויפגערודערט די נאַכט-שטילקייט, וואָס צווישען די דרימעלדיגע און אָבגעפאַלענע בוימער.

אויף אַ רגע האָט זיך ניט ווילענדיג אויפגעכאַפּט דאָס וועלדעל, אַריינגעוואָרפען אַ ניט-ווילענדיגען בליק אין דער טיעפקייט פון דער שוואַרצער נאַכט און באַלד ווידער אַיינגעשלאָפען מיט אַ שטאַרקען און טיעפען שלאָף, אַזוי אַז ער האָט שוין ניט געפיהלט, ווי איבער דעם קאַלטען ווינט שאָקעלט ער זיך אינגאַנצען, בויגט זיך און קניעט מיט אַלע זיינע געדיכטע און נאַקעטע בוימער.

רובינשטיין האָט נאָך אַלץ געשפאַנט פאַמעליך און פערטראַכט און דאָך האָט ער אין יעדער רגע געדענקט, אַז דאָס שפּאַנט ער — ביינוש רובינשטיין, וועלכער טרינקט זיך און געהט צום גרונד מיט זיין גאַנצען פערמעגען — און לעבען; וועלכער איז שוין 3 מאָנאַטען ניט געוועזען אין דערהיים, ניט געזעהן דאָס ווייב און ניט גערעדט מיט איהר.

אין דער פינסטערניש, וואָס הינטער די פלייצעס, האָט געהודעט דער גרויסער וואָקזאַל-גלאָק. ער האָט דאָרט מלחמה געהאַלטען מיט'ן ווינט און דערצעהלט פאַמעליך און קאַלטבלוטיג וועגען אַ לאַנגען צוג, וואָס רוקט זיך שוין ערגיץ שנעל און שניידט דורך די פינסטערע נאַכט. ווי אַ ענטפער אויף דער ערצעהלונג זענען פון דער פינסטערניש באַלד אַרויסגעקראָכען צוויי וואוקסיגע, אָנגעפּעלצטע און ניט קיין אויסגעשלאָפענע קאָנדוקטאָרען. ביי ביידע האָבען הינטער די אָרעמס געציטערט די רויט-גרינע לאַמטערנעם און ביידע האָבען געשוויגען און

געפיהלט, ווי ס'פּאַטשט זיי אין פּנים דער ווינט. דאָס פינסטערניש, וואָס אַנטקעגען האָט אויסגעזעהען צו פרידען צו זיין דערמיט, וואָס די צוויי אונרוהיגע און וואוקסיגע ברואים זענען שוין ענדליך פון איהר אַרויסגעקראָכען; זי איז דערפאַר שטאַרקער און טיעפער געוואָרען. אויסגעלאָשענע וואָקזאַל שטיבלעך, אָבגעבליאַקעוועטע און ווי קברים טרויעריגע, זענען דאָרט אין אַ לאַנגע שורה געשטאַנען. דרימלען האָבען די שטיבלעך געוואָלט, דרימלען גרינג און רוהיג, ווי גרינג און רוהיג ס'האָבען אין זיי געדרימעלט די אָנגעהאָרעוועטע ברואים, — האָט זיי אָבער דער קאַלטער ווינד געוועקט.

ס'איז איהם איינעם אַליין אומעדיג געוועזן. נאָר דאָרט אין דער לינקער זייט פון דער פינסטערניש, וואו קיין געביידע חוץ דעם רעזערוואַר איז שוין ניט געוועזן, איז אָבגעזונדערט און פערטראַכט געשטאַנען אַברהמ'ציק'ס שענע און בעלויכטענע שטוב, און ווי געפיהלט, אַז ווייט ווייט הינטער איהר שטייערנער און בלינדע וואַנד ליעגט די שווארצע און קאַלטע נאַכט. ציהט זיך איבער'ן גרויסען שטח פון פערפרוירענע פעלדער, פערטריקענטע טהאָלען און נאַקעטע בערג. רובינשטיין האָט זיך אַרומגעדרעהט ביי דער שטוב און זי בעטראַכט:

— אַ שענע שטוב. אַ קליינע און אַ שענע.

אַ שמאָלער שיין האָט זיך דורכגעשלאָגען דורך די אויסווענינסטע לאָדען פון די ערשטע דריי פענסטער. די לאָדען פון די איבריגע צוויי פענסטער זענען געוועזן אָפען. ס'איז דאָרט געוועזן פינסטער. נאָר פלוצים האָט די פינסטערע נאַכט אַ ציטער געטהון און די פענסטער זענען מיט אַמאָל בעלויכטען געוואָרען. ער האָט דאָרט דערזעהן אַברהמ'ציק'ס ווייבעל. אַ אָנגעצונדענע ליכט האָט זי אין האַנד געהאַלטען. שווייגענדיג און ברוגז'דיג האָבען אויף איהר געקוקט צוויי בעטען, צוויי שאַפעס און טישלעך. זי האָט עטוואָס פאָראויס אויסגעצויגען איהר גלייכען קערפער און דאָס מעבעל בעטראַכט. נאָכדעם האָט זי זיך פאַר עפּעס וואָס דערשראָקען און זיך מיט אַמאָל אַ חאַפּ געטהון צוריק. די ליכט איז פון איהר האַנד אַרויסגעפאַלען און פערלאָשען געוואָרען. ס'איז אין חדר ווידער פינסטער געוואָרען. ביינויש האָט געפיהלט, ווי ס'קלאַפּט ביי איהם דאָס האַרץ:

— אַרײַנגעהן ? האָט ער געקלערט .

און באַלד האָט ער זיך פערשעמט פאַר דער מחשבה און זיך פערענטפערט :

— זי האָט זיך דאָך איבערגעשראָקען .

אָפשר האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אַז דאָרט צווישען די בעטען שטעהט עמיץ, שטעהט עמיץ אַ משונה'דיגער און שרעקליכער . און אָפשר האָט זי זיך דערשראָקען פאַר די בעטען אַליין ...

נאָר אין חדר איז שוין ווידער ליכטיג געוואָרען . זי איז דאָרט ווידער געשטאַנען בײַ דער טהיר מיט אַ ליכט אין האַנד, און מיט טיעפע און דערשראָקענע אויגען אַרײַנגעקוקט אין דער טיעפעניש פונ'ם חדר .

ער האָט געטראַכט :

— אַברהמ'ציק וועט באַלד קומען . ער וועט צו איהר שמײַכלען מיט זײַן פולען און זאַטען שמײַכעל, ווי ער האָט געשמײַכעלט צו יענער שענער גוי'ע, וואָס האָט פולע, האַלבּ-נאַקעטע הענד .

ער האָט זיך דאָ אַרומגעדרעהט אַלע אויפדערנאַכט .

פינסטערע און קאַלטע זענען די נעכט געווען און מיט איינזאַמקײַט האָבען זיי געשמעקט, און דער ווינט האָט אין זיי די אויסגעלאָשענע וואָקזאַל-הײַזער פונ'ם שלאָף געוועקט . דאַכט זיך, וואָס האָט ער אין אַזעלכע אויפדערנאַכטען געדאַרפט אין דעם פינסטערניש, וואָס נעבען אַברהמ'ציקס שטיבעל ?

ער האָט ניט געהאַט וואוהין צו געהן, איז ער אַרומגעגאַנגען דאָ און געטראַכט :

— אַברהמ'ציק איז אַ גראָבער חזיר . ער ווייסט דען ווי גוט איהם איז ?

ס'האָט זיך געמאַכט, אַז אַברהמ'ציק איז זיך שפּעט אויף דעם וואָקזאַל פערזעסען, און די פענסטער-לאָדען זענען ניט צוגעמאַכט געווען, האָט ער דענסטמאָל דורך די בעלויכטענע פענסטער געזעהן : אַ מיטעלוואוקסיגער, גלײַכער און שענער פרויענקערפּער מיט שוואַרצע און טיעפע אויגען . וואָס האָבען צײַטענווײַז געשמײַכעלט צום פויערשען דיענסט-

מִעדעל. און דאָרט אויף דעם וואָקזאַל איז געזעסען אַברהמ'ציִק און געשפּיעלט מִיט דִי סוחרִים אִין קאָרטען און גענומען אַ בִיסעל משקה בַּיִם אָנגעבּרוגז'טען טאַטער.

ווען ער האָט אִיהם דאָרט בּעגעגענט, האָט ער אִיהם געשלעפּט פאַר'ן האַנד.

— קומט, בּייניש, וואָס מאַכט דאָס אוים?

אַברהמ'ציִק האָט אִיהם געקִיצעלט און צו אִיהם גע-שמייכעלט און ער האָט געטראַכט:

— פאַר וואָס קומט דאָס אַלץ אַברהמציִק'ן?

ער אִיז דענסטמאָל צום וואָקזאַל צוגעגאַנגען און דאָרט אויסגעטרונקען עטליכע פלעשער בּיִער. ער האָט נִיט געקענט טרִינקען, האָט זיך בּיי אִיהם אַפּילו פון בּיִער געדרעהט דער קאָפּ, דער מוח האָט געשווינדער געאַרבּייט און דִי אויגען האָבּען מִיט מעהר שׂנאה צו דִי סוחרים און צו אַברהמ'ציִק'ן געלויכ-טען. ער האָט געקוקט אויף דעם טאַטער, וואָס האָט אִיהם דאָס בּיִער אִין גלאָז אָנגעגאָסען און געפרעגט בּיי אִיהם:

— דִי סוחרִים שפּיִעלען אִין קאָרטען? אַ?

דער טאַטער האָט זיך צו אִיהם עטוואָס צוגעבּויגען און אִיהם, ווי אָבגעגעבּען אַ ראַפּאָרט פון אַ ערנסטע שליחות:

— יאָ, זיי שפּיִעלען אִין מאַנסבּילשען חדר.

ער האָט אַ פּנים געקלערט, אַז ער — בּייניש רובּינשטיין, וויל אויך אִין קאָרטען שפּיִעלען און זוכט זיי — דִי סוחרים, וואָס שפּיִעלען אִין מאַנסבּילשען חדר. אַ גראָבּען קאָפּ האָט דער טאָטער געהאַט. בּייניש האָט מִיט אַ מאָל אַ גאַנצע גלאָז בּיִער אויסגעטרונקען און אִיהם צו פערשטעהן געגעבּען:

— זיי קאָנען איצטער אַיינער בּיִים צווייטען אִין מסחר קיין געלד אויסנאַרען, דִי געשעפטען, פערשטעהסטו, זענען איצט געשלאָגען, נאַרען זיי דאָס אוים אִין קאָרטען-שפּיִעל.

ס'איז אִיהם אַליין געפעלען געוואָרען דער נייער געדאַנק האָט ער צום טאָטער אַ שמייכעל געטהון:

— אַ סוחר, אַז ער קען קיין געלד נִישט אויסנאַרען, קאָן ער נִיט לעבּען. פערשטעהסט? ... אָט איז למשל איך...

נאָר דער טאָטער האָט נאָך אַלץ גאָר נִיט פערשטאַנען און זעהר שלעכט האָט ער זיך אִיבּער זיינע לעצטע ווערטער

געפיהלט. ביינוש האט גלייך אין זיין שווארצען פנים געקוקט און געזעהן: זיינע אויגען האבען מאדנע געפינקעלט, און די אונטערשטע פולע ליפ האט זיך אלע מאל אראבגעלאזט און צוגעמאכט.

— עט!

ער האט אויף איהם מיט'ן האנט אוועקגעמאכט און איז ארויסגעגאנגען פונ'ם וואקזאל. א קאלטע חוואליע האט איהם מיט א מאל ארומגענומען.

וועגען קראפט און מאכט האט זיך דער פראסטיגער ווינט מיט דער נאכט געסוד'ט, און די טיעפע פינסטערניש האט דעם סוד אין זיך געשלונגען און געשוויגען. ער איז געגאנגען און געטראכט:

— אט, למשל, איך...

פונ'ם אויסגעטרונקענעם ביער האט זיך איהם גערדרעהט דער קאפ; אומעדיגע און פריילינכע געדאנקען האבען זיך אין איהם געפלאנטערט, און דאס הארץ האט די געדאנקען געפיהלט און איז אויך געוועזען אי פריילינך, אי טרויעריג:

— ער, ביינוש רובינשטיין, ס'איז איהם שלעכט, געוויס שלעכט... נאר אז מען וויל צוריק... סוחרים... שלומקע פערעל, אלי דער בארעמדיגער, אברהם'ציק קויפמאן און זיי אלע, וואס זיצען אין מאנסבילשען חדר. חי חי חי... זיי נארען תמיד איינער דעם צווייטען... און ער, ביינוש רובינשטיין?... ער קאן ניט אבנארען, וועט ער עפיס איין אנדער זאך טהון... עסען מוז מען דאך, לעבען, לעבען. וועט ער א מלמד ווערען... א מלמד אין א דארף... חי חי...

ער האט שוין האלב געלאכט, האלב געוויינט:

— און דאך פיהרט זיך אלעם צום בעסטען... און פיוניאק האט נחת און די שוויגער... און דאס ווייב—פרומקע... א, א פרומקע?...

ער איז שוין ווידער ארומגעגאנגען נעבען אברהם'ציק'ס שטוב, ארומגעשפאנט הין און צוריק, זיך צייטענווייז אבגע־שטעלט און ארייגעקוקט אין פענסטער. וואס האט דארט בעדארפט ער — ביינוש רובינשטיין — דער מלמד, וואס אין דארף? „זי" איז דארט געוועזען—ווי רופט מען זי ביים וואקזאל?

„קלאַרע״. זי איז געזעסען ביים טיש מיט׳ן פנים צום פענסטער און אין עפּיס וואָס אַריינגעקוקט. וואַרעם איז דאָרט, אין שטוב, געווען, שטיל. און אַרום איהם האָט געפּייפט דער פּראַסטינער ווינט, געבלאָזען מיט קעלט אין די פּליַיצעס און אין אַקען.

ס׳זענען אין זיינע אויגען טרעהרען געשטאַנען. אפשר דערפאַר וואָס ער האָט פון דער גרויסער פינסטערניש לאַנג אַריינגעקוקט אין איהר רוהיגען בעלויכטענעם פנים. ער האָט געזעהן: זי האָט זיך אויפגעשטעלט און עטוואָס אַרויסגעדרעהט די לאָמפּ. איהר דונקעלער און ערנסטער פנים איז געווען אַזוי בעקאַנט און נאָהנט, נאָהנט. ער האָט געטראַכט:

— אָט דעם דונקעלען פנים קאָן ער שוין פון לאַנג, פון לאַנג; און די שוואַרצע אויגען, וואָס קוקען ערנסט און קלוג, און איהר גאַנצען קערפּער געבוי, דעם דינעם און גרינגען — ער האָט זיי דאָך תמיד געזעהן און קען זיי נאָך פון קינדוויַיז אָן. בררררר...

ס׳איז איהם געווען קאַלט. איהם — דעם מלמד, וואָס אין דאָרף. מיט די נידעריג צוגעשוירענע באַקען און קליינע איינגעגראָבענע אויגען. אַ קאַלטער שוידער האָט זיך הינטער די וואַרעמע קליידער אַרונטערגעחאַפּט און דאָרט איבער די הייפּיערדיגע פּלייצעס אַרומגעיאָגט; און דאָרט וואו זי זיצט איז דאָך אַזוי וואַרעם, שטיל און ציכטיג־ריין, איהר אַליין איז דאָרט אַזוי אומעדיג, אומעדיג. פאַרוואָס זשע זאָל זאָל ער טאַקי ניט אַריינגעהען? אַ תּירוץ קאָן ער דאָך אויסטראַכטען, אַ תּירוץ, אַ תּירוץ...

ער איז שוין געשטאַנען אויף די גלייכע שטיינערנע טרעפּליך, געהאַלטען די האַנד ביים גלעקעל און געטראַכט:

— אַברהמ׳ציק. אַברהמ׳ציק איז אין דערהיים ניטאָ?

ער האָט אָנגעקלונגען און זיך דערשראָקען:

— אַ נאַרישקייט, אַ? געווים אַ נאַרישקייט.

ס׳איז שוין געגען איהם געשטאַנען דאָס קליינע פויערשע דיענסטמעדעל. ער האָט געזעהן: איהרע האָר זענען צוואַרפען געווען און די פיס באָרוויסע. ער איז שוין צוריק האַלבניבטער געווען און געקלערט:

— מ'דאַרף פרעגען צי אַברהמ'ציק איז ניטאָ און באַלד געהן צוריק. איז שוין אָבער אויף דער שוועל פונ'ם בעלויכ־טענעם חדר געשטאַנען זי — מיט'ן דונקעלען און חנ'ודיגען פּנים און געקוקט אויף איהם מיט קלוגע און שוואַרצע אויגען. ער האָט געפיהלט, אַז ער ווערט רויט און קאָן ניט רעדען. אין קאָפּ האָבען זיך איילענדיג געדאַנקען געפּלאָנטערט און די אויגען האָבען געלויכטען און געציטערט יעדעס מאָל, ווען ער האָט אַרײַנגעקוקט אין איהר דונקעלען און ערנסטען פּנים.

— קומט אַרײַן, זיצט, האָט זי געבעטען.

ער האָט זיך געזעצט נעגען איהר בײַם טיש און געטראַכט, אַז דער שמײכעל, וואָס אויף זײַן פּנים איז אַ איבריגער, אַז ער האָט שוין פערגעסען צוליעב וואָס ער איז אין דער שטוב אַרײַנגעקומען.

און בשעת זי האָט גיפרעגט, צי ער דאַרף אַברהמ'ציקן האָבען, האָט זיך שוין דער שמײכעל איבער זײַן גאַנצען פּנים פונאַנדערגעגאָסען. ער האָט, דאַכט זיך, שטאַרק ניט געוואָלט און שטאַרק אין זינען געהאַט די הענד אויף דעם טיש ניט פונאַנדערצולעגען און דאָך זענען זײַנע הענד פאָרט אויף דעם טיש אויסגעוואַקסען. ער איז געוואָרען שטאַרק רויט און געענטפערט:

— אַברהמ'ציק'ן? ניין, דוקא ניין.

און באַלד האָט ער דערפיהלט, אַז דער „דוקא“ איז אַ איבעריגער און נאַרישער געווען, געוואָלט פערבעסערען און געזאָגט:

— איך בין גלאַט אַזוי אַרײַנגעגאַנגען... איך בין פער־ביי דורכגעגאַנגען... איך בין אַ סוחר...

רעדענדיג האָט ער געפיהלט, אַז ער פערפּלאָנטערט זיך וואָס אַמאָל מעהר, אַז ער איז שטאַרק רויט, אַז ס'וואַרגט איהם זײַן האַלז. און זי איז געזעסען נעגען איהם. זי האָט דעם קאָפּ אויף בײדע הענד אָנגעשפּאַרט און געקוקט אויף איהם ווי אַ קלײן קינד, וואָס האָט זיך אָנגעהאָרעוועט. זי האָט איהם געפרעגט:

— אויף דעם וואָקזאַל זענען פיל סוחרים פערהאַן?

איהר קול האָט שטיל און פאַמעליך געקלונגען; ער האָט

זיך דערמאַנט אין אַ ווינטיגער זאַך און זיך, ווי פון עפּעס אויפגעכאַפּט:

— בין איך, הייסט דאָס, איינער פון די סוחרים...

ער האָט אַ ציטער געטהון און זיך דערשראָקען:

מאָרגען וועט לאַכען דער גאַנצער וואָקזאַל, ס׳וועלען לאַכען אַלע סוחרים, קאָמיסיאָנערען און מעקלערס דערפאַר, וואָס צווישען זיי וועט שטעהן אַ קוועלענדער פאַרשוין און וועט דערצעהלען, ווי אַזוי ער — ביינוש רובינשטיין איז געקראָכען צו אַברהמ׳ציק׳ס ווייבעל.

ער האָט פערטראַכטערהייד אַ זיפץ געטהון:

— ניט אַלעמען לעבט זיך גוט.

ער האָט געזעהן: איהר קאָפּ האָט זיך אויפגעהויבען, איהרע אויגען האָבען זיך אויפגעהויבען און ווי מיט שרעק אַריינגעקוקט אין זיין פּנים:

— דערצעהלט, דערצעהלט, ווי לעבט זיך דאָ ביים וואָקזאַל.

ס׳האָבען איהם געבעטען איהר דונקעלער פּנים מיט די קלוגע און טיעפע אויגען; האָט ער דערפאַר, שוין ווידער פערגעסען, אַז ער זעהט זי דאָס ערשטע מאָל און דערצעהלט, ווי אַ בעליידיגטער און אַ הילפסלאָזער:

— ניט אַלעמען... הם... ניט אַלעמען לעבט זיך גלייך, און דער עיקר: ניט אַלע פערשטעהען גלייך, ווי אַזוי זיי לעבען.

ער האָט זיך דערמאַנט אָן אַברהמ׳ציק׳ן, אָן פּיוניאַק׳ן, אָן יענעם קאָמיסיאָנער מיט די גרויסע וואָנצען, אָן יענעם גאַנצען עולם וואָס זיצט איצט אין מאַנסבילשען חדר.

— עט, ווי אַזוי לעבט מען דאָ? ווי די חזירים לעבט מען דאָ, ווי די הינד...

פאַרוואָס האָט ער פּלוציים אַ שמייכעל געטהון? פאַר פערדראָס? צי גאָר דערפאַר, וואָס עמיץ האָט שוין אין טהיר געקלונגען?

און אין דעם צווייטען אָבענד איז ער שוין ווידער גע־

זעסען געגען איהר אין דעם בעלויבטענעם חדר און זיך שוין געפיהלט היימיש און גרינג.

ער האט זיך געקלאגט אויף דעם וואקזאל, אויף די סוחרים און אויף דעם מסחר:

— סוחרים, איהר פערשטעהט? דאס איז שוין אזא מין אומה, א מיאוסע אומה... זיי דערוואַרגען פריהער א מענשען און נאכדעם האבען זיי אויף איהם רחמנות, זיי דערוואַרגען... אט, למשל, מיך...

ער איז שוין אויך האלב דערוואָרגען; ער, אז ער וויל ניט זידלען יענעם, זידעלט מען איהם... און אז ער וויל ניט ווארגען יענעם, טא ווארגט מען איהם.

מיט אזא אינטערעס האט זי אין זיין פנים אריינגעקוקט. ער האט דערפון א משונה פערגעניגען געהאט און געזעסען געגען איהר ביז שפעט אויף דער נאכט.

— א לעבען, וועגען א לעבען פרעגט זי? וואס פאר א לעבען קען דא זיין? א מיאוס לעבען, א נאַריש לעבען. ער אליין לעבט אויך, ווי אלע. אט וועט ער איהר דערצעהלען, ווי אזוי מען פליאסקעט זיך דא אין בלאטע און מ'ווייסט ניט צוליעב וואס. לאז זי פרובען אבשטעלען א סוחר, לאז זי עמיצ'ן פערהאלטען, וועט ער זיך אויסרייסען און ווידער מסחר'ן.

געפעלט איהר אזא לעבען?

און זי... ער קען זי ניט, ער זעהט זי ערשט דאס דריטע מאל... נאר אז מען וויל צוריק, קען ער זי יא, ער זעהט, ער פערשטעהט: זי האט צום וואקזאל ניט בעדארפט קומען. זי האט זיך ניט בעדארפט דערנאָהנטערען צו מענשען, וואס טראכטען ניט פון זיך, נאר פון זייער געלד... מן־הסתם פערשטעהט זי אליין...

ער האט זיך דערמאנט אז ס'פּאסט ניט אברהמ'ציק זאל איהם היינט ווידער דא געפינען און זיך אויפגעשטעלט.

— אט געהט ער איצט צו זיך „א היים", דא ניט וויט איז זי — די היים, אין א קליין חדר'ל, וואס אין א קליין פויערש שטיבעל...

א מאל שלאפט ער ניט גאנצע נעכט; ליגט דארט און טראכט, ווי מיאוס די סוחרים זענען... ער טראכט ווי אזוי

פון די סוחרים צו אנטלויפען, ווי אזוי צו אנטלויפען פון זיך אליין...

— און א ווייב האט ער ערגיץ דא אין א נאהנט שטעדטיל; א קליינע איז זי, א גרינגע און א משונה'דיג שלאפע... ער האט זי שוין דריי חדשים ניט געזעהן, איהר אפילו קיין בריעף ניט געשריעבען, און זי בעריהרט דאס ניט. זי פערשטעהט? דאס ווייב בעריהרט עס ניט...

ס'האבען איהם שוין ניט אינטערעסירט דער וואקזאל מיט די סוחרים. ס'האט איהם שוין ניט אינטערעסירט ניט דאס, וואס אברהמ'ציק קאן באלד אנקומען, ניט דאס, וואס זי — די פערקלערטע און שענע, טראכט וועגען איהם. ער האט פאמעליך געשפאנט צו זיך א היים, זיך צוזאמענגעגאסען מיט דער שטארקער נאכט-פינסטערניש און געטראכט:

— דריי מאנאטען זי ניט געזעהן, איהר אפילו קיין בריעף ניט געשריעבען און זי בעריהרט דאס ניט...

V.

זעלי דער בארעמדיגער האט ביינוש'ן אויף זיין דין-ווייבערש קול ערצעהלט:

— אייער שוויגער האט מיך אין גאס אבגעשטעלט און געפרעגט, וואס מאכען סוחרים, ווי זענען די פערדיענסטען און צי איהר פערדיענט עפיס. איך, זאגט זי, דארף דאס געוויס וויסען.

וועגען אלעם, הייסט דאס, האט זי ביי איהם געפרעגט מיט שכל און מיט חשבון און אין יעדעם ווארט איהרס איז פערבעהאלטען געווען די געוויסע כונה:

— זיי זשע מוחל און זאג איהם טאקי, אז ער מעג ויצען דארט.

און דאך האט ער—ביינוש, געמוזט צו-שמייכלען און שמייכלענדיג אבדאנקען פאר'ן גרוס. מילא איז די שוויגער א נידריג בעשעפעניש, ווייסט כלומר'שט ניט, אז ער האט שוין באלד זיין פערמעגען אויפגעגעסען און גיט איהם איבער:

— פערדיענט ער דארט עפיס מיין איידעם?

כל־הכּל האָט ער טיִעף אין דער ערד די שוויגער, די סוהרים מיִט די פערדיִענסטען. ווײַל ער, טאָ טהוט ער גאָר אויף אַלעם אַשפּײַ און ווערט אַ מלמד אין אַ דאָרף.

דאָך האָט ער פון הסח־דעת וועגען עטליִכע שעה כּסדר די נעגעל געביִסען; זיִך אָהן אַ ציִעל בײַם וואָקזאַל אַרומגעדרעהט און צום סוף פערקראָכען צו איציִק ברוך אויף דער קוואַרטיִר. ער האָט לאַנג געקוקט, ווי איציִק האַקט אוים פון האָלץ אַ שליִטעל און געטראַכט וועגען זײַן לאַגע און וועגען דעם, וואָס איציִק האַקט דאָס שליִטעל בּרחילא ורחימא, וויִשט אַלע מאָל דעם שווײַס פונ'ם שטערען און האַקט וויִעדער. נאָכדעם האָט ער זיִך מיִט אַ מאָל אויפגעשטעלט, אַ ריִהר געטהון איציִק'ן פאַר די פלײצעס און געפרעגט:

— ווי קלעהרט איהר, איציִק, 20 רובעל אַ מאָנאַט וועט מען מיִר אין אַ דאָרף געבען?

און איציִק האָט דענסטמאָל די האַק אין האָלץ אַרײַנגע־שטעקט און אויף איהם אַ מאָדנע וואַרעמען בּליִק געוואָרפען. אַזוי וואַרעם האָט איציִק אויף איהם נאָך קײנמאָל ניִט געקוקט. טרערען האָבען זיִך איהם אין די אויגען אַזש געשטעלט, און דאָס האַרץ האָט אַ ציִה געטהון צו איהם — צו דעם קאַלטען און קרעפטיִגען בחור, וואָס האָט שוין דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזט און שוין וויִעדער דאָס שליִטעל געהאַקט.

צו וואָס האָט איהם אָט דאָס קיִנדערשע שליִטעל גענוצט? ס'איז ניִט געוועזן כּדאי צו פרעגען.

נאָר אײנמאָל איז אַ דונקעלער און פראָסטיִגער שבּת־בּײַטאָג געוועזן. ער איז בּײַ'ם פערפרוירענעם טײַכעל, וואָס בּײַ דער „וואָדאָקאַצקע", דורכגעגאַנגען און געזעהן, ווי איציִק איז אינ'ם שליִטעל אײַנגעשפּאַנט און שלעפּט אַרום איבּער'ן טײַכעל חיים מענדעל מאַרגוליִסעס 19 יאָהריִג מײדעל.

ס'איז געוועזן מאָדנע צו קוקען.

בּײַם וואָקזאַל האָט מען שוין אַפילו געשמועסט אַז מאַרגוליִסעס מײדעל האָט איציִק'ן ליִעב, און דערפאַר שפּאַנט ער אַלע פאַרנאַכט אינ'ם נאָהנטען דאָרף, וואָס דראַפּעט זיִך אויף די בּערג. דאָך איז די זאַך אײַנגעאַרטיִג און אונפער־

שטענדליך געווען; סוחרים האבען זיך טאקי אונטער'ן אויער געקראצט און ניט פערשטאנען:

— זאל די זאך אזוי פשוט זיין?

ער—חיים מענדעל מארגוליס אליין מיט זיין פריצי'שען פנים און איידעלע מאניערען איז דאך תמיד אין זיינע פריצישע געדאנקען פערטיפט געווען, געשמועסט ביים וואקזאל מיט אלע דורכפאהרענדע מאגנאטען און איציק'ן אפילו ניט בעמערקט.

ער האט פון דעמאלסט אן זיך אנגעהויבען שטארק צו־קוקען צו איציק'ן און עטליכע טעג כסדר געהאלטען אין איין קלערען:

— אט איז איציק, למשל, א געזונדטער און א שענער בחור, און פון קיין יסורים ווייסט ער קיינמאל נישט, און פערטיפט איז ער ערגיץ, אין א מערקווירדיגער וועלט, וואו קיין סוחרים זענען נישטא, און דאס לעבען האט ער מיט אייגענארטיגע ליעבע ליעב, און קיין געלד דארף ער ניט האבען. נו האבען טאקי סוחרים פאר איהם דרך ארץ און ליעב האט איהם מארגוליסעס 19־יאהריג מעדעל, וואס האט געקרייצטע בלאנדע האר און הימעל־בלויע אויגען. וואס שמייכלען עטוואס צו און קוקען אויף איהם מיט אזא ווילדער פרייד, לייד ענשאפט און פערגעניגען. און ער, בייגוש?

ער האט א פנים א קליינ'ס און באקען שווארצע, נידעריג צוגעשוירענע האר און א נאז א שפיציגען און אויגען קליינע און שווארצע, וואס לויכטען תמיד פון ווייטען. מעגען די אויגען ווי שטארק ווערען ווייגען, מוזען זיי אנהויבען צו שמייכלען, ווען אימיצער שמייכעלט צו זיי.

— ווארום ער אליין איז א קליין מענשעלע, וואס טהוט נארישקייטען, פערבינדט זיך מיט א מיאוסער און שלאפער ווייב, כדי מענשען זאלען לאכען, כדי ער זאל זיך וואלגערען א איבעריגער און א איינזאמער ביי'ם וואקזאל; ווארום ער פערדיענט קיין געלד נישט און נעהמט אפ א גרוס פון דער שוויגער: „פערדיענט ער דארט עפיס, מיין איידעם"? און וואס וועט זיין דער סוף?

ער האט געהיט דעם מאמענט, ווען אברהמ'ציק האט מיט די סוחרים אויף דעם וואקזאל אין קארטען געשפיעלט, און זיך דעמאלסט נעבען רעזערוואר ארומגעדרעהט. וואס האט ער

דאָרט בּעדאַרפט! מיט איהר — מיט קלאַרען האָט ער זיך זעהן געוואָלט? צוליעב וואָס? געלד וועט איהם דערפון אַרויסקומען?

ס'איז אָבער מורא'דיג־אומעדיג געוועזן און רעדען מיט אַ מענשען האָט זיך געוואָלט און קיין מענש איז אויף דעם וואָקזאַל געווען, חוץ איציקען, וואָס האָט בּיי דער „וואָדאָקאַצקע" ערגיץ אויף דעם קינדערשען שליטעל מאַרגוליסעס 19־יאָהריג מעדעל אומגעשלעפּט און חוץ יענע סוחרים, וואָס האָבען מיט אַבּרהמ'ציק'ן אין קאָרטען געשפּיעלט און געלאַכט פון איהם — בּיינוש'ן, וואָס האָט פיינט זיין מיאוסע, משונה'דיג שלאָפע ווייב, וואַלגערט זיך בּיי'ם וואָקזאַל און עסט גרייט געלד. אַמאָל איז זי פערבּיי איהם דורכגעגאַנגען, איהם אָבּגעשטעלט און געבּעטען:

— קומט אַריין צו אונז.

זי האָט, ווייזט אויס, פאַר עמיצ'ן מורא געהאַט. דער־פאַר האָט זי שטענדיג מוסיף גיוועזן:

— ס'איז דאָך אַזוי אומעדיג...

און ער איז אַריינגעגאַנגען, געזעסען געגען איהר בּיי'ם טיש, לאַנגזאַם געטרונקען טהיי און די גאַנצע צייט גערעדט מיט אַ שוואַכען שטילען קול פון אַ הילפלאָזען און אַ זינדיגען:

— האָט ער אפשר פאַר איהר דאָס פריהעריגע מאָל עפּיס־וואָס איבּעריגס גערעדט, זאָל זי אויף איהם קיין פעראיבּעל ניט האָבּען... ס'איז שווער צו שווייגען... זי דאַרף אַליין פערשטעהן... נו, חאַפּט מען זיך טאַקי אַמאָל מיט אַ איבּעריג וואָרט אַרויס.

דערפאַר וואָס זי האָט געקוקט אויף איהם מיט אַ שטום־פריינדליכען בּליק, און מיט דער אויפמערקזאַמקייט פון אַ שטאַרק נאָהנטען זיך איינגעהערט יעדעס וואָרט, וואָס ער האָט אַרויס־גערעדט, האָט דאָס הארץ זיינס שטיל געגנודעט און שטיל מקנא געוועזן דעם זאַטען און שמייכלענדיגען אַבּרהמ'ציק'ן, וואָס נעהמט פון לעבּען אַלעס פאַמעליך און גרינג און שמייכעלט נאָך בּשעת מעשה צו מיט איין און דעם זעלבּען זאַטען און פוילען שמייכעל. זאָל זי טאַקי וויסען!

ער וויל ניט, אַז זי זאָל אויף איהם פעראיבּעל

האָבען..., ס'האָבען שוין אויף איהם פעראיבעל דאָס ווייב, די שוויגער; ס'האָבען איהם שוין פיינט, שפּעטען, חוזק'ן פון איהם סוחרים, קאָמיסיאָנערען, טאָ לאָז זי... טאָ לאָז חאָטש בלייבען איין מענש, וואָס זאָל קלערען וועגען איהם אָהן שנאה...

— און דאָך, ער דערמאַנט זיך, ער טהוט אַ טראַכט: מענשען האָבען דאָך איהם אַמאָל ליעב געהאַט, ס'איז שוין געווים לאַנג געווען, זעהר לאַנג, אָבער דאָך איז דאָס געווען... און ער געדענקט, ווי דעם רבינ'ס אויגען, וואָס האָבען צו יעדען קינד מיט שנאה און צאָרן געקוקט, האָבען אין זיינע אויגען מיט אַ ווייכען שמייכעל אַריינגעקוקט, איהם געגלעט מיט אַ פריינדליכען וואונק און איהם אָבגעדאַנקט דערפאַר, וואָס ער האָט זיין תורה גוט און ריכטיג פערשטאַנען. און נאָך געדענקט ער... אַלטע יודען טיט גרייז גרויע בערד און ליכטיגע פנימ'ער האָבען זיך מיט איהם, ווי מיט אַ גרויסען, משמח געווען... אונ נאָך געדענקט ער... אַ אַלטער יוד, משה אהרן דער איניקעל — אַ בייזער, אונרייניגער און הוסטענדיגער... ער האָט פון שלעכטסיגקייט ווייב און קינדער פון זיך פערטריעבען און אין קיין זאַך נישט געגלויבט... ער האָט מיט קיין מענש קיין וואָרט נישט אויסגערעדט און נאָר איהם, דעם איינציגען, דערצעהלט ווי טיעף און שטאַרק ער האָט די מענשען פיינד...

— און אַפילו שפּעטער, ווען ער איז אַ גרויסער געווען און צו דער ערשטער כלה צוגאַסט געפאָהרען... עט, וואָס איז שייך... ס'איז איהר אָפּשר ניט אינטערעסאַנט צו הערען, וועט ער בעסער וועגען דעם ניט רעדען.

זי האָט זיך עטוואָס פערשעמט און איז עטוואָס רויט געוואָרען.

— נאָך וואָס זאָל ער, ביינוש, גאָר קלעהרען, אַז ס'איז איהר ניט אינטערעסאַנט צו הערען? ער דאַרף וויסען, אַז זי פערשטעהט איהם... אַזוי ריכטיג פערשטעהט זי איהם. זי פיהלט אָפּשר צוזאַמען מיט איהם. אָט וועט זי איהם דערצעהלען... ס'איז אַפילו ניט כדאי... זי האָט וועגען איהם געטראַכט אין יענעם אָבענד און אויך אין אַ פריהעריגען אָבענד. זי איז געזעסען איינע אַליין אין שטוב, געהערט ווי

דער זײַנער קלאַפּט שטיל און פּאַמעליך און ווי דער ווינט רײַסט די דרויסען־לאָדען . . . ס'איז געווען שטאַרק אומעטיג . . . נאָר ניט דאָס האָט זי געוואָלט זאָגען . ער — ער האָט דאָך אַזוי פיעל איבערגעלעבט .

— וואָס, ער געהט שוין אַוועק? וואָס האָט ער קיין צײַט? אַזעלכע לאַנגע אָבענדען, קאַלטע חושכ'דיגע און מרה־שחורהדיג־שטורמדיגע . . . און דער עיקר: ער געהט דאָך זעהר זעלטען אַרײַן. בעסער ווי בײַ איהם, אין פויערשען שטיבעל איז דאָך געוויס . . . נאָר אפשר איז איהם ניט אַנגענעהם מיט איהר צו זיצען? ער מעג דאָס אויסזאָגען . . . ס'מאַכט ניט אויס.

— און צי ווייסט ער אפשר, וואו אַברהמ'ציק ווערט דאָס אַלע אָבענד פערפאַלען? ער איז געוויס בײַ'ם וואָקזאַל. מ'זאָגט, אז ער שפּיעלט דאָרט גאַנצע נעכט אין קאָרטען. צי איז דאָס אמת? ער דאַרף דאָס געוויס וויסען.

— און נאָך האָט זי וועגען אַ וויכטיגע זאַך געוואָלט מיט איהם שמועס'ן, נאָר ער אײלט זיך איצט . . . געוויס וועט ער די טעג אַרײַנקומען, וועט זי נאָך מיט איהם וועגען דעם שמועסען. אַ גוטע נאַכט, אַ גוטע נאַכט.

ער איז געגאַנגען פּאַמעליך, מיט אַנ'אַראָבגעלאָזענעם קאָפּ און געטראַכט: „האָט ער, הײַסט דאָס, געדאַרפט נעהמען פרומקען, די הילצערנע משונה'דיגע און גרינליכע, וועלבער ס'געהט קיין זאַך ניט אָן, חוץ די טעלער און גלעזער, וואָס זי האַלט אין איין ברעכען, און אַברהמ'ציק — קלאָרען, וועלכע האָט קלוגע אויגען און . . .“

„און בײַ'ם וואָקזאַל זאָגט מען, אז זי האָט איהם אַ היבשען נדן געגעבען“.

„און איך, זאָגט מען . . .“

„עט, וואָלט ער אַזאַ ווײַב געהאַט, וואָלט ער מיט איהר איצט געזעסען אין אַ קלײנעם וואַרימען הדר, זיך אײנגעהערט ווי דער שטורמווינד רײַסט מיט צאָרן די דרויסען־לאָדען און איהר דערצעהלט, ווי ער איז אַמאָל אײנער אַלײן אין אַזאַ שטורמדיגען אָבענד פונ'ם חדר געגאַנגען, דורכגעגאַנגען דורכ'ן שמאָלען בית מדרש־געסעל און געהערט, ווי אין דער פינסטע־

רער ווייבערשער שוהל קלאפט עמיץ פאמעליך אין א דרימעל־
דיגער שויב. און נאך וואלט ער איהר דערצעהט, ווי פאר
3 קאפ. איז ער אמאל איינער אליין ביינאכט אויף דעם בית־
עולם געוועזן... ער וואלט איצט וועגען געלד ניט געטראכט."

VI.

הארט איינגעטראטענע ערטערווייז דונקעלע שנעען האבען שוין די פערגליווערטע ערד איינגעדעקט און זי בעהאלטען פון מענשליכע אויגען. אויף די בערג. וואס ארום וואקזאל זענען די שנעען געלעגען, אויף די בערגיגע פעלדער און איינזאמע טאלען, וואוהין ס'האט זיך צייטענווייז א איינזאמע בעל־עגלה'שע פוהר ארא בגעלאזט און דארט פערלוירען א ציטעריגען קלונג פון אנ'אלטען מעשענעם גלאק. א נעבעל א גרייז־גרויער האט זיך אין אויר פערשפרייט, און אנגעפרויערענע בוימער האבען זיך אין איהם, ווי אלטעצקע, איינגעבויגען און מיט זייער גאנצער שווערקייט זיך געצויגען צו דער ערד.

ביינוש איז געזעסען אנ'אנגעפעלצטער אינ'ם טיפען בעל־עגלה'שען שליטען, און געזעהן, ווי דער בעל־עגלה, וואס האט דעם קאפ צו איהם אויסגעדרעהט, האלט דאס מויל אפען. א בלוי־קאליערענע פארע האט פון דעם מויל געזעצט, ווערטער אבגעריסענע האבען זיך אפטמאל פון דארט ארויס־געחאפט און, צופליהענדיג צו איהם זיך צוגעפרוירען און ניט געווארען.

— אט דער מאני דרעל... גאר קיין נאר... ערשט צוריק מיט א יאהר אנגעזועצט... און שוין... זיך אויף די פיס ארויפגעהאפט... א שטוב זיך אין... סעטרעניץ געגען דער פאסט אויסגעבויעט... א הויף... און אין צוקער־פאבריק שוין ווידער אנ'עסקן געווארען... די מיהל ביי'ם גראף אב געדונגען... גאר קיין נאר, ווי איך בין א יוד... וויאה!

אט צו דעם זעלבען מאני דרעל פאהרט ער דאך איצט. ערשט פאר א יאהרען האט ער איהם זיינע וועקסלען אויף אכט הונדערט רובעל פאר 20% אומגעקעהרט און איצט, ווען איהם געהט נישט אמבעסטען און מאני'ן געהט אזוי גוט, אפשר ווערט

ער איהם עפּעס געבען. מאַני איז אַפילו ניט פון די גוט־הער־
ציגע... און פאַהרען איצט צו איהם מיט טענות איז אַפילו
אַ מחיה בזויה, נאָר אפשר... ווער ווייסט... דער בעל־
עגלה שלמה ליפּ זאָל חאַטש ביים וואָקזאַל ניט דערצעהלען...

ס׳האָבען מאָנאָטאָניש געקלונגען די גלעקער און פאַמעליך
דערצעהלט אַלץ איין טרויעריגע לאַנגע מעשה; אַ מעשה מיט אַ
ווייט, פּערוואָרפען וועלט־ווינקעל, וואו ס׳ציהט זיך אַנ׳עבי־
גער ווינטער, אַ מעשה מיט הויכע שנעע־בערג, וואָס דרימ־
לען דאָרט אונטער עביגע נעבלען און חאַפּען זיך קיינמאָל ניט
אויף.

דאָ און דאָרט האָבען זיך אָנגעפּעלצטע און וואַרעם איינ־
געהילטע ברואים בעגעגענט. זיי האָבען ווי ניט געפיהלט, אַז
דער ווייסער ראַסט ליגט שוין אויף זייערע בערד און ברעמען
און נאָך אַלץ געדרימעלט געהענדיג. „היט זיך״ האָט צו זיי
פון צייט צו צייט דער בעל עגלה געשריען. האָט זיין קול
אָבער צו זייערע אויערען ניט דערגרייכט, איז געשווינד פער־
גליווערט געוואָרען און הענגען געבליבען ביי׳ם בעל עגלה
אונטער׳ן נאָז.

און ווייט, ווייט, אויף דעם שפּוּע פון יענעם ברייטען
באַרג, וואָס ביים האָריזאָנט, האָבען זיך שוין סימנים פון „גרויס
סעטערעניץ״ צו בעווייזען אָנגעהויבען. פריהער זעהר אַ הויכער און
גלייכער געמויערטער קוימען. וואָס שטעכט זיך איין טיעף אינ׳ם
נעבעל. נאָכדעם אַ שאַרפער שפּיץ פון אַנ׳איינזאַמע און פער־
קלעהרטע קירכע, סלופּעס פונ׳ם טעלעגראַף מיט אַ גאַנץ היב־
שעם פעלד פון נידעריגע שנעע־ווייסע דעכער.

מאַני דרעל׳ס אַ מעדעל פון אַ יאָהר אַכטצעהן האָט איהם
אין האַלב־פינסטערן קאָרידאָר בעגעגענט און געזאָגט:

— דער טאַטע איז איצט אין צוקער פאַבריק; פון
דאָרט וועט ער געוויס אין מיהל צופאָהרען און אַ היים וועט
ער ערשט ביינאַכט קומען.

ער האָט געקלעהרט ענטפערען, אַז ס׳איז איהם געוויס
שווער צו וואַרטען נאָר דאָך אַז ער איז שוין דאָ און אַזוי

ווי... האָט זיך אָבער בײַ איהם אונגעריכט אַרויסגעכאַפּט אַ מהיכא־תיתא׳דיגער „נו״ מיט אַ שמייכעל דורכ׳ן נאָז. און אַליין איז ער שוין רויט געווען און געפיהלט, ווי דאָס האַרץ בעליידיגט זיך:

— וואָס פאַר אַ „נו״ און צו־וואָס האָט דאָס שמייכעל גענוצט? דאָס מעדעל איז נאָך אָבער געשטאַנען געגען איהם און איבערגעחזר׳ט:

— וועט ער, הייסט דאָס, ערשט בײַנאַכט אַ היים קומען. איהר קענט אַרײַנגעהן אָט אַהער.

זי האָט איהם די טהיר פון אַ זײַט־חדר געעפענט און אַליין ערגיץ געשווינד געלם געוואָרען.

ער האָט געטראַכט:

— ווען איציק ברוך קומט איצט אַרײַן אַ הער, וואָלט אָט דאָס מעדיל געווים פון איהם ניט אַזוי געשווינד אַוועקגעלאָפען, און געקוקט וואָלט זי אויף איהם ניט מיט אַזעלכע אויגען, וואָס זאָגען: „נו, גיכער, מאַך קיין טענות און זאָג וואָס ווילסטו. אַוועקגעהן צו אויסוואַרטען?״

ער האָט זיך צוגעזעצט און זיך אַרומגעקוקט:

אַ שען אויסגעמעבעלטער קאַבינעט, אַ מראַמאָרנער שרײַבגעצייג מיט אַ „מאָפּסיק״, וואָס האַלט דאָס ווײַדעלע אין דער הויך, גרייט אויף אַ חניפה צו מאַכען, אויף די וועגד — בילדער מיט ברייטע אָבגעגילטע ראַמען. דאָס איגגאַנצען איז אָפּשר פאַר זײַן געלד געקויפט געוואָרען... ווער ווייסט? און דאָך זיצט ער נעבען דעם, ווי נעבען פרעמדס און האָט מורא זיך צוריהרען צו דעם.

— און די שטוב זעלבסט מיט די געמאָלטע סטעלעס איז אָפּשר אויך פאַר זײַן געלד געבויעט געוואָרען, אַ היבשען חלק האָט ער דאָך לפּחות אין איהר.

— און לאָז ער נאָר אַ פרוב טהון זיך צושפּאַרען אויפ׳ן טיש, לאָז ער זיך, למשל, אַ וואַלגער טהון אויף דער קאַנאַפּע און אַרויפשלעפען אויף איהר זײַנע פיס...

פונ׳ם צווייטען חדר האָבען זיך געהערט פערשידענע קולות, וואָס האָבען זיך צײַטענווײַז צוזאַמענגעגאָסען און אַ מלחמה געפיהרט.

עטליכע מעדליך האבען זיך דארט פאר עפּים וואס גע־קריגט. א שכל׳דיגע קריגע איז דאס מסתמא געווען. א גראָ־בער מאַנסבילשער קול האט דארט איינגעשטילט א מעדעל, וואס האט געהאט זעהר אנ׳עדעל און הויך קולכ׳על און צו פערשטעהן געגעבען:

— אט, למשל, איהר טאטע האט א געוועלב. ער פערדיענט, למשל, ביי יעדער ארשין סחורה 10 קאפּ. און אזוי ווי ער האט די סחורה אליין ניט אויסגעארבייט, קומט אויס, אז די 10 קאפּ. זענען דעם ארבייטערס, דאס הייסט אז ער לעבט אויף א פרעמדען חשבון.

האט זיך באלד ארויסגעהאפּט דרעל׳ס אכטצעהן־יאָהריג. מעדעל און איהם אונטערגעהאלטען:

— געוויס, ריכטיג.

ער איז אויף די שפּיץ פינגער צוגעגאנגען צו דער פער־מאכטער טהיר, וואס האט אין יענעם חדר געפיהרט און צו־געבויגען דעם אויער.

דער מאנסבילשער קול האט זיך ווידער געהערט, איז זיך צעגאסען פאמעליך און בערוהיגט די אויפגערודערטע מעדעלשע הערצער:

— אט וועל איך איך א משל געבען...

אפשר איז דאס געווען אין אלטער בחור — א לעהרער, וואס האט א גרויסען שטערען מיט צוויי טיף אויסגעקראכענע ווינקלען געהאט, א בחור א „ידען", וואס האט די מעדליך אין די אויגען ניט געקוקט און נאר אלע מאל די בריל צום נאז שטייפער צוגעדריקט. אפשר האט דרעל׳ס מעדעל פון דעם בחור געהאלטען, און געפעלען איז ער איהר געווען מיט ביידע אויסגעקראכענע שטערען־ווינקלען און מיט די צוויי רויטע פאסקעליך, וואס די בריל האט מיט דער צייט אויף זיין געלעהרטע נאז אויסגעקוועטשט. און דערפאר האט זי יעדעם מאל ווען ער האט געענדיגט רעדען געשריען:

— אמת, ריכטיג.

האט איהם אבער אויף דעם מעדעל פערדראסען און א שמייכעל האט זיך אין זיינע אויגען בעוויזען:

— נו, און איהר טאטע... נו, און זי אליין...

ער האט שוין די נעגעל געביסען:

— א רוח אין זייער... אליין רויבט מען זיך אן, מ'גזלט, מ'הרג'ט, קליידער פאר פרעמד געלד קויפט מען זיך, נאכדעם זיצט מען אין א ווארעמען געמאלטען חדר, מ'קוקט דארט אויף א ליעבען בחור און מען זאגט:

— דו ארבייטסט ניט און לעבסט... א סמן אז דו לעבסט אויף א פרעמדען חשבון...

און יענער בחור האט נאך דארט גערעדט פאמעליך:

— דער קאפיטאליזם, איהר פערשטעהט?...

ער האט זיך דערמאנט: א בחור א קאמיסיאנער האט ערגעץ ווערטער געחאפט, געקומען אויף דעם וואקזאל און געפרעגט ביי אברהמ'ציק'ן פון וואס נעהמט זיך קאפיטאל. האט אברהמ'ציק איהם ווי א חסר־דעה אנגעקוקט און נאר פיוניאק האט די אקסלען עטוואס אונטערגעהויבען און אבגעענטפערט:

— שוטה איינער, וואס פאר א שאלה פרעגסטו, מ'נעהמט נדן, ווערט קאפיטאל. און פון וואס נעהמט זיך טאקי דער קאפיטאל?.. ער, בּיינוש, איז דאך ניט קראנק צו וויסען בעסער פאר יענעם בחור, וואס זיצט פון דעם זייט טהיר; א בעסערען קאפ פאר איהם האט ער דאך געוויס און חוץ דעם האט ער דאך שוין עפעס א שטיקעל קאפיטאל געהאט און האט איהם שוין ניט.

פארנאכט איז מאני דרעל א היים אנגעקומען. עטליכע קינדער זענען איהם אנטקעגען ארויסגעלאפען, איהם ארומגעחאפט און דערצעהלט:

— טאטע, דארט אין קאבינעט ווארט עמיץ אויף דיר.

נאכדעם האט מען א לאמפ אריינגעטראגען, איהם אויפ'ן טיש געשטעלט און צוריק צוגעמאכט די טהיר.

און דארט ערגיץ אין עס־צימער האט מען טהיי געטרונקען און געקלונגען מיט לעפעליך. דאכט זיך, וואס האט מאני איהם בעדארפט אזוי לאנג האלטען... קום אריין און זאג א ווארט... איז דאך דאס מאני דרעל געווען... פיעל איבע-

ריגם האָט ער אויף זײַן לעבען געטהון, און דאָך איז אין יעדער איבעריגער תנועה געלעגען אַ כּוונה... אָט אַזוי האָט ער, הערענדיג גוט אויף ביידע אויערען, געהערט שטאַרק שטיל, זיך אויף איין אויער טויבליך געמאַכט, איהם צוגעבויגען צו יעדען מענשען, וואָס האָט זיך צו איהם מיט אַ וואָרט געווענדעט און איבערגעפרעגט:

— אַ?

ער איז צום סוף אַרײַנגעקומען און איהם געפרעגט:

— וואָס האָט איהר עפּיס געוואָלט זאָגען?

זײַן גלײַך און האַרט בערדעל האָט ווי נאָר וואָס אַרומגעצויגען אויסגעזעהן, און ער אַליין האָט אַ מינע געמאַכט, גלײַך ווי איהם — ביינוש'ן, זעהט ער איצט דאָס ערשטע מאָל אין לעבען.

ביינוש איז רויט געוואָרען און אַ הוסט געטהון:

איהר פערשטעהט, האָט ער אָנגעהויבען — פאַר אַ יאָהרען... פאַר אַ יאָהרען...

ס'האָט זיך געפיהלט, וואָס פאַר אַ מחיה בזויה עס איז צו זיצען דאָ געגען אָט דעם בלוטצאַפּער. און צו רעדען איז אַזוי שווער געווען... און דרעל האָט אויף איהם רוהיג געקוקט און דערצו נאָך אַלע מאָל צוגעבויגען צו איהם זײַן כּלומר'שט־טויבליכען אויער און איבערגעפרעגט:

אַ?

ער האָט איהם דערצעהלט, אַז ס'איז איהם שלעכט, זעהר שלעכט, אַז ער געהט צום גרונד, אַז ער טרינקט זיך און אַזוי ווי סוף כּל סוף קומט דאָך איהם ביי 700 רובעל, טאָ בעט ער איהם... מיט גוואַלד קען ער ביי איהם ניט נעהמען, נאָר בעטען, בעט ער איהם...

דרעל האָט איהם אויסגעהערט מיט אַ גאַנץ ערנסטען פּנים, אַזוי אַז עס איז שוין אָפשר געווען צו גלויבען, אַז געלד קומט ביינוש'ן ניט ביי איהם, מאָני דרעל'ן, נאָר גאָר ביי אַ צווייטען. דאָך הערט ער איהם אוים מיט געפיהל און זוכט אַ פּלאַן, ווי אַרום — ער, ביינוש, זאָל זײַן געלד קענען אָבנעהמען.

— פאַניע רובינשטיין, האָט איהם דרעל פאַמעליך און שטיל צו פערשטעהן געגעבען — איהר זענט דאָך אַ יונגער־

מאַן אַ בעל־שכל. איהר פערשטעהט געווים אַליין, אַז לעבען מוז איך שטענדיג, ווי אַ מענש. איך בין שוין אַזוי געוואוינט געוואָרען: מיין ווייב מוז פאָהרען אַלע יאָהר קיין אויסלאַנד. זי איז, ניט פאַר אייך געדאַכט, ניט געזונד, זי האָט אַ לעבער־קרענק. מיינע צוויי יונגלעך מוז איך אין אַ גרויסער שטאָדט האַלטען... זיי קאָסטען מיך געווים 150 רובעל אַ מאָנאַט. די איבעריגע קינדער מוז מען דאָ אַ לעהרער האַלטען. אָט גיב איך, למשל, אָט דעם לעהרער 80 רובעל אַ מאָנאַט חוץ עסען און חוץ דער וואָהנונג. דעסטגלייכען קליידען מוז מען זיך און די קינדער. מען קען פאַר דער וועלט קיין פנים פון חוזק ניט בעווייזען. צי נעהמט, למשל, אָט מיך אַליין. איך בעגעגען זיך מיט מענשען, כ'לעב אפשר אינגאַנצען פון מענשען, טאָ מוז איך אַרויסגעהן ווי אַ מענש און אַרויספאָהרען ווי אַ מענש.

— הערט אויס, פאַניע רובינשטיין: אויב ס'וועט מיר נאָך אַלעס קאַפּיטאַל בלייבען, וועל איך אייך דעם ערשטען מיט אַ גרויסען דאַנק אָבגעבען. איהר פערשטעהט? וועמען איך וועל ניט אָבגעבען, נאָר אייך. אייך...

און אין פינסטערען קאָרידאָר איז שוין דער בעל עגלה־שלמה ליפּ געשטאַנען און דאָרט געשריגען אויף דעם קול:

— אָט דער בטל'ניק! וואָס האָט ער זיך דאָרט אַנידער־געזעצט. דעם גאַנצען טאָג מיך דאָ פאַר אַ קאַרבאַטש אָבגעהאַלטען...!

ביינוש האָט געטראַכט:

— אַח! אָט דער שלמה ליפּ, ער זאָל חאָטש ביים וואָקזאַל ניט דערצעהלען

VII.

ס'איז געווען אַ מעשה.

צוזאַמען מיט שלום'קע פערעל האָט ער אויף אַ פּאַדטיע צוגעברענטען קאָרען האַנד־געלד געגעבען. דער קאָרען האָט אַ היבשען ריוח געבראַכט, האָט אָבער שלום'קע געטענה'ט, אַז ביינוש האָט דאָס געלד ניט אין דער צייט צוגעטראָגען און איהם

קײַן חלק נישט געװאָלט געבען. ער האָט זיך מיט שלום׳קען 8 טאָג כּסדר אין אײנעם פון די גאָהנטע שטעדטליך געלאָדען און אױסגעשפּיעלט אַנ׳ערך פון 400 רובעל.

זײַן ערשטער ריוח איז דאָס פּאַר דעם גאַנצען װינטער געװען.

אומקערהערענדיג זיך צום װאָקזאַל, האָט ער דעם גאַנצען װעג צו זיך אַלײן געשמײכעלט, די פינגער־נעגעל פּערגעסען צו בײַסען און געקלערט:

— אַז מען װיל צוריק... זענען דאָך מענשען, אדרבא, גאָרניט אַזױ שלעכט.

װען ער האָט זיך בײַ זיך שלאָפען געלעגט, האָט ער שױן געקלערט, אַז מען קען געלד פּערדינען און אױסבױען בײַם װאָקזאַל פּונקט אַזאַ שטיבעל װי אַברהם׳ציקס. נאָכדעם האָט זיך איהם די גאַנצע נאַכט אַ מאָדנע װאָרימער הלום געפּלאָנטערט: כּלומר׳שט ער מיט אַברהם׳ציק׳ס װײַבעל פּאָהרען צו זײַן פאָטער אױף פּסח... ער געהט מיט איהר דאָרט איבער דעם שטעדטיל און װײַזט איהר:

— אָט אין דעם בית־מדרש האָב איך געלערענט... אָט אין יענעם הױפעלע איז אַ רײַכער „בעזדיעטניק״ געזעסען, דער „בעזדיעטניק״ האָט אַ ביבליאָטעק געהאַט פלעגט ער בײַ איהם ביכער אױף לײַענען נעהמען... און דאָרט אין טאָל איז ער ימים־טובים צײַט אױף דעם גראָז, װאָס בײַ דער פּוסטער מיהל, געלעגען, געקוקט אױף די ברײַטע הימלען...

און גאַנץ־פריה, װען ער האָט זיך אױפגעחאַפּט, האָט שױן די בעל־הבית׳טע בײַ איהם אין חדר געהײַצט און דערצעהלט:

— געװען דאָ זונטאָג אַברהם׳ציק׳ס װײַבעל... דעם גאָרטען, האָט זי געזאָגט, װיל זי אױף דעם זומער אָפּדינגען. און אין שטוב איז זי אױך געװען... װער װאױנט אין אָט דעם „חדר?״ האָט זי געפרעגט.

ער האָט זיך דעם גאַנצען טאָג אַרומגעדרעהט בײַ׳ם װאָקזאַל, און אין אָבענד װידער פּערקראָכען צו אַברהם׳ציק׳ס רעזערװואַר. װען ס׳איז גוט פינסטער געװאָרען, איז ער צום בעלױכטענעם שטיבעל צוגעגאַנגען און זיך אָפּגעשטעלט פאַר די פענסטער פון עס־צימער.

ער האָט געזעהן:

סוחרים און קאָמיסיאָנערען זענען דאָרט אַרום טיש געזעסען און אין קאָרטען געשפּיעלט. און בײַ איין עק פֿון טיש איז אַבֿרהמ׳ציק׳ס װײַבֿעל געזעסען און געשמײַכעלט צום קאָמיסיאָנער, וואָס האָט געהאַט אַ געזונדטען פּנים מיט גרויסע פֿערדרעהטע וואָנצען.

ער האָט זיך געפֿיהלט ניט אַמבֿעסטען און געקלערט:

— אפֿשר איז איהר מעהר אַנגענעהם צו קוקען אויף דעם געזונדטען און שענעם קאָמיסיאָנער, ווי צו קוקען אויף איהם — דעם דאַרען סוחר׳ל? און אין אַ האַלבֿע שעה אַרום, ווען ער איז שוין אין זײַן פֿינסטערען און קלײנעם חדר׳ל אַרײַנגעגאַנגען, האָט ער זיך בײַ זײַן שפּיציגע נאָז מיט די נידעריג צוגעשוירענע באַקען אַ טאַפּ געטהון און אין דער פֿינסטער בֿעש׳אָסען:

— געווים.

ער איז צו איהר מעהר ניט געגאַנגען, האָט צ׳רומגעשפּאַנט אויף דעם וואָקזאַל־פּלאַץ און געקלערט:

— אין אמת׳ען, איז דען ניט נאַריש געווען דאָס, וואָס ער האָט זיך אַרומגעדרעהט בײַם רעזערוואואַר אַלע אָבענד? און דער עיקר... אָט האָט ער, למשל, פֿיער הונדערט רובעל פֿערדיענט...

דאָך איז ער אין איינעם אַנ׳אָבענד ווידער צום רעזערוואואַר פֿערקראָכען, און שטילערהײַד זיך אַרײַנגעגנבֿ׳ט אינ׳ם האַלבֿפֿינסטערן קאָרידאָר פֿון אַבֿרהמ׳ציק׳ס שטוב. ס׳האָט איהם דאָרט קײנער ניט בֿעמערקט, איז ער דאָרט עטליכע מינוטען געשטאַנען, דערזעהן דורך דער האַלבֿ־אָפֿענער טהיר דעם געזונדטען און שענעם קאָמיסיאָנער׳ס פֿערדרעהטען וואָנץ, און אומבֿעמערקטערהײַד זיך פֿונ׳ם פֿינסטערען קאָרידאָר צוריק אין דרויסען אַרויסגעגנבֿ׳ט.

נאָכדעם איז אַ קאַלטער, נאַסער און דונקעלער טאָג געווען. ער האָט זי בײַם וואָקזאַל דערזעהן און פֿון ווײַטען געחאַפּט אַ קוק אויף איהר שענעם און שוואַרצליכען פּנים, זי האָט אַ קורץ ווינטערדיג קאָפּטעל געטראָגען, האָט דאָס איהר גע-

קלײדט און בײדע טעלעגראַפּיסטען האָבען אויף איהר דורכ'ן פענסטער נאָכגעקוקט. ער האָט זיך באַלד אַװעקגעדרעהט און אַ שמועס מיט אַלי דערבאַרעמדיגען פערפיהרט. עמיצ'ן אויף צו להכעיס האָט ער דאָס געטהון, אפשר אויף צו להכעיס טאַקי איהר, דער שענער און דונקעלער, װעלכע איז ערגיץ אונטער זײנע פלײצעס געשטאַנען.

ס'האָט געבלאָזען אַ קאַלטער און נאַסער דרום־װינט. בלאָזענדיג האָט ער פערבלאָטיגט דעם רײנעם שנעע און איהם צוגאָסען אויף די בױמער, פעלדער און אַרומיגע בערג, װאו שװאַרצע ערד־פלעקען האָבען שױן ערטערװײז צו די פערװאָל־קענטע הימלען געקוקט און שטומערהײט בײ זײ געפרעגט:

— װעט איהר אונז נאָך אַמאָל בעשיטען מיט װײסען, װײסען שנעע?

די הימלען זענען אָבער זעלבסט שטום געװען, און נאָר דער פרײער װינט האָט ערגעץ אַ גריליץ פון אַרום־בלאָזענדע ראָבען בעקומען און איהם צו די פלעקען פאַר אַנ־ענטפער געטראָגען. פונ'ם צוגאַנגענעם שנעע איז דער װאָקזאַל־פּלאַץ נאַס און קױטיג געװען. דער װינט האָט איבער איהם אַ מאָדנע פּוסטקײט אַרום־געטראָגען און געקלאַפּט מיט די שױבען פון ניט־קײן־אָנגעצונדענע לאַמטערנ'ס. פּוסט און אומעדיג איז דאָ געװען, צײטענ־װײז האָט זיך דאָ אַ מענש בעװיזען: ער האָט געהענדיג זײן קאָפּ אײנגעבױגען, און דער װינט האָט זיך נאַריש געמאַכט און איהם פאַר די פּאָלעס געריסען.

און פון אַלי דערבאַרמדיגען'ס קלײנעם מױל האָבען זיך נאָך אַלץ שטילע װערטער געשאָטען. עפּעס האָט ער בײנוש'ן מיט אַ שמײכעלדיגען פּנים דערצעהלט, װעגען אַ פריץ װאָס האָט זעהר װאָלװעל האָבער פערקױפט, װעגען דעם װאָס מ'האָט דעם האָבער נאָך װעלװעלער געקאָנט אָבקױפען. און אַ המצאה'־לע אַ מאָדניטשקע האָט אַלי דערצעהלענדיג אויף־געטהון, אַ המצאה אַ עדעלע און גוט־הערציגע, װי עדעל און גוט־הערציג ער אַלײן איז געװען.

האָט זיך בײנוש אָבער צו דער המצאה ניט צוגעהערט און אַלץ געקלערט װעגען דעם, װאָס „זי" שטעהט ערגעץ אונטער זײנע פּלײצעס, װעגען דעם װאָס ס'קוקען אויף איהר

דורכ'ן פענסטער צוויי שמייכעל'דיגע טעלעגראַפיסטען.

ס'איז צוגעגאַנגען און זיך אָבגעשטעלט אויף פינף מינוט אַ נאַסער, פערדרויבערטער און קויטיגער פּאַסאַזשיר־צוג. דער ווינט האָט אין די נאַסע, פענסטער פונ'ם צוג געבלאָזען און זיך מיט די וואַגאָנעם געוואָלט שפּיעלען. נאָר די וואַגאָנעם האָבען זיך ניט גערירט און אַפילו אויף אַ רגע פון זיך דעם טרויעריגען ברוגז ניט אַראָבגעוואָרפען. קיינער איז פון די וואַגאָנעם צום וואָקזאַל נישט אַרויסגעגאַנגען, קיינער איז אין זיי ניט אַריינגעגאַנגען; און צו גלויבען איז שוין געווען, אַז אין יעדען פון זיי ליעגט אַ מת, און אַרום איהם — זיינע דערשלאָגענע קרובים, וואָס פיהרען איהם פון גאַנץ וויַיט צו קבורה...

נאָר דאָרט אין עק פונ'ם צוג, וואו זי, די דונקעלע און שענע, האָט זיך אַרום־געדרעהט, האָט זיך אַ יונגער־מאַן אַ סטודענט אויף די טרעפּליך פון אַ וואַגאָן אַוועקגעשטעלט און צוגעקלעבט צו איהר דונקעל'ן פנים דעם בליק פון זיינע מרה־שחורה'דיגע אויגען. זי האָט אויך אָפּט־מאָל אויפ'ן סטודענט געחאַפּט אַ קוק. ביינוש האָט שוין אויף איהר געקוקט און געטראַכט:

— צוגעהן צו איהר?

דער צוג האָט שוין ווידער געקלאַפּט, זיך געשווינד געשלענגעלט און איינגעזונקען אין בלייענע ניעדעריגע ווינטער־וואָלקען.

אויף דעם פּוסטען און נאַסען וואָקזאַל זענען זיי שוין ווידער נאָר אין צווייען געשטאַנען. ער אַ בעליידיגטער און אַ להכעיס'ניק — אין איין זייט, און זי, אַ יונגע שענע און אַ איבערגעלאָזענע — אין דער אַנדערער זייט.

ס'האָט זיך איהם שוין ווידער שטאַרק געוואָלט צוגעהן צו איהר, גאָר פון נאָהנט אַריין־קוקען אין איהר דונקעל'ן פנים און שטיל און פאַמעליך דערצעהלען וועגען דעם, וואָס זי האָט אויף דעם וואָקזאַל ניט געדאַרפט אַראָבקומען. נאָר זי איז נעבען איהם דורכגעגאַנגען און אַפילו איהם ניט בעמערקט. ער האָט דערפאַר די פינגער־נעגעל צו בייסען אָנגעהויבען און מיט פאַר־איבעל געטראַכט:

— געהט ער דאס ארום פוסט און פאס און האט פּוסטע מעשיות אין זינען... און אין אמת'ן: וואס איז איהם טאקי דער חלוק וועגען וועמען זי טראכט איצט — וועגען אברהם'צי־קען, וועגען דעם געזונדטען קאמסיסיאָנער, צי גאר וועגען דעם סטודענט? ס'הויבט איהם דאך ניט אן צו בעריהרען...

ערשט, ווען זי איז צוריק דורך־געגאנגען, האט זי זיך נעבען איהם אָבגעשטעלט, געמאכט א פערזאָרגטען פּנים און זיך געקלאָגט:

— סארא פוסטקייט ס'איז דא, א?

איהר פּנים איז עטוואס פערקרימט געוועז. ער האט ניט געוואוסט צי איז איהר פּנים פערקרימט איבער'ן ווינט, צי גאר דערפאר, וואס דא אויף'ן וואָקזאל איז אזוי פוסט.

— א פוסטקע? — האט ער איהר נאכגעשאָקעלט — געוויס א פוסטקע.

און אליין האט ער שוין געפיהלט, אז ער ווערט רויט, וויל ניט שמייכלען און שמייכעלט פארט.

פאר וואס האט איהם פּלוצים אויף איהר פארדראָסען?

עפּעס מיט ניט־קיין־פארזיכטיג וואָרט האט ער זי שטארק בעליידיגט. ער האט געזעהן: ס'האבין זיך אויף איהם אָבגע־שטעלט איהרע אויגען, שטאָלצע און פולע מיט גאוה. נאר באלד האט זי זיך אויסגעדרעהט פונקט אין דער זייט, פון וועלכער ס'האט געבלאָזען דער קאלטער און נאסער ווינט. עפעס האט זי געקלערט, זיך צום סוף בעשלאָסען איהם אָבצאָהלען פאר'ן וואָרט:

— ... טאקי דערפאר וויל זי איהם בעטען אז ער זאל וועגען איהר מעהר אזא מיינונג נישט האבען ... און נאך וויל זי איהם זאגען: אין איינעם א אָבענד, איז ער ביי איהר אין קאָרידאָר געשטאנען ... א נארישקייט איז דאס פון זיין זייט געוועזען... ער האט דאך גע־מעגט אין שטוב אריינגעהן. ער ווייסט דאך: ס'איז איהר שטענדיג אנגענעהם, ווען ער קומט אריין...

און איהר מיינונג וועגען די וואָקזאל־לייט ווייסט ער דאך אויך... זי האט זיי אפשר ניט וועניגער פאר איהם פיינד...

ער האט זי בעגלייט מיט די אויגען און געטראכט:

— זי האט זיי פיינד — די סוחרים און דאך איז זי צו זיי גע־

קומען און לעבט צווישען זיי. און ער ביינוש האט זיי נאך מעהר פאר איהר פיינד, און דאך אנטלויפט ער ניט פון זיי.

— און פאר וואס אנטלויפט ער טאקי ניט פון זיי? וואס ציהט איהם ביינוש'ן צו זיי? די פיער הונדערט רובעל, וואס ער האט פאר דעם גאנצען יאהר פערדיענט?

VIII.

סאמע אין סוף ווינטער, ווען פרעסט זענען שוין קליינע געשטאנען, נאר געדיכטע שנעען האבען זיך נאך טאג און נאכט אהן א אויפהער אינ'ם דונקעל'ן וואקזאל־געגענד געשאטען, איז מאיר העכט ווידער צום וואקזאל קלייען פערקויפען אראבגעקומען און זיך בעזעצט אין א היבשען חדר פון א נאהגטען פויערשען שטיבל. ווי דאס פריהעריגע מאל האט ער איצט געלר פערדיענט, פאפיראסען אהן א שעור געוויכערט און מיט די וואקזאל־סוחרים קיין איבריג ווארט געוואלט אויסרעדען. אין זיין דונקעל־זיידענעם, עטוואס אונטערגעהויבענעם פנים האט זיך קיין שום פערענדערונג געזעהן, און נאר דענסטמאל ווען זיינע צופיער אפענע אויגען האבען זיך אויף די סוחרים אבגעשטעלט, האט זיך געדאכט, אז די שנאה צו זיי און צו זייערע עסקים איז פאר דער צייט פון זיין אבשטייגען שטארקער און טיעפער געווארן. ביינוש האט אויף איהם דענסטמאל, ווי אויף א רעטעניש, געקוקט און געטראכט וועגען דער ווייטליכער אונבעקאנטער טשערניגאווער גובערניע, וואו העכט האט זיך מיט דער שנאה אנגעזויגען:

— מאדנע ברואים דארפען דארט זיין.

איינער פון די מאדנע ברואים איז דאך העכט אליין געווען: פיינד געהאט דעם מסחר מיט אלע ערדערע געפיהלען און אליין א סוחר געווען; גאנצע טעג געזעסען ביי זיך מיט צונומענע נאז־לעבער און מיט זעהר ערנסטע, גרויסע אויגען געקוקט אויף דעם רויך, וואס האט זיך פון זיין אונטערגעהויבענעם מויל געצויגען. וועגען וועמען האט ער דאס געקלערט? וועגען זיך? וועגען זיינע פערדיענסטען? צי גאר וועגען זיין קלייניקער שעניקער ווייבעלע, וואס ער האט אין טשערניגאווער גוביערניע איבערגעלאזט?

ס'איז געוועזן אונמעגליך צו טרעפען.

אונטער'ן טיש און בעט האבען זיך ביי איהם פיעל ביכער געוואלגערט. צוטרעטען זענען די ביכער געוועזן, פערשמירט און פערגאסען. ער האט זיי קיינמאל אין האנד ניט גענומען און קיינמאל וועגען זיי ניט גערעדט. נאר א מאל האבען זיך אויף זיי זיינע צופיעל-אפענע אויגען אבגעשטעלט און געדאכט האט זיך, אז זיי זאגען:

— אז ווי באלד ער אליין, מאיר העכט, הייסט דאס, וואס האט סוחרים אזוי פיינד, קען זיך זעלבסט פון סוחר'עריי נישט בעפרייען, טא צו וואס-זשע נוטצען אט די טיעף-קלוגע ביכער און וואס פאר א הילף קענען זיי די מענשען ברענגען.

— און טאקי, ווי באלד ער אליין קען זיך פון סוחר'עריי נישט בעפרייען, טא קענען צו גארנישט ברייגגען די איבעריגע פלפולים, און דאס גלייכסטע איז דערפאר צו זיצען שטיל, — אט ווי ער, מאיר העכט, זיצט, — שווייגען און קוקען ווי ס'ציהט זיך דער רויך פונ'ם האלב-אפענעם און אונטערנעהויבענעם מויל.

ביינוש האט זיך טאקי נישט געקאנט איינהאלטען און איהם געפרעגט:

— ס'איז אפילו נישט מיין עסק, דאך וויל ער איהם פרעגען: אט איז. למשל, ער — ביינוש, ער האט אפשר ניט וועניגער פאר איהם דעם מסחר פיינד, דאך קלערט ער אפילו א מלמד אין א דארף צו ווערען. און ער, — העכט, ווער פאדערט דאס פון איהם א סוחר צו זיין? ווער דארף איהם, למשל, אט דא ביים וואקזאל האבען?

און העכט האט פלוצים מאדנע גרויכע אויגען בעקומען און נישט פערשטאנען:

— וואס הייסט, ווער ס'דארף איהם דא? ער דארף זיך אליין.

גלאט א מאדנער איינפאל פון א ליטוואק! ביינוש איז מיט איהם ניט איינשטימיג געוועזן און געטראכט:

— אט דארף איהם, למשל, זיין הילצערנע ווייב נישט האבען, נו אנטלויפט ער נישט פון איהר?

ביי איציק ברוך האט ביינוש איינמאל געטראפען א

דארינקע מעדעל, וואס האט געהאט א קליין קינדערש פנים׳ל מיט הארטע אבגעשארענע האר. זי האט נאך אין איינע פון די גרויסע שטעדט איציק׳ן ליעב געקריעגען און צוליעב איהם אראבגעקומען פאר א לעהרערין אין איינע פון די נאהנטע שטעדטליך. איציק איז דענסטמאל אויף אינפלוענץ שלאף געווען, געלעגען מיט א פערבונדענעם האלז און שטארק רויטען פנים אויף דער ניעדעריגער קאנאפע און געשוויגען.

אפשר האט ער געטראכט, אז די דארינקע מעדעל געהט אומזיסט צו איהם און אפשר האט ער אן איהר גאר אינגאנצען פערגעסען, נאר געבענקט נאך יענע נעבעלדיגע און פראסטיגע טעג, אין וועלכע ער האט מארגוליעס׳עם 19-יאהריגע שענע מעדעל אויף זיין קינדערשען שליטעל ארומגעשלעפט.

ער האט שוין, הייסט דאס, די דארינקע און קליינינקע אויך ניט בעדארפט. האט זי זיך ניט-וויסענדיג געמאכט, געקומען צו איהם אלע אבענד און געשמועסט מיט זיין ברודער וואלאדיען, דעם קרייענדיגען און פריטשעוואטען סטודענט, וואס איז נישט לאנג א היים צו גאסט געקומען. דאס מעדיל האט גערעדט מיט הארץ און די דארע באקען האבען ביי איהר מאדנע געפלאמט און וואלאדיע האט געשמייכעלט מיט געלע וואסערדיגע אויגען און געוועזן צופריעדען פון דעם, וואס ער איז איצט צו גאסט א היים געקומען.

אין אמת׳ן איז דאך ביינוש׳ן געוועזן אלץ-איינס, וועגען וואס זיי רעדען און וועגען וואס זיי קריעגען זיך. ער האט טאקי אין זייערע שמועסען קיין אנטייל נישט געוואלט נעהמען און געקלערט אז צום „סאלנעטשניק”, וואס ער האט נישט לאנג געקויפט, וועט ער געוויס 150 רובעל דערלעגען און, ווער ווייסט, אפשר טאקי גאנצע צוויי הונדערט.

און ביים וואקזאל זענען שוין בינדלעך סוחרים געשטאנען און געשמועסט:

— ביינוש מאכט דאס געשעפטען.

— א?

— ער וועט זיך שוין מיט'ן „סאָלנעטשניק" אבי יאָהרען האַלטען.

— ניין, כ'מיין די הלואה, וואָס ער האָט דעם בעצעני־צער אָדון געמאַכט.

— וויים איך וואָס?! ווער רעדט פון אחסר דעה?

און אין שטאָדט האָט זיין שוויגער פּיוניאַק'ן דערטאַפּט און זיך פאַר איהר קאָפּ געריסען:

— גוואַלד! גוואַלד! ווער האָט ניט געוואוסט, אז דער בעצענעצער זעצט היינט־מאָרגען אָן!

פּיוניאַק איז באַלד צום וואָקזאַל געקומען און דאָס אויף טעלער צושמירט;

— כ'זאָג איך אידען: אחסר־דעה, מיט אַלע פּישטצי־קעם אחסר־דעה.

מילא, האָט ביינוש זיי אַלע אין דר'ערד געהאַט און אפילו ניט געוואָלט וויסען, וואָס זיי פּלאַפּלען דאָרט. דער עיקר איז געווען דאָס, וואָס ער איז צום בעצענעצער מיט גאַנצע פינף הונדערט רובעל אריין.

ער איז טאַקי צוטראָגען געווען און די פינגער־נעגעל מיט גרוים איילעניש געביסען, דענסטמאָל ווען אין מח האָט זיך דעם גאַנצען טאָג אַנ'איינציגע מחשבה געדרעהט:

— אַ שפּילכעל 500 קאַרבען?!

נאָכדעם האָט ער אברהמ'ציק'ן אויף דעם וואָקזאַל דער־טאַפּט און זיך דאָס ערשטע מאָל מיט איהם דערפרעהט: ווי קלערט ער טאַקי, אברהמ'ציק? ער איז דאָך נישט לאַנג פון דעם זעלבען בעצעניצער מיט 1000 רובעל גאַנץ אַרוים. ווי דענקט ער: ס'איז מעגליך די 500 רובל אַרויסצוחאַפּען?

אברהמ'ציק האָט זיין פּנים מאָרנע צונויפגעקוועטשט און אונטערן אויער גענומען קראַטצען מיט כח און איילעניש, אַזוי אַז ס'איז שוין צו גלויבען געווען, אַז אונטער'ן אויער איז ביי איהם אַ מסוכנ'ע צרעת פאַראַן, וואָס בייסט איהם משוגע'נער־ווייז און לאָזט איהם ניט אָטהעמען.

— ביינוש'ל, אי... אי... אי... ביינוש'ל, — האָט ער קראַטצענדיג זיך, אויף אַ מאָרנע דין קול'כעל געשריען, — ווי טהוט מען מיך פריהער נישט אַ פרעג? אַ, ביינוש'ל...

ביינוש האָט געשווינד די פינגער־נעגעל געביסען און מיט פערקערטע אויגען געקוקט אַראָב אויף אַברהמ׳ציק׳ס פּנים.

— איז דאָס געלד, הייסט דאָס, יבש?... אַ?... נו, מילא, ס׳גערט ניט אין דעם... האָט ער ווענינער מיט 500 רובל... דער עיקר איז... צי ווייסט אַברהמ׳ציק ניט: אפשר קען מען פאָרט דאָס געלד אַרויס־פּאַקען?.. אַ?.. ניין? נו, האָט ער דאָס אין דער ערד און וויל אפילו וועגען דעם נישט טראַכטען...

— נאָר וואָס אַנטלויפט איהר אַברהמ׳ציק? וואָס האָט איהר קיין צייט... וואַרט צו... ס׳ווילט זיך גלאַט אַזוי אַ ביסעל רעדען... הם, שוין אפשר טאַקי לאַנג נישט גערעדט... נו, און ווי קלערט איהר, למשל, וועגען אַזאַ מין פּלאַן: נעהמען דעם „סודיעבנעם" און איהם די „קלוניע" פאַר׳חתמ׳נען? אַ?... ס׳איז ניט קיין פּלאַן? נו, און אַ פּאָהר טהון, למשל, צום קיל־קיווער גראַף, צום שוואָגער צו זיינעם, און איהם צוקלאָגען?.. ס׳וועט אויך נישט פּועל׳ן? נו, איז דאָך במילא נישט וואָס צו רעדען... כ׳וויל אפילו דעם קאָפּ נישט ברעכען.

האָט אָבער דער קאָפּ נישט געפאָלגט און זיך זעלבסט געבראָכען.

דער „סאָלניטשניק", אויף וועלכען ס׳איז קיין קונה ניט געווען און וועלכען ס׳האָבען ערגעץ אין אַ פינסטער און שטויביג ווינקעל די מייז געטריי געגעסען, מיט דעם בעצעניצען־נאַרי־שען באַנקראָט, וואָס האָט אָהן שכל ביי איהם געלד געליגען און אָהן שכל אַנגעזעצט, האָבען זיך צו איהם אין קאָפּ פערקלי־בען און דאָרט דעם איינגעמיהטען מוח געפרעסט. ס׳איז געווען שווער צו געדענקען זיי, שווער צו פיהלען זיי אין יעדען קנייטש פונ׳ם האַרץ און נאָך שווערער איז געווען זיי צו פערגעסען און צו טראַכטען, אַז ס׳איז קיין „סאָלניטשניק" אויף דער וועלט ניט געווען און אַז דעם בעצעניצער האָט ער קיין 500 רובעל ניט געגעבען.

דאָך זענען געווען מינוטען, ווען ער האָט זיך פערגעסען, אַרומגעגאַנגען ביים וואָקזאַל און געטראַכט וועגען דעם וואָס

אַברהמ'ציק'ן איז גוט, דערפאַר וואָס קיינער האָט ביי איהם קיין געלד נישט צוגענומען, דערפאַר וואָס ער האָט אַ רעזערוואואַר, אַ שענע שטוב, געלד און דער עיקר אַ שענע און קלוגע ווייב. וועלכער ער איז ניט ווערטה. און געוואָלט האָט זיך דענסטמאָל אַז ס'זאָל אַ שטורם־ווינטיגער אָבענד זיין און שנעען בייזע זאָלען אין די אויגען פּאַטשען און אַ ווינט אַ בייזער זאָל די דרויסען־לאָדען אָן וואַנט קלאַפּען און קיינער זאָל ביי אַברהמ'ציק'ן אין בעלויכטעטען שטיבל ניט זיין, חוץ איהם מיט יענער דונקעלער און שענער, וועלכע זאָל קוקען אויף איהם מיט קלוגע אויגען, אויסהערען מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט זיינע טיעפע יסורים און זאָגען:

— איהר דאַרפט ויסען, ביינוש, איך פערשטעה אייך... כ'פיהל אָפשר צוזאַמען מיט אייך...

נאָר וואָס האָבען זיי די וואָקזאַל־לייט פון איהם געוואָלט? פאַר וואָס האָבען זיי געשמועסט וועגען איהם אין יעדער ווינקעלע? פאַר וואָס האָבען זיי פון יעדען לאָך אַרויסגעקוקט אויף איהם מיט שמייכעלדיגע און נייגיריגע אויגען און אָנגעוויזען:

— אָט געהט ער — ביינוש. אָט איז ער... ווי איך בין אַ איד.

אָט איז אַ לעצטער ווינטערדיגער פאַרנאַכט. פייכט איז דער וואַרעמער אויר, פייכט איז דער וואָקזאַל מיט די אָבגעשאָקעלטע און נאַקעטע בוימער, וואָס רינגלען איהם אַרום, פייכט זענען די מענשען'ס פּנים'ער.

ערגעץ העכער פון'ם עולם התהו קריגען זיך איבער די הימלען דער ווינטער מיט'ן פריהלינג. שמייכעלט דאָרט דער פריהלינג און בעט:

— הימלען, זייט ריין און לויטער, ס'וועט דאָך אייך נאָכדעם געוויס הנאה טהון.

בייזערט זיך דער ווינטער און ווינקט מיט זיינע ברוגז'דיגע ברעמען:

— הימלען, טהוט אייערם.

קוויינקלען זיך דאָס די הימלען און ווייסען ניט וועמען צו פאָלגען. זיי זענען טאַקי אָט לויטער, אָט וואָלקענדיג.

און אומבעשעפטיגטע מענשען פערדריסען צו די הימלען זייערע קעפּ און קלערען:

— וואו וועט זיך די זון זעצען: אינ'ם וואלקען צו אינ'ם ריינעם הימעל?

אויף דעם וואקזאל־פּלאץ שטעהען בינדלעך־ווייז די סוחרים און שמועסען נאך אלץ פון ביינוש'ן:

— סטייטש, ער איז דאך שוין באלד א קבצן, ביי איהם בלייבט דאס?!

קומט אן א פּאסאזשיר־צוג, פערגעסען זיי ביינוש'ן א ווײַלע און נעהמען זיך צום יונגען עולם, וואס לערנט ערגעץ אין פערשידענע גרויסע שטעדט און פאהרען איצט אהיים אויף יום־טוב. מען ווינקט אויף א אויסגעדארטען בחור—א עקסטערן, א בעל מרה־שחורה און מען בעקלאגט איהם:

— אוי... ארעם נעבעך, ארעם, וועה איז דער מאמען.

און ווען ס'געהט נאר אב דער צוג דערמאהנט מען זיך ווידער אן ביינוש'ן:

— שא, וואוהין פאָרט ביינוש אויף פּסח? די שווינגער זײַנע וועט דאך איהם געוויס מיט א שטעקען דורכטרייבען.

ער געהט ארום איינער אליין, בײַסט די נעגעל און טראכט:

— וואס האבען זיי צו מיר?

אלי דערבארימדיגער געהט פערביי איהם מיט א פרעמדען סוחר און קלאגט זיך צום סוחר מיט'ן דינעם ווייבערשען קול:

— שענע געשעפטען מאכט מען היינטיגע צייטען. אט איז ביים וואקזאל איינער ביינוש רובינשטיין פאראן... איהר האט שוין געהערט?... נו זעהט איהר שוין... כ'זאג אייך מ'טאר טאקי היינט ניט ארויסלאזען א קאפּיקע פונ'ם האנד.

ער איז אן א זייט געשטאנען און געטראכט:

— און ווער האט דען, חוץ פּיוּוניאַק'ן, אויף דעם וואקזאל צופויקט?

נאר פּיוּוניאַק האט זיך ניט ווײַסענדיג געמאכט און זיך, ניט ווייט פון איהם, מיט די וואקזאל־לייט געווערטעלט:

— הערט איהר, פאני דערבארמדיגער, כ'האב שוין דא וועגען אייך א סך געטראכט, אט לאזען אידען זאגען... ס'פערדריסט מיך אויף אייך ביז די לעבער... איז אבער צו אייך נאר איין עצה פאראן: אבשטעלען אייך אט דא און אבצעהלען די אמת'ע עטליכע פעטש. איהר פערשטעהט?

דער עולם לאכט געשמאק און נאר ביים גוטען משכיל און בעל־מדות שמייכלען עטוואס פערוואונדערט די אויגען.

— פעטש? — פרעגט ער, פארוואס ר' לוי?

און פיוניאק קוויינקעלט זיך און ענטפערט אויף'ן קול:

— נאר פעטש. דען געלד, זאג איך, האט איהר א שענעם טאטען האט איהר געהאט, אין געלד אדער אין כבוד ריהרט איהר קיינעם ניט אן, און א נדבה א שענע גיט איהר אויך, — איז צו אזא חצוף און עזות־פנים קיין אנדער עצה, זאג איך, ניטא: מען גיט איהם די אמת'ע עטליכע פעטש אויף שטום לשון און לאז ער געהן לאדען צום מיראוואי.

דער פרעהליכער עולם האט געלאכט און פריינדליך געקלאפט אין פיוניאק'ס פלייצעס. נאכדעם האט זיך דער געלעבטער פלוצים איבערגעהאקט און געהערט האט זיך: עמיצער פרעגט:

— נו, און ביינוש'ן, ר' לוי?

איהם אויף צוזעצעניש האט דאס עמיצער געפרעגט און פיוניאק האט זיך מיט דער שאלה דערפרעהט און באלד אבגעענטפערט:

— ע—ע, שוטה איינער, ביינוש האט זיך שוין אליין אויסגעפאטשט.

— ש־ש־שא!

ביינוש האט געהערט. עמיץ האט שטיל פיוניאק'ן געזאגט, אז ער ביינוש, שטעהט דא ניט ווייט. ער האט געפיהלט, ווי מען קוקט אויף איהם- און מען האט מורא זיך בעגעגענען מיט זיינע תרעומות'דיגע און בעליידיגטע אויגען. דאס הארץ האט זיך שוין געשווינד און מיט א וועהטאג געקלאפט און אלע מאל זיך אונטערגעטונקען אין עפעס א מאדנע הייסע און זורגע זאך. אזוי משונה און ניט פערשטענדליך איז גע

ווען דאָס, וואָס ס'קלינגט נאָך פּאַמעליך און רוהיג פּיוווניאַק'ס ווערטעלדיגער קול:

— ער מועג שוין הערען, נישט קשה. שלמה ליפּ איז שוין רייכער פּאַר איהם.

ס'האָט געקלונגען אין די אויערין אַ אומגעוועהנליך-גרויסער גלאָק. דאָס הארץ האָט שוין שנעלער און שטאַרקער געקלאַפּט און די זאַך, און וועלכער דאָס הארץ האָט זיך געבאָרען, איז שוין היימער געווען. די אויגען האָבען געקוקט מיט אַ מעלאַנכאָלישׁ-פליישיגקייט און דאָך האָבען זיי פּאַר זיך קיינעם ניט געזעהן, חוץ יענעם איינגעהויקערטען, הויכען און ווערטעלדיגען, צו וועלכען ס'האָבען זיך אומגעוועהנליך-שטאַרק געצויגען די אויגען, די הענד, דאָס אויף-געדרודערטע אָבגעבריהטע הארץ און צו וועלכען ער איז געגאַנגען פּעכט און שטאָלץ, טראָגענדיג מיט זיך אויך אַזא פּעסטען און שטאָלצען פּסק:

— נאַזשע דיר!..

ער האָט געפּיהלט, ווי זיין האַנד האָט זיך מיט כּעס און כּח אָבגעלאָזט אויף פּיוווניאַק'ס באַק און געשעפּט דעם שכור'ן טעם פון נקמה:

— און איצט געה לאָד מיך דו צום מיראָוואַי!

עפּעס האָט ער אַ מאָדנעם ענטפער דערהערט: אַ אונפערשטענדליכען אויסגעשריי פון אַ ווילדע און צורייצטע שטימע:

— אַ-אַ-אַ!

— ער האָט אָבער ניט געוואוסט, ווער ס'האָט דעם געשריי געטהון: ער — ביינוש, צי גאָר יענער איינגעהויקערטער און הויכער, וואָס האָט זיך מיט ביידע הענד ביים אויסגעפּאַטשטען פּנים געהאַלטען? ס'האָט איהם עמיצער פון הינטען ארומגעהאַפּט און איהם פּאַר די הענד געהאַלטען. ער האָט זיך נאָך אַלץ צום אויסגעפּאַטשטען פּיוווניאַק'ן געריסען און געטראַכט אַלץ איין קורצען און פער'עקשנ'טען געדאַנק:

— און היינט לאָד מיך דו צום מיראָוואַי...

גוטע פריינד זענען צו איהם אין אַ פּאָר טעג אַרום געקומען און געזאָגט:

— ביינוש! פאָהרט אָב פונ'ם וואָקזאַל.

ער האָט אין זייערע פּנים'ער געקוקט און געטראַכט וועגען פּיווניאַק'ס 25 יאָהריגען בחור, וואָס איז ניט לאַנג פון זעלנער־דיענסט געקומען. אַ געזונדטער, אַ הויכער אַ אָנגעטהונער אין אַ קורץ לייבעל מיט לאַנגע שטיוועל, דרעהט ער זיך איצט בײַם וואָקזאַל אַרום און קוקט אַרויס אויף איהם, ביינוש'ן. דער בחור האָט אַ רויט גוי'עשען פּנים, שטאַרקע פליייצעס מיט קרעפטיגע הענד. דער מוח זיינער איז קליין, צונויפגעוואַקסען און פערגרעבט. אַז מען זאָגט איהם „שלאָג!" קען ער אַ מענשען דער־הרג'ענען.

— ס'איז אַ תירוץ? מ'מוז פאָהרען.

— ס'טהוט איהם איצט אפילו אַביסעל וועה די קאָפּ, און די הענד מיט די פיס ברעכען, נאָר ס'איז אַ תירוץ?

אָט לעגט ער זיך איצט פריה שלאָפען און מאָרגען גאַנץ פריה מיט'ן 6 אַ זייגערדיגען...

האָט ער אָבער ביינאַכט, נאָך אַ לאַנגען פערוואָגעלטען דרימעל, פּלוצים דערפיהלט אַ משונה'דיגע קעלט אין אַלע אברים, אַראָבגעשטעלט אַ ציטעריגע און באָרוויסע פוס אויף דער קאַלטער פאָדלאָגע און אַרויפגעוואָרפען אויף דער קאָלדרע זיין שווערען און וואַרעמען ראָק. אָבער דער ראָק האָט ניט געוואַרעמט און ער האָט זיך אונטער'ן שווערען צודעק מיט אַלע זיינע גליעדער געוואָרפען און געקלאַפּט מיט די צעהן. פערמאַכענדיג די אויגען האָט ער שוואַך איינגעדרעמעלט און אין זינען געהאַט. אַז מ'דאַרפט שוין אָט באַלד פאָהרען מיט'ן 6 אַזייגערדיגען...

און ווי אַזוי איז ער דאָס פּלוצים שוין אין צוג אויסגעוואַקסען? אין שלאָף־וואַגאָן האָבען נאָך ליכט אין די לאַמטערנ'ס געברענט. באָרפיסע פיס האָבען דאָרט פון די פאָליצעס אַרויסגעשטעקט. ער האָט זיך אין האַלב פינסטערן ווינקעל פערשטופּט, האָבען זיך אָבער דאָרט בעקאַנטע געפונען, גע־שמייכעלט צו איהם און נעפרעגט:

— וואוהין, וואוהין פאָהרט מען דאָס, ר' ביינוש, אַ?

ס'איז געווען אונמעגליך־שווער צו הערען די שאלה און דאָך האָט ער געמוזט צושמייכלען און ענטפערן:

— מען פאָהרט... מען פאָהרט... צום טאַטען אויף פּסח פאָהרט מען.

— גאָר אַזוי?

די בעקאַנטע האָבען ניט פערשטאַנען און ער האָט נאָך אַלץ צוגעשמייכעלט. אַ מתנה פיהרט ער דאָס דעם טאַטען, אַ ביסעל נחת פון אַ אויסגעגעבענעם זוהן... און דער טאַטע אַליין... דער דרימעלדיגער, הויכער און אויסגעדאַרטער יורד און יחסן, וואָס האָט נאָך אין דעם פערוואָרפענעם שטעדטיל אַנ'אויסגעקרימטע האַלב־אײַנגעפאַלענע שטוב און אַ שטאָדט אין מזרח. ער נעהמט דאָרט מן הסתם קצבה און מתן־בסתר פון רייכע בעלי־בתים, וואָס געדענקען נאָך זיין שווער'ס עשירות... און די מאַמע זיינע, די אײַנגעהויקערטע און קלוגע אידענע, וואָס קאָן נאָך אַלץ אין די גוטע, יונגע יאָהרען נישט פערגעסען, וועט זיך די וואַרעמע טרעהרען מיט'ן פאַרטוך ווישען, אויסגלאָצען צו איהם פון צייט צו צייט אַ רויטע טרעהרענדיגע רחמנות־אויג און וועט די גאַנצע צייט אין זינען האָבען די איינציגע וועהענדע מחשבה:

— דערלעבט... רבונו של עולם...

און ערעלע יונגע־לייט מיט געוועזענע חברים, פאַר וועלכע ער האָט זיך יונגעל־ווייז בעריהמט, אַז ער וועט אַמאָל אַ גרויסער גביר זיין... און די שוויַיגענדיג־טרויעריגע קרובים פון דער ערשטער וויַיב...

אַלעס, אַלעס איז פאַראַן דאָרט, אין יענעם טייער'ן שטעדטעלע, וואוהין ער פאָהרט איצט אויף פּסח. טאָ לאָזען־זשע לפחות אָט די בעקאַנטע צו איהם נישט שמייכלען און לאָזען זיי נישט פרעגען:

— וואוהין? וואוהין פאָהרט מען דאָס, רבי ביינוש?

נאָר אין זיין קליינעם חדר'ל, וואָס אין אײַנגעהויקערטען פויער'שען שטיבל, איז שוין זעהר הייס געווען. אַ בלאַסע שיין פון אַ דונקעל'ן, קאַלטען און זעהר וואָלקענדיגען פריה-

מאָרגען האָט דאָ שטיל געֶרוהט. עֶר האָט געֶעֶפֶענט די אויגען און נישט פערשטאַנען:

— איז עֶר, הייסט דאָס, נאָך נישט געפאָהרען?

עֶרגעֶץ אין אַ לאָך, וואָס אויף דער אויסגעקריִמטער און גוט אויסגעהייצטער הרובע האָט געגריִלצט אַנ'אומרוהיגע גריל און ווילד הנאה געהאַט פון דער וואַרעמקייט. זעהר דונקעל איז אינ'ם קליינעם חדר'ל געווען, און אויך אַזוי דונקעל איז געווען דאָרט, פון יענער זייט קליינעם און פיר עֶקיג'ם פענסטער'ל, וואו דער אַלטער עפּפּעלבוים האָט זיך איִנגאַנצען געשאָקעלט און עֶמיצ'ן מיט זיינע נאַקעטע און טרויעריגע צווייגען געסטראַשעט.

עֶר האָט זיך דערמאַהנט אָן פיוויניאַק'ס קרעֶפטיגען בחור, וואָס דרעֶהט זיך אַרום בייִם וואָקזאַל, אַ קלעֶר געטהון, אַז עֶר ווערט שלאָף און צוריק פערמאַכט די אויגען. די העֶנד מיט די פיס זאָבען וועה געטהון, דער קאָפּ איז געווען שווער און היים, און דרימלען האָט זיך שטאַרק געוואָלט.

האָט אָבער דער רוח געסט פונ'ם וואָקזאַל אָנגעטראָגען, גוטהערציגע סוחרים, הייסט דאָס, האָבען זיך פאָרט דערבאַרמט און געקומען איהם טרייסטען:

— ווייס איך וואָס? ס'איז אַ קליינער אומגליק.

דער עיקר. הייסט דאָס, איז נישט דער פאַטש, וואָס עֶר האָט פיוויניאַק'ן געגעבען, נאָר דאָס, וואָס אַברהמ'ציק שמעלצט זיך, וואָס סוחרים מיט קאָמיסיאָנער'ן קוועלען און מאַכען לצנות. דאָרט ביי אַברהמ'ציק'ן, זיצען זיי און פרעגען:

— עֶר האָט דאָך שוין באַלד קיין פרוטה ניט?

וואָס איז דאָ שייך? ווער ווייסט ניט, אַז אַ צווייטער אויף זיין אָרט וואָלט בייִם וואָקזאַל צופריעדען געלעבט און זיין געלד וואָלט עֶר ניט אָנגעוואָרען און פיוויניאַק וואָלט קיין העזה ניט געהאַט?...

עֶר האָט אַ ציטער געטהון מיט אַלע הייסע גליעדער און זיך אויפגעכאַפּט.

אין זיין קליינעם דונקעל'ן חדר איז געווען שטיל און פוסט, און נאָר בייִם בעט איז געשטאַנען אַ געזונדטער און קרעֶפטיגער יונגער־מאַן און געהאַלטען זעהר אַ קאַלטע האַנד אויף

זײַן ברִיהעֶנדִיגעֶן שטעֶרן. מִיט שווערעֶ און שלאָפעֶנדִינעֶ אויגעֶן האָט עֶר צום יונגעֶן־מאַן אַרויפגעֶקוקט און געֶזעֶהן: זעֶהר אַ בּעֶקעֶנטעֶר, פרִישעֶר און פאַרבִּיגעֶר פּנִים מִיט אויך אַזאַ בּעֶקאַנטעֶן, פרִישעֶן און רוהִיגעֶן שמײַכעֶל.

— אַזוי, גאָר אַזוי? — האָט דעֶם יונגעֶן־מאַנ'ס פרִישעֶר שמײַכעֶל געֶפרעֶגט און עֶר האָט זיך שוין דעֶרמאַהנט, אַז אַזוי שמײַכעֶלט נאָר אִיצִיק ברוך און געֶעֶנטפעֶרט אִין געֶדאַנק:

— אַזוי, געֶווִיס אַזוי...

נעֶבּעֶן אִיצִיק'ן אִיז געֶשטאַנעֶן דִי דאַרִינקעֶ אָבּגעֶשאָרעֶנעֶ מעֶדעֶל און געֶקוקט אויף אִיהם מִיט דעֶרשראָקעֶנעֶ אויגעֶן.

— אָפשר זײַן ווײַב אַרויסרופעֶן? — האָט זִי אִיצִיק'ן שטִיל געֶפרעֶגט.

און אִיצִיק האָט גאָרנִישט געֶעֶנטעֶרט און נאָך אַלץ געֶשמײַכעֶלט. בּײַנוש האָט פּאַמעֶלִיך פעֶרמאַכט דִי אויגעֶן און ווִיעֶדעֶר אײַנגעֶדרִימעֶלט.

עֶר האָט זיך אויפגעֶחאַפּט, ווען אִין הדר האָט שוין אַ לאָמפּ געֶבּרעֶנט.

דעֶר וואָקזאַל־דאָקטאָר האָט מִיט קעֶלט געֶאָטהעֶמט אויף זײַן הײַסעֶן פּנִים און אִיהם אײַלעֶנדִיג אַרומגעֶטאַפּט מִיט שטעֶבּעֶנדִיג־קאַלטעֶ פִינגעֶר.

— אַ לונג־אָנצִינדונג אָדעֶר אַ טִיפוס, ווער ווײַסט אִיהם? האָט דעֶר דאָקטאָר אָבּגעֶזִיפצט.

און פאַר דִי לעֶצטעֶ ווערטעֶר האָבּעֶן זיך נִישט דעֶרשראָקעֶן נִישט עֶר, נִישט אִיצִיק און נִישט דִי דאַרִינקעֶ אָבּגעֶשאָרעֶנעֶ מעֶדִיל. נאָר בּײַ וואָלאָדיעֶן האָבּעֶן זיך אויף אַ רגע צושפּרײַט דִי געֶל־וואַסעֶרדִיגעֶ אויגעֶן און באַלד ווִיעֶדעֶר אָנגעֶפאַנגעֶן צו שמײַכלעֶן.

IX.

אִין דרויסעֶן אִיז שוין ווִיעֶדעֶר וואַרעֶם געֶווען.

אַרום־טאַנצעֶנדִיג אויף דִי קרומעֶ צווײַגעֶן פונ'ם מִיט זונעֶן־

שטראַהלען בעגאָסענעם עפּפּעלבוים, האָבען זיך די פויגעלאַך משמח געווען מיט דעם נייעם פריהלינג. פאַר גרויס נחת האָבען זיי געפּישטשעט, געשפּרונגען און זיך געהוידעט אויף יעדעם דינעם און פייכטעם צווייגעלע.

דורכ'ן אָפענעם פענסטער האָט זיך געזעהן ווי דער בעל-הבית — דער פויער — שפּאַנט דאָרט אַרום אין סעדעל אָהן אַ היטעל, בעטראַכט יעדעם יונגעם בוימעלע, טהוט דאָס אַ שאָקעל און פּרובט צי ס'האָבען דעם נישט געשאַדט די ווינטער-דיגע פרעסט. זיינע גרויסע צוויי הינד, האַריגע, אויסגעפּאַשע-טע און זאַטע, זענען איהם פאַמעליך נאָכגעגאַנגען טריט ביי טריט, געחאַפּט דרך־אגב אַ הונדטעשען שפּיל, זיך געיאָגט, געראַנגעלט, געביסען אַלץ אויף צו כלומר'שט. אויפ'ן עק גאָר-טען האָבען זיי אַ פרעמדען חזיר בעמערקט און זיך געלאָזט צו איהם ביידע מיט אַמאָל, לויפענדיג געשווינד איבער די שוואַרצע שטיקער פון דער פייכטער גאָרטען־ערד. דערזעהענ-דיג די הינד נאָך פון וויטען, האָט דער חזיר פון שרעק פער-געסען דאָס אָרט, וואו דער הילצערנער פּלויט איז נידעריג און זיך געלאָזט לויפען אין אַנ'אַנדער זייט. באַלד אָבער האָט ער דערפיהלט, אַז די הינד האָבען איהם געפּאַקט פאַר זיינע לאַנגע אויער'ן, און אויפגעהויבען אַנ'אומגעלומפּערטען חזיר'שען געפּיל-דער.

און דאָ האָט ´דער פויער גערעדט צו זיך אַליין. דער-זעהן, אַז ביינוש שטעהט ביים אָפענעם פענסטער'ל און זיך פאַר איהם פערשעמט.

ביינוש האָט זיך פאַמעליך אָנגעטהון און דאָס ערשטע מאָל נאָך דעם שלאַפקייט אַרויסגעגאַנגען אין דרויסען.

אַזוי וואַרעם און שען איז שוין געווען. און די הימלען זענען שוין געווען פערחלומ'ט און בלוי, און אַ זון אַ פערחלומ'טע האָט זיך שוין אין זיי געלויכטען און געמאַכט קינדערשע חנ'דעלעך, גלייך ווי עמעץ וואָלט צו איהר שמייכלען און צמאָקען מיט די ליפּען.

ער איז געשטאַנען די הענד אין די קעשענעס און גע-קוקט.

אַ שמאָלע און אויסגעטרעטענע סטעשקעלע האָט זיך גע-

דרעהט צווישען צוויי זייטען האלב־פערטריקענטע שטיקער־בלאַ־טע און פערפאלען געוואָרען ערגעץ אין גראָבען, וואָס ביים וואָקזאל.

— צום וואָקזאל געהן? — האָט ער געקלערט.

ער האָט זיך געגעבען אַ טאַפּ פאר זיינע מאָגערע באַקען און בעטראַכט זיינע אָבגעשוואַכטע דארע הענד; ארויסגענומען פּאַמעליך דעם טאַש און איהם מיט צווייפגעדריקט־ציטעריגע פינגער נאָך אמאל איבערגעלעגט.

— אַ תכלית, — האָט ער אָפגעזיפצט — אַ שענער תכלית.

ער איז געגאַנגען פּאַמעליך, ווי אַ קליין קינד, וואָס האָט זיך נישט לאַנג געהן אויסגעלערנט, און געקוקט אראָב, וואו זיינע טריט האָבען געמאַכט סימנים אויף דער ווייכער ערד. ארום איז געווען רוהיג און שטיל. מיט אַ רוהיג שטילקייט האָט זיך צוגאָסען די שיין פון דער זון און ליעבליך געוואָרעמט די קליינע צוואָרפענע שטיבלעך.

אונטער די ווייכע זונען־שטראַהלען האָבען די שטיבלעך געחאַפּט אַ בייטאָגעדיגען דרימעל און דרימלענדיג זיך צוגעהערט צו יענע קלעפּ פונ'ם שמיעד, וועלכע האָבען ערגעץ וויים דער־צעהלט דער שטילקייט אלץ איין לאַנגזאַמע און טרויעריגע מעשה:

— אַ מעשה מיט אַ דערשלאָגענעם.

— אַ מעשה מיט אַ אומגליקליכען.

— אַ מעשה מיט אַ טרויעריגען, וועלכער האָט דורך שוויים און שווערקייט זיין פּרנסה בעקומען.

נעבען וואָקזאל האָט איהם אָנגעיאָגט אברהמ'ציק קויפמאַן, איהם אַ קניפּ געטהון הינטען ארום און מיט גרויס איילעניש אריינגעשריגען אין זיין אויער:

— ביינוש, אפשר אַ גמילות־חסד'ל, אַ?

און בשעת ביינוש'ס דארע באַקען האָבען זיך פּאַמעליך פערקנייטשט מיט אַ שלאָפען שמייכעל, איז שוין אברהמ'ציק געשווינד געלאָפען מיט אַנ'איבערגעשראָקענעם קאָמיסיאָנער און האלב ערנסט, האלב מיט לצנות צו איהם געטענה'ט:

— נו, בהמה, האָסט דו אָהן מיר נישט געקאָנט מודיע זיין דעם נאַטשאַלניק?

און בײנוש האָט נאָך אַלץ געשמײכעלט און געהאַלטען צו איהם אויסגעשטרעקט זײַן שוואַכע און דאַרע האַנד.

באַלד זענען געגען איהם פּנים׳ם וואָקזאַל אָנגעקומען צווײ בעקאַנטע קאָמיסיאָנערן.

זײ האָבען זיך נעבען איהם נישט אָבגעשטעלט, אַפילו נישט בעגריסט, נאָר געוואָרפען אַ שווײַגענדיגען בליק אויף זײַן בלאַס און אויסגעדאַרט פּנים און אונטער זײַנע פּלײצעס שוין געשמועסט וועגען איהם אויף׳ן סוחר׳ישען לשון:

— נו, וואָס זאָגסט דו?

— וואָס זאָל איך זאָגען?

— דורך טהיר און דורך טויער׳ן, אַ?

— וואָס פרעגסט דו?

און ער איז געגאַנגען ווײַטער מיט קלײנע און שוואַכע טריט. דער שלאַפער שמײכעל האָט זיך פון זײַן דאַרען פּנים פּאַמעליך אַראָבגערוקט און זיך פערביטען אויף אַ ביטערע מינע פון קלײנקײַט און געפאַלענקײַט. עפּעס האָט ער נישט פערשטאַנען און אַלײן נישט געוואוסט וואָס ער פערשטעהט נישט. אַרעם איז אַרום געווען פּשוט און געוועהנליך, אַלעם האָט ווי געוועהנליך גערוהט מיט אַ שטילען עטוואָס פערחלום׳טען געזיכט און זיך שטיל געהילט אין דער ליכטיגקײט פון דער גרויסער מערב־זון.

ס׳איז שוין געווען נאָך דעם אָבגעהן פון די בײַטאָגעדיגע צוגען.

אויפ׳ן לעדיגען וואָקזאַל־פּלאַץ האָבען דאָ און דאָרט אַרומגעטאַנצט פויגעלאַך. זײ זענען געשפּרונגען פון איין אָרט אויפ׳ן צווײטען און צײַטענווײַז געפּיקט בײַ זיך אונטער די פליגעלעך.

פיער יונגע סוחרים זענען דאָ געזעסען אויף אַ באַנק, זיך געוואַרעמט געגען דער אָבגעהענדער רויטליכער מערב־זון און האָבען געשמועסט פון מסחר, פון סוחרים און פון שענע יונגע ווײַבלעך.

אָט האָט איינער פון זײ איהם בעמערקט, אַ שמײכעל

געטהון צו די איבעריגע און באַלד אַראָבגעלאָזט די אויגען. און אַלע האָבען שוין געקוקט אויף איהם און איהם בעטראַכט מיט אַ שטום־סוחרישען שמייכעל.

ער האָט אַראָבגעלאָזט די קאָפּ, געמאַכט עטליכע טריט און שטעהן געבליעבען פאַר דעם מיטעלסטען גרויסען און פיערעקיגען פענסטער פון דעם צווייטען קלאַס. מיט קאָרטען אין די הענד זענען דאָרט אַרום אַ טיש געזעסען עטליכע פרעמדע סוחרים, פּיוניאַק, שלמה'קע פּערל און דער קאָמיסיאָנער מיט'ן געזונדטען פּנים און גרויסע פעררעהטע וואָנצען. אַ רוהיגקייט איז געלעגען אויף זייערע פּנים'ער, אַ רוהיגקייט פון מענשען, וואָס האָבען זיך נישט לאַנג אויסגעשלאָפען, געטהון אַ געשמאַק'ן געניץ, טראַכטענדיג: עט, וועלען מיר אפשר חאַפּען אַ קערטיל.

נאָר אָט האָט פּיוניאַק אַ וואונק געטהון צום פענסטער. אַלע האָבען זיך אומגעקוקט און איהם בעטראַכט מיט אַ שמייכעל. ער האָט זיך אַוועקגעדרעהט פונ'ם פענסטער און איז געגאַנגען צוריק אַהיים, געשפּאַנט צוריק מיט די זעלבע פּאַמעליכע און שוואַכע טריט, מיט וועלכע ער איז ניט לאַנג צום וואָקזאַל געקומען.

ער איז געלעגען אין בעט און געטראַכט, אַז ער האָט איצט פערקריינקט די לעצטע געלד, אַז ביי אַברהמ'ציק'ן איז שוין אָפען דער באַלקאָן, אויף וועלכען מען טרינקט איצט לאַנגזאַם טהעע און מען וואַרעמט זיך געגען דער רויטער פערגעהענדער זון.

ס'איז אַריינגעקומען וואָלאָדיע מיט זיינע גאָלדענע קנעפּ און וואַסערדיגע אויגען. ער איז לאַנג געזעסען נעבען איהם. לאַנג געשמייכעלט מיט זיינע וואַסערדיגע אויגען און לאַנג דערצעהלט, אַז איציק לערנט שוין ווידער ערגעץ אין די גרויסע שטעדט, אַז די קליינע אָבגעשאָרענע מעדיל וויל שוין אויך אין יענע שטעדט פאָהרען, אַז אַברהמ'ציק'ס ווייבעל איז אַ שענע און חנ'עוודיגע, און דערפאַר האָט חשק צו איהר ער, דער קלייענדיגער מיט די געלע־וואַסערדיגע און תמיד שמייכעלדיגע אויגען.

אין עפּעס וואָס האָט זיך וואָלאָדיע פּלוצים דערמאָנט אויפגעשפּרונגען מיט אַ פאַרביג־קוועלענדיגען פּנים און אָנגעהויבען געשווינד און פיעל מאָל דערמאַהנען דעם נאָמען פון אַברהמ'ציק'ס שענע ווייבעל און אויך דעם נאָמען פון יענעם הויכען און געזונדטען קאָמיסיאָנער, וועלכער האָט געהאַט פערדרעהטע וואָנצען מיט אַ נאַרישען און שענעם פּנים.

— אָט אַ מזיק! — חאָט זיך וואָלאָדיע אויפ'ן קאָמיסיאָנער געוואונדערט — ער האָט געלעגט דעם קאָפּ, איהר פערשטעהט?

אַזוי? — האָט ביינוש געפרעגט.

און דענסטמאָל ווען ער האָט נעקלערט, אַז יענער, וועלבער האָט זיין קאָפּ געלעגט און זיין ציעל דערגרייכט, דרעהט זיך איצט רוהיג אַרום אויפ'ן וואָקזאַל־פּלאַץ און געהנעצט פון צייט צו צייט מיט אַ שטאָלצע און זיכערע מיינונג וועגען זיך, — האָט איהם שוין וואָלאָדיע געקיצעלט אונטערן אָרעם, געוואונקען צו איהם מיט אַ צוגעמאַכט אויג און געפרעגט:

— נו, און איהר ביינוש'ל, אַ? טצצצ!... טצצצ!...

ער האָט זיך פּלוצים דערמאַהנט, אַז איהר — דער זעלבער — האָט ער פיעל מאָל דערצעהלט וועגען זיך, וועגען זיין מאוס'ע און שלאָפּע ווייב און געפיהלט אַ טעמפּען וועהטאָג פון חרטה און בושה.

ס'איז שוין אין חדר געווען האַלב דונקעל, שטיל און רוהיג. דורך דעם אָפּענעם פענסטער האָט פון דער הימעלבלויער הויכקייט אַריינגעקוקט אַ ריינע, ווי נאָר וואָס אויסגעבאָדענע, לבנה און אויסגעזעהן, ווי זי האַלט אין מיטען אַ חקר'ניש־טרויעריגען געדאַנק. מיט דרך־ארץ און כבוד האָבען צו איהר אַרויפגעקוקט די פערשטיינערטע שפּיצען פון די אָבגעגילדטע נאָהנטע און ווייטע בוימער און אַלץ געוואַרט אויף דעם מאָמענט, ווען די לבנה וועט זיי דעם סוד פון טרויער און עביגע מרה־שחורה מגלה זיין. נאָר די לבנה איז אַלץ געווען פערטיעפט אין הימעל־זאַכען, געשטאַנען אויף איין אָרט און געקלערט.

ערגעץ נישט ווייט זענען אַ גאַנצע מחנה הינד מיט אַ מאָל אָנגעפאַלען אויף אַ דורכ'געהער. די הינד האָבען זיך אַרום איהם געטראָגען מיט רציחה, מיט כעס און מיט ווילדע גוואַלדען, גלייך ווי עס וואָלט געווען דער איינציגער גזלן, אויף וועלכען זיי וואַרטען שוין דאָ פון יאָהרען, פון יאָהרען.

ס'האָט זיך געהערט ווי דער דורכגעהענדער שרייט און טרייבט זיי פון זיך אַוועק, ווי איינער אַ הונד האָט פון איהם געחאַפּט אַ געשמאַק'ן קלאַפּ און איז מיט אַ טרויער־קלאָג אַוועקגעלאָפען אין אַ זייט.

ס'איז ווידער געוואָרען שטיל און רוהיג.

אין דער טיפענישׁ פון אַ פינסטער'ן ווינקעל האָט זיך נאָך אַלץ געוועבט וואָלאָדיע'ס פנים; ס'האָט זיך געדאַכט, אַז ער ווינקט דאָרט מיט אַ צוגעמאַכט אויג, לאַכט פון צווישען צונויפגעדריקטע צעהן און פרעגט:

— נו, און איהר, ביינוש'ל, אַ? טצצצ!... טצצצ!..

אין דרויסען האָט עמעץ ווי אַ קרעל נעטהון די וואַנד, געמאַכט עטליכע שטילע טריט צום פענסטער און באַלד אַריינגערוקט אינוועניג אַנ'איבערגעדעקטען מיט אַ שוואַרצען שאַל קאָפּ. ער האָט זיך מיט אַמאָל אויפגעהויבען און דערזעהן אַברהם'ציק'ס ווייבעל. אין איין רגע האָבען זיך אין זיין קאָפּ צוזאַמען געקליבען פיער אָבגעריסענע געדאַנקען וועגען איהר מיט'ן קאָמיסיאָנער און מיט אַ מאָל פערטומעלט דעם מוח. עפּעס האָט זי געפרעגט מיט איהר געוועהנליכען דינעם און אַנגענעהמען קול, נאָר ער איז געוועזן צוטומעלט און ניט געהערט.

— וואַרט, — האָט ער זוכענדיג עפּעס געשווינד מיט די הענד אויפ'ן טיש געמורמעלט — אַט וועל איך דעם לאָמפּ אָנצינדען

אָבער ער האָט אויפ'ן טיש גאָרניט געפונען און דעם לאָמפּ ניט אָנגעצונדען. אין דער דונקעלהייט, וואָס אין חדר, האָט ווידער גערוהט אַ שטילקייט, זיך געטולעט צו די ווענד און זיך אַלע מאָל דורכ'געשניטען מיט איהר טרויעריגען עטוואָס אַראָבגעלאָזטען קול:

— אַזוי שען איז שוין די נאַכט, אַזוי וואַרעם און שטיל... שטיל...

וועגן עפּעס־וואָס האָט זי דערצעהלט לאַנגזאַם און שטיל; וועגן אַ מענשענס אַנטלאָפענעם לעבען, וועגן איהר'ן אַנ'אײגענעם האַלב־דונקעל'ן חלום, וועלכער האָט זי לאַנג גענאַרט און איז צום סוף נישט מקויים געוואָרען.

אַרום האָט אַלעם געשוויגען און זיך אײנגעהערט מיט בענקשאַפט און געפיהל. די פערחלומטע לבנה האָט זיך אין דרויסען נאָהנטער צוגערוקט, אַרײנגעוואָרפען איבער איהר אַראָבגעלאָזטען קאָפּ אַ געלע און בלאַסע שײן און האַלב פערקלערט געהערט וואָס דאָס װײַבעל אינ'ם שאַל דערצעהלט:

— ...װײַט־װײַט ליעגט דאָס אונזער שטעדטעל. אויפ'ן שפּוע פון אַ באַרג ליעגט דאָס... אַ גרויסע לבנה שײַנט שוין דאָרט איצטער געוויס, און די זשאַבעס שטעקען שוין דאָרט די קעפּלאַך פונ'ם טײַך־בלאַט אַרויס און קוואַקען אויף דער לבנה קוקענדיג... און דאָס וואַסער קלאַפּט שוין דאָרט מיט גערויש און דרעהט די מיל־ראָד וואָס אין טהאָל... און אינגעלאַך שפּיעלען זיך שוין דאָרט מיט'ן פרישען שטויב... וואַרפען דעם שטויב אין דער הויך און שרײַען, וואַרפען און שרײַען...

זי האָט זיך פּלוצים פונאַנדערגעלאַכט אויפ'ן קול און שטיל געבליבען. מיט אַמאָל איז אַרום געוואָרען שטאַרק רוהיג און נודנע. פון אַ ווינקעל האָט זיך אָנגעהויבען אַרויסרוקען עמעצענס אַ לאַנגער שאָטען און באַלד נעלם געוואָרען. נאָכדעם האָט זיך געהערט, ווי נים ווײַט אין סעדיל יאָגט זיך אַ הונד נאָך אַ צורײַצטער קאַץ, ווי די קאַץ אַנטלויפט און דראַפּעט זיך געשווינד אַרויף אויף אײנעם אַ נאָהנטען בוים.

— עחחח! — האָט עמעץ נאָהנט אַ טיעפען זיפץ געטהון.

בײַנוש האָט זיך ווי פון אַ שלאָף אויפגעחאַפּט, עפּעס וואָס מפקיר געוועזן און אויף דעם אַוועקגעמאַכט מיט דער האַנד!

— עט!...

נאָר זי האָט שוין דערצעהלט פון זײַנעם אַ קראַנקען

אינטערעס. וועגען זײן שלאפקײט האט זי דערצעהלט, וועגען דער ווײב וועלכע איז צו איהם דענסטמאל פונ'ם שטעדטעל געקומען:

— אפגעווען צווײ טאג און אלײן קראנק געווארען... געגאנגען ערגעץ, געפאלען און אין חלשות געבליבען.

זײ זענען שוין בײדע געגאנגען אויף דער שמאלער און מיט לבנה-שײן בעגאסענער סטעזשקע, וואס האט געפיהרט צום וואקזאל, געגאנגען פאמעליך טריט בײ טריט און בײדע געקוקט אראב.

ס'האבען געגלאנצט פײכטע גרינע דעכער. ס'האט ערגעץ מאדנע געגרילצט א פערבלאנזשעטע נאכט-פויגעל און רויט-גרינע לאמטערנס, וואס אויף דער דריטער ווערסט, האבען פון ווײטען אבגעגעבען א גרוס פון מענשען, וועלכע שלאפען נישט בײ-נאכט.

— איהר פערשטעהט? — האט זי זיך מיט א זיפץ גע-קלאגט — אלעס האט מיך ליעגען געזאגט און איך בין א נאר געוועזען און געגלויבט; האב איך נאכדעם אלײן ליעגען געזאגט האט מען מיר אויך געגלויבט... דארפט איהר דאך וויסען: אלײן בין איך אויך מאוס ארײנגעפאלען: ליעב געהאט אײנעם און חתונה געהאט פאר א צווײטען. נאר וואס איז דא שייך?... אויפ'ן וואקזאל שמועסען דאך שוין פון מיר ווײבער...

ענטגעגען איז פלוצים אנגעקומען א גרויס-שטעדטיגער סוחר, וואס איז נישט לאנג צום וואקזאל אראבגעקומען. זײ האבען זיך אבגעשטעלט. דער סוחר האט פאמעליך די בריל פונ'ם נאז אראבגענומען, זײ אויסגעווישט לאנגווײליג, געלאכט און דערצעהלט, אז ער געהט איצט собственно говоря צו זײ צו איהר און צו אברהם'ציק'ן: הײסט דאס, אז ס'איצט בײם וואקזאל אומעטיג און ס'ווילט זיך אין קארטען שפיעלען. נאכדעם האט ער די בריל צוריק אנגעטהון, ארומגעקוקט בײנוש'ן פון קאפ ביז די פיס, זיך ווי איבערצײגט אז ער איז קײן מענש ניט און געזאגט צו איהר:

— קומט.

און זי האָט זיך שוין מײן אויף איהם נישט אַרומגעקוקט און ערגעץ אײועקגעגאַנגען מיט'ן גרויס־שטעדטיגען סוחר.

ווען זײ זענען פון די אויגען נעלם געוואָרען האָט ער גלאַט אַזוי אַ זיפץ געטהון און פאַמעליך אײועקגעשפּאַנט צו זיך אַהײם.

וואָלאָדיע איז איהם פּלוצים ענטגעגען געקומען, שווער געאָטהעמט און אין איילעניש געפרעגט:

— ז'איז געווען דאָ, נעבען אייער פענסטער?

און אַז ער האָט געענטפערט יאָ, האָט וואָלאָדיע שוין ווידער צו איהם מיט אַ צוגעמאַכט אויג געוואונקען, געקיצעלט און געפרעגט:

— נו, און איהר ביינוש'ל, אַ? טצצצ!.. טצצצ!..

X.

גאַנצע טעג האָט ער אין זיין קליינעם חדר'ל אַרומגעשפּאַנט און געשוויגען. אַלעם אַלעם איז שוין אונטער די פלייצעס געבליבען; ס'איז שוין אפילו איבעריג געווען וועגען דעם צו קלערען. האָט ער נאָר געקלערט וועגען דעם, וואָס מענשען איז גוט און איהם איז שלעכט. צום וואָקזאַל איז ער נישט געגאַנגען, נישט דערפאַר וואָס ער האָט זיך פאַר עמעצען געשעמט, נאָר דערפאַר וואָס ער האָט די סוחרים נישט פערגונען:

— זײ, וואָס מאַכען געשעפטען, קויפען און פערקויפען, קוקען דאָך אויף זײן אויסגעדאַרטען פּנים און האָבען הנאה פון דעם, וואָס אויף איהם איז אַ רחמנות.

אין איין אָבענד, ווען ער איז אַנ'אומבעמערקטער ביים וואָקזאַל געשטאַנען, האָט ער געהערט ווי סוחרים רעדען וועגען איהם:

— ווער, ביינוש? ער רעדט שוין צו זיך אַליין.

עמעץ אַ סוחר האָט געוואָלט זיך פונאַנדער לאַכען, נאָר אַ צווייטער האָט איהם געשטערט און זיך געשוואָרען:

— מענש איינער, אַנ'אויסגעטראַכטע מעשה דערצעהל איך דאָס דיר?

מען האָט דאָרט געדרונגען, אַז ער איז שוין אפשר ניט ביים גאַנצען שכל. און פּיוניאַק האָט נאָך דערצעהלט וועגען

דעם משפט מיט'ן פאטש, וואס וועט אין גיכען זיין און זיך בעריהמט:

— אָט וועט איהר זעהן... ניין איילען אין דר'ערד וועל איך איהם בעגראָבען. ער האָט זיך אוועקגעדרעהט און נישט געוואָלט וועגען פּיוניאַק'ן טראַכטען.

און דער משפט איז געווען

פונקט אום ערב שבועות איז ער אויסגעפאַלען און מיט געבראַכט די סוחרים א פרעהליכען גערודער.

דאָרט, אין עק „קאַזאַניע" דאָרף, וואו דעם „מיראָוואָי סודיא'ס" ווייסע און נאָר וואָס אָבגעקאַלכטע שטיבעל האָט זיך איינגאַנציען אינ'ם געדיכט-פערוואַקסענעם גאָרטען בעהאַלטען, האָט שוין שטאַרק מיט גרינס און מיט ערב שבועות געשמעקט. די בליהענדע בוימער האָבען, ווי פרישע כלות, אויף דער גרינער ערד געקוקט און זי פערדעקט פון דער שפּאָגעל נייער זון, וואָס האָט אונטער זיי ליכטיגע פאַרמלאָזע פלעקען געוואָרפען. ס'איז געווען עלף דער זייגער פריה. בעיגנוש איז אָן א זייט א פער־באַהאַלטענער געשטאַנען און געזעהן ווי אַלע מאָל פאָהרט צו א נייע פוהר מיט נייע סוחרים־עדות. ער האָט אויף זיי נישט גע־וואָלט קוקען און זיך פערטראַכט.

אברהמ'ציק האָט איהם דאָ געפונען, אריין־געוואָרפען אין איילעניש א פּאָר ווערטער, וועלכע ער האָט נישט פער־שטאַנען און באַלד נעלם געוואָרען. און דאָרט נישט ווייט האָ־בען זיך די סוחרים, ווי אויף א ערב־יום־טוב'דיגען ברית מורז געווען און געפרעגט איינער ביים צווייטען:

— נו, וועט מען דאָס א ביסעל גיכער מאַכען?.. ס'איז דאָך עפּעס ערב יום־טוב.

דאָרט, ביי זיי אין דער היים, זענען שוין די טהירען אָפען געווען און די פיש האָט מען שוין אויפ'ן פיש־ברעטעל געהאַקט און קינדערלאַך האָבען שוין גרינע מגן־דוד'ס אין די אויפגערוימטע חדרים צוהאָנגען.

אָבער דער „מיראָוואָי סודיא" — א בייזער אָבגעדינטער גענעראַל — האָט זיך ניט געהיילט, זיך לאַנג דערפרעגט ביי

יעֶדען עֵדות און יעֶדען עֵדות מוסר געֶזאָגט. דער משפט האָט זיך ביז פאַרנאַכט פערצויגען.

די עֵדות האָבען ווי מורא געהאַט אַז דער בייזער אָבגע־דינטער גענעראַל וועט זיי אַלע פונ'ם וואָקזאַל פערטרייבען. זיי האָבען דערפאַר פערפלאָנטעטע דבורים געשאָטען, געענטפערט ניט אויף דעם, וואָס מען האָט זיי געפרעגט און דאָס רוב זיך אָבגעזאָגט פון עֵדות זאָגען:

— מיר ווייסען ניט... מיר האָבען אַליין נישט געזעהן... מיר האָבען געהערט.

דער „מיראָוואָי" האָט זיך געבייזערט אויף זיי און אויף פּיוניאַק'ן, געשריען, אַז ער וועט זיי אַלעמען אין תּפיסה איינזעצען, און דאַך האָט ער צום סוף 2 וואָכען תּפיסה צוגעפּסק'ענט ביינוש'ן — דעם אויסגעדאַרטען מרה־שחורה'ניק, וואָס האָט געהאַט אַ שטאַרק בלאַסען פּנים מיט פערטריקענטע ליפּען.

די סוחרים און מעקלערס זענען שוין צופריעדען געווען פון דעם, וואָס דער משפט האָט זיך שוין סוף סוף געענדיגט, זיך אין איילעניש אויפגעזעצט אויף די בעל־עגלה'שע בריצשקעס און מיט פערשפּעטיגטע פּנים'ער צוגעבּרומט:

— נו, נו...

און די בעלי־עגלות האָבען די פערד צופיעל געשמיסען און זיך געשוואָרען:

— פערשפּעטיגט די באַד, ווי איך בין אַ איד. וויאָ־אָ־אָ!

ס'האָט זיך געזעצט די זון.

ביינוש איז שוין נעבען דעם מיראָוואָי'ס שטיבעל איינער אַליין געשטאַנען און די נעגעל געביסען. נישט אין שטעדטיל, נישט צום וואָקזאַל האָט זיך געגלוסט פאָהרען. אָט דאָ, ביים אָבגעקאַלעכטען שטיבעל, וואָלט ער אפשר געשטאַנען לאַנג־לאַנג, געטראַכט און געביסען די נעגעל.

— עט, וועט ער בעסער שוין פון דאַנען געהן די צוויי וואָכען אָבזיצען.

און שפּעטער מיט אַ האַלבע שעה איז ער שוין מיט צוויי צוגעשטעלטע פויער'ן אויף דעם וועג, וואָס צום שטעדטל געגאַנגען. אַ ריינער בלויער הימעל האָט זיך פון אויבען געצויגען, גרינע פעלדער זענען פון ביידע זייטען וועג, ווי אונגעווע־נליך

גרויסע פליגעל, געלעגען און אינ'ם בין־השמשות'דיגען אויר האט געשמעקט מיט אבגעשניטענע גראז. איינער פון די צוויי פויער'ן האט זיך די נאז נישט שען אויסגעשנייצט און א זאג געטהון:

— נו, גיבער דארט, מאך פיס... ס'איז שוין נאכט.

און ער האט ניט געהערט און פערטראכטערהייט געקוקט אהין, וואו א פערשפעטיגטער פויער איז נאך מיט פערד און וואגען אויף זיין פעלד געשטאנען. זיינע ליפען האבען זיך געשאקעלט און שטיל געשעפטשעט:

— פינף הונדערט...

ער איז געזעסען אין א פערשלאסענעם פירעקיגען שטיבעל, וואס נעבען פריסטאווס הויז, געזעסען א אבגעשוואכטער און מרה־שחורה־דיגער, ווי אנ'אבל, און געטראכט וועגען יוזעפ יאנגעשפאלסקין: „געווען א יונגער מאן צו לייטען, א שטיק אינטעליגענט, געהאט היבשע עטליכע טויזענדטער, א שעהן ווייב מיט אויך א זעלבע שעהבינקע 2 מעדלאך און געלעבט ווי א גראף. האבען זיך אבער די געשעפטען פערדרעהט ביי איהם... און מענשען האבען אויפגעהערט צו שמייכלען איהם אין פנים. און צוליעב וואס זאלען זיי טאקי צו איהם שמייכלען? זיי האבען קיין קבצן קיינמאל ניט געזעהן?

„פאהרט יוזעפ איינמאל אב אין א גרויסע שטאדט, פערפאהרט אין דער שעהנסטער אכסניה, לעגט זיך שלאפען... און גאנץ פריה עפענט מען די טהיר פון זיין חדר אויף און מען, זעהט: יוזעפ העננט אויף א שטריקעל. האט דאך יוזעפ א שעהנע ווייב מיט שעהנע צוויי קינדער געהאט. זיי האבען נאך איהם געקלאגט. אבער ער—ביינוש, ווער וועט נאך איהם קלאגען?..

סיי ווי סיי זאגט מען שוין דאך, אז ער איז אביסעל צומישט.

„אבער דער עיקר איז נישט דאס, דער עיקר איז צי יוזעפ'ס דעה איז די ריכטיגע געווען, ער קען דאס ניט ארומקלערען, דען דער קאפ... דער קאפ איז ביי איהם צושלאגען און דער מוח צוגעפרעסט און דאס הארץ, דאס הארץ איז טרויעריג און פיהלט אז אברהמ'ציק'ן איז דארט גוט און פרעהליך".

דאָרט פון יענער זײַט פּיערעקיגען פענסטערל זענען יום־טוב'דיגע שטאָדט־מעדלאַך אַלע פאַרנאַכט פאָרוים דער שטאָדט געגאַנגען זײ האָבען געהאַט פּרישע פּנים'ער, וואָס האָבען געשמײכעלט און בײַ איהם זענען די אויגען רויט און הײם געוועזען און די ליפּען פערטריקענט און בלאַס.

ער האָט געדאַרט פון טאָג צו טאָג, צײַטען־ווײַז גע־פּרובט אַ הוסט טהון און זיך געטאַפּט פאַר דער אויסגעדאַרטער ברוסט. ער איז דאָך אַלע מאָל אַזוי טײַער געווען, און איצט... וואָלט ער, למשל, פּלוצים קראַנק געוואָרען, וואָלט ער, למשל, די סאָחאָטקע בעקומען...

אין אײן אַ פאַרנאַכט, ווען מ'האָט איהם פון דער קוטי־גער, פּיערעקיגער קאַמערל אַרויסגעלאָזט און איהם געזאָגט, אַז ער מעג שוין געהן וואוהין ער וויל, איז שוין בײַ איהם אַ פאַרטיגער פּלאַן אין קאָפּ געווען. ער האָט צוגעוואַרט ביז אין דרויסען איז שוין אין גאַנצען דונקעל געוואָרען און געדונגען אַ פוהר צום וואָקזאַל.

אָבער דער מוח זײַנער איז שוין זעהר מיעד פון טראַכטען געווען און זיך אָבגעזאָגט פון צו דינען. בשעת דער וואָגען, אין וועלכען ער איז אײַנגעהויקערט און שטיל געזעסען, האָט זיך אין'ם ערשטען מאָל, וואָס אַרוים דער שטאָדט, אַראָבגע־לאָזט האָט ער שוין דעם פּלאַן געהאַט האַלב פערגעסען, זיך געוואָלט אין איהם דערמאַהנען און נישט געקאָנט. עפּעס האָט זיך איהם אין קאָפּ געבאָמבעלט:

— ער דאַרף צום וואָקזאַל קומען... ער דאַרף זײַנע חפצים, וואָס זענען אין פּוערשען שטיבעל געבליבען, צונויפ־נעהמען... ער דאַרף ערגעץ אַוועק פאָהרען. נאָר וואוהין, צוליעב וואָס פאָהרען — דאָס האָט ער נישט געוואוסט און גע־קוקט, ווי די לבנה בעווײַזט זיך אויפ'ן גרינעם באַרג, וואָס ענטגעגען.

דאָ, אויף דעם באַרג, איז שוין דער שמאָלער און לעדי־גער וועג מיט אַ געל־כשוף ליכט בעלויכט געווען, זיך געשלײַנגעלט אין בײדע זײַטען, זיך אַראָבגעלאָזט, אויפגעהויבען און פערפאַ־

לען געוואָרען אינ'ם ווייטען עק פונ'ם האָריזאָנט, וואו איבער דעם דונקעל'ן באַרג מיט'ן וואָקזאַל איז געהאָנגען אַ גאַנצע געל־זילבערנע לבנה. דער פויער האָט די פערדלאַך צופיעל געשמיסען, האָבען זיי מיט די ווייַדלען די סימנים פון דער בייַטש אַבגעווישט און געשווינד געשלעפּט דעם וואָגען מיט זייַן שאָטען, וואָס אויף דער ערד, און מיט דעם קלייַנעם וואָלקען פון פערגיליטען עטוואָס פייַכטען שטויב ס'האָט געדרימעלט די דונקעלע געל־דונקעלע וועלט. די קאָפּ האָט זיך פּאַמעליך אויף דער ברוסט אַראָבגעלאָזט און פערגעסען אינ'ם פייַן פונ'ם לעבען.

האָט ער אָבער שוין ניט וויַיט פונ'ם וואָקזאַל דאָס קלאַפּען פון אַ פויק מיט'ן ברומען פון אַ טרובע דערהערט, זיך ווי פון אַ חלום אויפגעכאַפּט און זיך דערשראָקען. דאָס פויקען מיט'ן שפּיעלען האָבען זיך געטראָגען ערגעץ פון יענער זייַט, וואו ס'איז געווען דער רעזערוואואַר, זיך צוגאָסען אין אַלע זייַטען און אָבגעשטאָרבען אין דער טיעף פון דער נאַכט. ער האָט זיך אַיינגעקוקט אין אַברהמ'ציקס שטיבעל, וואָס איז צופיעל בעלויכטען געווען און זיך דערמאַהנט: אַ חתונה האָט דאָך בייַ אַברהמ'ציק'ס שוועסטער בעדאַרפט זייַן...

און פלוצים האָט ער דערפיהלט, אַז ער ווערט בלאַס. דאָס האַרץ האָט מאָדנע שנעל געקלאַפּט און אין צוגעפּרעסטען מוח האָט זיך אַרומגעדרעהט אַ שרעקליכע סברה:

— ער מוז דאָך בייַ אַברהמ'ציק'ס שטיבעל דורכפאָהרען. ס'איז מעגליך, אַז ס'זענען איצט דאָרט אויך זייַן שוויגער מיט'ן ווייַב פערהאַן... פּיזוניאַק מיט זייַן חברה וועלען איהם דאָרט דערזעהן, דעם וואָגען מיט איהם אַרומרינגלען און שרייַען: אוראַ! אוראַ!

כדי מען זאָל איהם דאָרט נישט בעמערקען, האָט ער דעם פויער מיט דער פוהר אָבגעלאָזט, זיך גענומען ליינק'ס און, איבערשנייַדענדיג די רעלסען, פּאַמעליך אַוועקגעשפּאַנט צום קלייַנעם גאָרטען, וואָס בייַם וואָקזאַל. דאָרט האָט ער זיך אויף אַ באַנק, וואָס אין שאָטען, צוגעזעצט און דעם קאָפּ וויעדער, ווי אַ דרימעלדיגער, אויף דער ברוסט אַראָבגעלאָזט.

ס'איז געווען שטיל, און די געל־בעלויכטענע שפּיצען פון

די גלײַכע טאָפּאָלעס האָבען זיך נישט געשאָקעלט, און קײן ריהר האָט זיך אויף קײן בלעטיל געטהון. נאָר דאָרט אין אַ ווינקעל, וואָס פון יענער זײַט לאַנגע בוימער־שאָטען'ס, האָט דאָס מעדיל, וואָס האָט אויפ'ן וואָקזאל ביכער פערקויפט, געלאַכט מיט איהר מפורסם'דיגען געלעכטער און הנאה געהאַט פון דער מעשה, וואָס דער הויכער וואָקזאַל־גימנאַזיסט האָט איהר ערצעהלט.

ס'האָט געקלונגען דער וואָקזאַל־גלאָק.

ווען צום האַלב־עלף־אַ־זייגערדיגען איז סך־הכל 10 מינוט געבליעבען, האָבען זיך אין גאַרד־ין פּאָרליך־ווײַס די מחותנים בעוויזען. זײַ האָבען פּאַמעליך אַרומגעשפּאַנט אויף דער לאַנגער, מיט זאַמד בעשיטעטער, סטעטשקע און געשימערירט מיט שנעע־ווײַסע זײַדענע קלײדער. גאָר נאָהנט, נעבען איהם, איז דורכ־געגאַנגען אַבּרהם'ציק'ס ווײַבעל און זיך געקלאָגט פאַר אַ הויכער בעיאַהר'טער אידענע:

— אַ מאַן איז ער, הײסט דאָס, קײן שלעכטער... ער טהוט וואָס איך הײס. קומט אָבער די נאַכט, חראָפּעט ער פונ'ם שלאָף, חראָפּעט און סליונעט...

און בײנוש האָט זיך פּלוצים אָן שלמה'קע פּעריל דער־מאָהנט:

— שטײַטש, ער האָט דאָך שוין אַ פּרוטה נישט פּערמאָגט?!..

ער איז פּאַמעליך צוגעגאַנגען צום בעלויכטען וואָקזאַל־פּלאַץ און זיך אָן אַ זײַט אָפּגעשטעלט.

אַ אָנגעטהונ'ער אין אַ שוואַרצען סורדיוט, שוואַרצע הויזען און ווײַסען האַלזטוך איז אַבּרהם'ציק מיט אײנעם פון די מחותנים געשטאַנען און איהם עפּעס ערצעהלט.

ער איז פּאַמעליך צוגעגאַנגען, איהם אין אַ זײַט אָבגערופען און שטיל געזאָגט:

— בײם לאָזאָווקער איז נישט קײן שלעכט ביסעל באַביק פאַראַן. אפשר וועלען מיר מאָרגען צו איהם אַ פאָהר טהון?

און דערפאַר, וואָס אַבּרהם'ציק האָט אויף איהם אָהן אַ שום וואונדער געקוקט און רוהיג געשמועסט וועגען דעם לאָזאָווקער באַביק האָט ער—בײנוש—שוין מוטה געפיהלט און אַבּרהם'ציק'ן חשק אונטערגעגעבען:

— אַברהמ׳ציק דאַרף דאָך וויסען: בײַם לאָזאָוואָקער איז ער בײַנוש אַ שטיקעל חשוב.

אַברהמ׳ציק האָט זיך אונטערן אויער אַ קראַץ געטהון און אַ סוחר׳ישען שכל אויפגעטהון:

— ער — בײַנוש׳ל — פערשטעהט דאָך, מ׳מוז פּיוּוניאַק׳ן פאַר אײַן מעקלער נעהמען, דען אַז נישט וועט ער דאָך געוויס קאַליע־מאַכען.

און אויף דעם צווייטען טאָג זענען בײַנוש, אַברהמ׳ציק און פּיוּוניאַק אויף אײַן בעל־עגלה׳שע בריטשקע קײַן לאָזאָווקע געפאָהרען.

צום אָנהויב האָבען זיי אַלע געשוויגען. געהערט ווי די בריטשקע וויעגט זיך, אַ באַרג אַרויף קריעכענדיג און ווי שלמה ליפּ צמאָקעט צו די פערד. נאָכדעם האָט זיך פּיוּוניאַק פּלוצים ווי פון אַ דרימעל אויפגעכאַפּט און גלאַט אַזוי אַ זאָג געטהון:

— אוי, האָסט דו אַ ווײַבעל, אַברהמ׳ציק!

דענסטמאָל האָט זיך אויף אַברהמ׳ציק׳ס דיקען און לויטער׳ן פּנים אַ נחת׳דיגער שמייכעל בעוויעזען. ער האָט זיך טיעפער אין בריטשקע אַרײַנגעזעצט און אויף בײַנוש׳ן אָנגעוויזען:

— אָט לאָז שוין ער זאָגען, אַ, בײַנוש׳ל?

— אַ ווײַב, — האָט פּיוּוניאַק געזאָגט — קען מען ניט, ביז וואַנען...

דאָ האָט זיך בײַ איהם שוין גאָר אַ מאוס וואָרט אַרויס־געכאַפּט. בײַנוש האָט דעם ווײַטערדיגען שבועס ניט געוואָלט הערען און זיך פערטראַכט וועגען אָנשרײַבען אַ בריעף צום ווײַב:

— „לזוגתי היקרה מרת פרומקע שתחי׳. אַזוי ווי איך קלער קומען אויף שבת אַ היים, בעט איך דיך״...

און אויף יענעם ווײַטען באַרג, וואָס איז אונטער די פלייצעס געבליבען, האָט געדרימעלט דער רויטער וואָקזאַל און מיט פערגליווערטע, תמיד האַלב־אָפענע אויגען אַרײַנגעקוקט אין דער טיעפער אומבעקענטער ווײַטקײַט.

ווילנער פערלאג פון ב. א. קלעצקין

ס'זענען ארויס פון דרוק און פערקויפען זיך:

שלום אש.—מעשה'לעך פון חומש. באנד I (בראשית) אילוסטרירט

פרייז: בראשית 75 ק', עלעגאנט געבונדען 1 רוב.

שלום אש.—מעריי. ראמאן פונ'ם לעבען פון דער יודישער יוגענד.

פרייז: בראשירט 1,25 ר., עלעגאנט געבונדען 1,55 ר.

דוד איינהארן.—מיינע ליעדער. אריגינעלע הילע מיט טיטעל-בילד.

פרייז: בראשירט 50 ק., געבונדען 75 ק.

א. וויטער.—דער שטומער. א דראמע אין פיער אקטען.

פרייז: בראשירט 40 קאפ.

בעל-מחשבות.—געקליבענע שריפטען. באנד III.

פרייז: בראשירט 1 ר', געבונדען 1,30 ק.

ר. קיפלינג.—דאס בוך פון דזשאנגל. איבערז. פון ל. שאפירא.

אלכסנדרינ. פאפיר. פארביגער טיטעל-בילד, אילוסטרירט.

פרייז 2 רובל. דאס זעלבע אין 8 איינצעלנע ערצעהלונגען

(קליינע אויסגאבע) צו 30—20 ק. יעדעם העפט.

די איבעריגע ביכער פון דער ערשטער סעריע פערענדיגען זיך אין דרוקען און וועלען אין די נאהענטסטע וואכען ערשיינען.

פראספעקטען אומזיסט.

פאר איינצעלקויפער, וואס ווענדען זיך דירעקט אין פערלאג,

—— פארטא פריי. ——

אדרעס:

Книгоиздательство Б. А. КЛЕЦКИНА, Вильна.